

MUSEUM

Časopis bohoslovců československých.

Ročník LI.

Dvě krásek spanilých duše mě ovládnulo stánek:
zemská jedna, druhá s výšiny pošla nebes,
církve a vlast — ty v mojích miluji sestersky se nádrech,
každá půl, každá má moje srdce celé. *Sušil.*

Pořadatel: Ant. Horák.

Nákladem »Růže Sušilovy« ::
Tiskem papežské knihtiskárny benediktinů
rajhradských v Brně. L. P. 1917. ::

Obsah ročníku LI.

(Články * označené jsou básně.)

	Str.
Bohoslovci Královéhradečtí: * Dobrému pastýři	23
A. Čáp: Vznik slovenské knihovny v Olomouci	84
— Něco o duchu rýmu	91
H.: Zpytování svědomí	113
V. H.: Z denníku	110
A. Horský: * Ad multos annos!	23
— * Bratři!	2
— * Modlitba	55
— Velehradská pouť	56
— * Zdravas, hvězdo mořská!	1
M. Jický: * Ukázka ze sbírky: „Paprsky vycházejícího slunce“	83
A. Kejval: Glosy k umění Slavíčkovu	79
— Konůpek: Kalouskova „Obrana knížete Václava svatého“	24
D. Pecka: Absolutní hodnota krásna v životě Oskara Wildea	56
— Bazinův popis přírody se stanoviska duševnědného i uměleckého	3
— * Píseň	71
F. J. Pokorný: * Praestet fides supplementum	71
— * Sonety letního večera	99
— Tři ukázky z knihy Dra A. Wibbelta „Ein Trostbüchlein vom Tode“	36
— Z vojínova zápisníku	28
— * Živlové a člověk	15
E. Skula: Církevní soudnictví a jeho význam pro život kulturní	18
F. X. Slavík: Pozdravení Matěje Procházky bohoslovcům olomouckým	2
J. Stalmach: In memoriam	48
— š:— Instaurare omnia	34
O. Frit z-Vltavotýnský: Nespěte!	50
— Reverentia parvulis	100
— Šedá sestra	51
— Veliké znamení	50
K. Zábraňský: Vliv války na život náboženský	103
* * *	
Nové knihy	52, 131
Různé zprávy	48, 124
Směs	50
Zprávy z jednot	41, 115

Ant. Horský:

Zdrávas, hvězdo mořská!

Loď naše stojí ve majáku záři,
sbor plavců k Tobě zvedá svoji dlaň:

Burácí hromy,
blesky se kříží,
přivaly vody
oblaka tíží.

Zrak zaslzený k Tvoji hledí tváři,
královno moře, chraň své plavce, chraň!
Zdrávas, hvězdo mořská!

Že živlů zloba divá nepohřbila
loď naši v bezdný, černý moře klín,
přes Seylly jícen,
Charibdy štítý
že jsi nás vedla
v majáku svity,

děk vroucí šepce, Matko naše milá
chvějícím retem Tobě každý syn.

Zdrávas, hvězdo mořská!

Jsme na půl cestě, dále třeba plouti,
je ještě dlouhý naší cesty cíl:

Mateřskou dlaní
veď nás i dále,
v bouři a boji
stůj při nás stále!

Nedej svým dětem v plavbě ochabnouti,
svou vírou, láskou, nadějí nás sil!

Zdrávas, hvězdo mořská!

A. Horský:

Bratři!

Ve jménu Boha nejsvětějšího!

Chmury valí se kol a kol po matných liniích horizontu, svádíce odvěký zápas se světlem věčných Jiter. Jiter, plajících v červánčích zářích, kvetoucích v zahradách tisíci bělostných květů, Jiter krásy, nezměrného dobra, jež volá a jása hymnické chvály věčné Pravdě.

Náš Mistr předobry přines nám je, to světlo svých věčných Jiter. Mistra nám zabily chmury a záští, hltaly Krev jeho věrných, šlapaly ve prach lilijí květ.

Vítězné světlo však proniklo chmury. Ty však se žlučí v tváři snaží se stále zahubit světlo. Chtějí zaň dáti zář magnésie, s kterou se tak rády snoubí. Nezhubí světla. Věčna nezhubí všednosti vašeň, i kdyby nová krev tekla martyru a ve prach šlapány lilije bílé.

Nuž bratři v boj!

Nad vlasti zánikem kanuly slzy božského Pána, vlasti, jež chvěla se v proradných rukách Obilených Hrobů. Co volají k nám slzy nad věčným městem? Duch našeho učitele šeptá ti to v sluch tajemným hovorem, tichounce, tiše:

„Dvě kráske spanilých duše mé ovládnulo stánek;

zemská jedna, druhá s výšin pošla, nebes.

Církev a vlast, ty v mojích milují sestersky se nadrech;

každá půl, každá má moje srdce celé.“

Bratři! To dítko slabé, jež před půl věkem vkročilo do světa, jež však Pán chránil všemocnou dlaní a sílu mu dal, to dnes jde v rozkvětu, plnosti sil, s důvěrou, že v boji s chmurami dá mu Pán sílu. —

Ty chmury plazí se kol na matných liniích horizontu, snad černé mraky horší jich přijdou a zaburácí divou hromu řečí! —

Nechť přijdou! Stojí tu drahého odkazu tělesná stráž. Nuž dále, bratři, do půl století!

Ve jménu Boha trojjediného!

Pozdravení

důst. p. Matěje Procházky, kanovníka Brněnského bohosloveum
Olomuckým!

Zdráv buď spanilý a ušlechtilý, jarosvěží květe duchovenstva moravského! Ty's ruměná zora lepší budoucnosti, ty's příští mohutná opora a skvělá ozdoba církve, ty's jistá obloha drahé vlasti! Kráčeť věrně za heslem Sušilovým: „Pro církev a vlast!“ Rytěruj

zmužile a bojů udatně dobré boje Páně, živým slovem a vzorným příkladem dodávej rekovných pro Boha zapalův lidu křesťanskému, jenž Tobě svěřen bude. Jdiž a s chutí usilovnou pracuj na vinici Páně, dle příkladu apoštolů Moravy, ss. Cyrila a Methoděje hled ústně i literárně těžit krásnými hřivnami svými ve prospěch církve a vlasti, nedadouc sebe žádnou bouří a žádnými střelami protivníkův od díla spasonosného odstrašiti. „Církev a vlast“ necht i ve Tvých řadrech veždy sestersky se poji a z tohoto ohniska ať vyšlehuji v Tobě vždy nové a nové zápaly pro naši posvátnou věc. Jdiž tedy i Ty, oblažuj lid a usiluj v bohatýrských pro Boha zápasích vydobiti si cti a nesmrtelné slávy korunu. Toť moje blahopřání, toť vroucné Tobě žehnání v mém srdci, tať sladká naděje má, která jistě na prázdno nesplyne.¹⁾

Dominik Pecka:

Bazinův popis přírody se stanoviska duševědného i uměleckého.

Původní studie.²⁾

Myslím, že na literární vkus dnešní doby velmi působí záliba v malířství a hudbě. Vidíme více obrazů a slyšíme více hudby než jindy. Máme mnoho nových radostí životních, nebo aspoň starých radostí okoušíme novými způsoby: radostí červeně, modří, zeleně žlutí, radostí smyčců, rohů a bubnů. Zdá se, že jsou to jen radosti malířův a hudebníků. Ne, i básníci na nich cizopasí, protože jsou silně a bujně. Mnozí si tak vyzpívali hlučnou chválu i pěkné peníze.

Pisemnictví popisné a impresionistické má veliký úspěch.

I René Bazin je básník popisný. Ptáte-li se, v čem tkví osobitost jeho popisu, odpovídám: jednak v metafoře, jednak v hospodárnosti.

Lze-li metafoře vtisknouti osobní ráz? —

¹⁾ Nalezeno v archivě „Literární Jednoty bohoslovců olomuckých“. Pozdravení toto nemá data, přece však dle doby vzniku, činnosti literární mezi bohoslovci olomuckými můžeme usuzovati na rok 1877 aneb 1878. Za příčinou letošního jubilejního roku uveřejňuje Frant. X. Slavík.

²⁾ Základem této studie jsou sebrané spisy René Bazina.

Čítuji v textu tyto :

Z celé své duše (De toute son âme), román; zkr. De toute;
Země, jež umírá (La terre qui meurt), román; zkr. La terre;
Donátka (Donatienne), román; zkr. Don;
Osamocená (L'isolée), román; zkr. L'is;
Obilí, které vzeházi (Le blé qui lève); román; zkr. Le blé;
Přehraďa (La barrière); román; zkr. La bar;

Lomený oblouk je vlastní slohu gotickému, polokruhový oblouk slohu románskému. Rekněme, že osobitost slohu ve stavitelství nese oblouk! Dovoďte mi tuto metaforu: ve slohu básnickém je metafora tím obloukem osobitosti.

Jako chlorofyl působí, že listy, stromy, lesy jsou zelené, a tím dodává jim individuálního zbarvení, tak i metafora, je-li individuální, činí individuálním i popis básníkův.

Proto chci pilně hleděti k Bazinovým metaforám, přirovnáním, personifikacím a vysvětliti je se stanoviska duševního i uměleckého. —

Individuální známku Bazinova popisu vidím mimo to v jeho hospodárnosti.

A nežli o tom všem budu psáti, táži se, co je popis?

Popis je básnický výměr věci. Liší se od výměru filosofického tím, že nehledá podstaty věci, nýbrž jen vnějšku jejího.

Ve výměru filosofickém se nelze vyjadřovati obrazně, ve výměru básnickém lze.

Rozdíl je mezi popisem pouhým a popisem básnickým. Popis obyčejný je výčet znaků, jež lze na věci smysly pozorovati. Popis básnický však je popsáním netoliko věci samé, nýbrž i duševního stavu, který věc v básníku vzbudila.

Bude dobré, povím-li něco o tom duševním stavu.

Básník má vjem. Dle duševního zákona o vybavování představ vybaví se v mysli básnickově množství představ onomu vjemu příbuzných, a ty víří takřka kolem něj jako oběžnice kolem slunce. Z tohoto množství zvolí si básník jednu nebo několik představ, a ty sdruží přímo s původním vjemem. A vyjádří-li básník tuto družinu představ slovy, vznikne rčení obrazné.

Příklad:

— Ráno bylo viděti, jak pavučiny s hroudy na hroudu napaté a ledovou mlhou pokryté se hýbají větrem jako bílá křídla. Pole kouřilo na zpozděném slunci a bílá křídla šedla (L a t e r r e).
Básník viděl pole pokryté pavučinami, které se větrem hýbaly. K tomuto vjemu přidružil představu jiné, podobné hýbající se věci. A tuto skupinu představ vyslovil v podobě přirovnání.

- Davidka Birotová (Davidée Birot), román; zkr. Dav;
  - Opuštěný Gingolf (Gingolph l' abandonné), román; zkr. Ging;
  - Povídky dobré Petrušky (Contes de bonne Perrette), sbírka proz; zkr. Contes;
  - Paměti staré panny (Mémoires d' une vieille fille), sbírka proz; zkr. Mém.;
  - Páté malé (Le petit cinq), povídka;
  - K sestřičkám (Aux petites soeurs), povídka;
  - Průvodčí císařův (Le guide de l'empereur), povídka;
  - Voják Fréminet (Le soldat Fréminet), povídka;
  - Pozdě (Sur le tard), povídka;
  - Mlýn Bienluivient (Le moulin de Bienluivient), povídka;
  - Smutné oči (Les yeux tristes), povídka.
- f Obilí, které vzhází a Přeřadu cituji dle překladu Františka Vaňouse; ostatní doklady jsem si přeložil sám.

Tak vznikají obrazná rčení, jež jsou hlavní věcí v básnickém popise.

Všecka zdařilost a dokonalost obrazného rčení záleží na poměru přidružené představy k původnímu vjemu. Vybral-li by básník z vybavivších se představ tu, která by se mu nahodila, sotva by vytvořil pěkné a nové obrazy. Jest mu tedy nejen poměr vybavených představ ku vjemu bedlivě zkoumati, ale také, když by se mu žádná z představ na poskoku jsoucích nehodila, úsilně vybavovati vhodnou představu.

A tak se odvažují mluvit i o vkusu ve tvorbě obrazných rčení a nejen o vkusu, ale i o osobitosti, neboť vkus má se k osobitosti jako stín k tělu.

První známkou osobitosti v obrazných rčenech Bazinových jest jejich vtip

Co je vtip? Vtip je spojení dvou zdánlivě nespojitých věcí. Posuďte, prosím, vtip tohoto druhu:

Svatý Jene z Nepomuku,
drž nad námi Čechy ruku,
ať nám Bůh dá, co dal tobě
by náš jazyk neshnil v hrobě!

K. Havlíček-Borovský.

Jaká je na první pohled souvislost mezi přáním, by český jazyk nezahynul, a zázrakem, jímž Bůh oslavil sv. Jana? Žádná. A najde-li básník přece nějakou, je to vtip.

Každé obrazné rčení je spojením dvou představ. Souvisejí-li nějak tyto spojené představy, je to rčení všední, jemuž se nepodivujeme, na př. bílý jako sníh. Souvisejí-li však jen nepatrně nebo jen tak, že nám jejich souvislost vlastně nikdy na mysl nepřipadla, a básník přece je spojí v metafoře nebo přirovnání, je v tom vtip.

Vtip obrazných rčení Bazinových ukáží na několika příkladech:

— Duchovní přešel s nepokrytou hlavou zahradu a potom napříč malou návěs až ke schránce, která visela pod oknem trafiky jako bradavice (L e b l é).

Komu není patrné úsilí, se kterým hledal básník spojení mezi těmito dvěma tak málo souvisejícími představami? Komu nebije do očí vtip spojením tímto vzniklý?

— Země se otevřela, hnědá, tvořic vysoký náhm, jenž se ve výšce lámal a ssouval na sebe jako voda zčeřená přední stěnou korábu (L a t e r r e).

Jen dobrý a vtipný pozorovatel najde souvislost a podoťu mezi hlinou sesouvající se s radlice a vodou závírající se za ledí, která ji zčeřila.

— dívaje se na svůj oves na žatvu, jehož okraj byl složen z tisíců mléčných trubic jako varhany ze země vzešlé, jichž píseň slyší zvířata (C o n t e s).

— A on, on se ponořil do průhledného stínu této hvězdnaté noci, která činila rovinu podobnou půlce perletové škeble (C o n t e s).

— učeň, mladý, bezvousý hoch a bílý jako světlo, jež lidé zapomněli shasnout. za bílého dne (L' i s).

— Ulice, neurčitě dlouhá, se svými řídkými plynovými plameny, které tvořily ve tmě kulaté ostrovy, podobala se mostu, jenž by měl velké koly ze stínů a malé jasné oblouky (L e s o l d a t F r é m i n e t).

— Počali jsme dokonce rozeznávat okna jakéhosi větrníku, jenž se podobal z domu dvěma zkříženým holubím pérům točícím se na zátce (C o n t e s).

— Otevřel dvě chodby, v níž stál v proudu mužů jako brlení, které zadržuje stonky sítin, aby neodplavaly (L e b l é).

Z mnohých těchto příkladů je patrné, že básník rád slučuje ty představy, mezi nimiž je propast. Ještě více bije tento způsob do očí, pozorujeme-li, jak básník spojuje představu zrakovou s představou sluchovou. Vtip, jenž z takového spojení povstává, jest ještě mocnější a jadrnější.

— Po celé délce ulice se zdvihaly hlasy, hlasy ženské a dětské špičaté jako tisy (L' i s).

Zde viděti nejen, že básník dovede sloučiti dvě různé představy vtipně, ale také, že to dovede rozumně. „Tertium comparationis“ je tu přece tak výstižné. Těžko je si představití tvar ostřejší než je tvar tisu. A proto jej básník volil, aby znázornil ostrost dětských hlasů.

— zahalené obzory, kde domy, ulice, zahrady nemají už pevných tvarů a jsou jen odstíny ve ztlumené škále dále (A u x p e t i t e s o e u r s).

„Škála dále“ není metafora úplně nová; mluví se často o tonech barev. A přece má toto rčení obrazné nevšední, kouzelný zvuk.

Podobné příklady:

— Ravoux, jenž až dosud nezpíval, načal znovu kuplet hlasem měděným a kolínkatým jako jasanový prut (L e b l é).

— Na dvoře sousedního kasárna vymrštilo křekání své ostré, rychlé a neklidné tóny, jež prchaly každý večer jako stěhovaví ptáci letící nad předměstskými ulicemi (S u r l e t a r d).

— Ustal vyprávěti o své cestě, a všichni naslouchali zvukům trubky, které se vzdouvaly a slably jako jiskry rakety (L e b l é).

Podobný vtip lze postřehnouti v oněch obrazných rčeních Bazinových, v nichž je spojena představa věci hmotné s představou věci nehmotné.

— Už nebylo viděti jasných puklin na západní straně; ale zdi samoty se přiblížily (G i n g).

Zeď a samota jsou jistě představy odlišné a nespojitě. A přece básník našel mezi nimi pojítka; to však není nahodilé ani libovolné, nýbrž zakládá se na zkušenosti, že v noční samotě se nám zdává,

jakoby volný prostor kolem nás se úžil, a jakoby něco těžkého nás odevšad skličovalo. Odtud ona krásná metafora „zdi samoty“.

— Člověk by řekl, že prkny střechy přší teplo (D e t o u t e).

„Tertium comparationis“ tohoto srovnání jest intenzita našeho čítí, která jest asi stejná, když dešťové kapky dopadají na naši kůži, jako když paprsky sluneční žhavější v prostoru chráněném špatným vodičem tepla praží naše tělo.

— Leč ve slabé skývě světla, jež se řinulo ze dveří a tvořilo chodbičku v mlze, objevila se hlava (D o n).

— obklopen mlhou, jako by byl vatou obložen (L a b a r).

— Venku lilo dále. Déšť padal jako šedivé zdi podél kolny, která byla otevřena se strany na délku (L e b l ě).

V posledních třech příkladech je pojítkem mezi představami již jen něco vnějšího, co nesouvisí přímo se zákony našeho duševního dění, co však je založeno na způsobu, jakým smysly naše vnímají svět vnější, a co je nalezeno duchem bystrým a vtipným.

Není pochyby, že Bazin je bohat představami. Všude se prozrazuje hluboký vnitřní život.

Ale to, co nám o přírodě praví, nejsou zkušenosti přírodopysce, nýbrž dojmy umělcovy. Popisuje či metaforami vystihuje ne tak přírodní zjevy samy jako své duševní stavy, které v něm byly, když přírodu pozoroval; jinými slovy: promítá své dojmy do přírody.

Je mnoho malířů za naší doby, kteří nemalují věci tak, jak jsou, nýbrž jak se jejich zraku za jistých okolností jevíly, ba spíše bych řekl, že malují svůj dojem, který v nich věc, na kterou se dívali, způsobila.

Ríká se jim impresionisté. Nesmýšlím o nich zle, ba mám je rád, vždyť oni malují srdcem víc nežli štětcem.

Jsou také v literatuře impresionisté. Je-li i René Bazin impresionistou? Jest, a to v dvojím smyslu: pokud technika jeho metafory je technika malířů impresionistů a pokud dáváje takřka přírodě svou duši vypisuje nitro své nebo svých hrdin v úzkém vztahu ke zjevům přírodním.

Co se týče malířské techniky Bazinovy metafory, jest si všimnouti těchto ukázek, aby bylo patrné, že je impresionistická:

— šedá košťata topolového lesa (D a v).

— ostrůvky topolů (L a t e r r e).

— a člověk mohl uhodnouti, kde jsou, jen dle chomáče topolů, jenž vzestupoval se země jako dým (L a t e r r e).

— Nad krátkou zelení luk vystupovaly ploty bezlistých topolů jako modré dýmy (D e t o u t e).

— růžový, nízký dům; jehož tašek se dotýkaly tu a tam větve jilmů, tichých vějířů, jimiž hýbal letní vánek (L e p e t i t c i n q).

— olivy nasázené na pahorku na konci slepé uličky se podobaly, třebaž byla noc průhledná, velikým, do sebe stočeným oblakům dýmu, skrze něž nebylo již viděti třpytu země jako dříve (L ' i s).

— V řadě vysázené, do kulata přistřižené moruše vypadají na rovných polích jako chomáče jisker (M é m.)

— Na prastarých dnech lomů zvedaly vrby svá zelená klubka. D a v.

— tmavá pometla kručinek (D a v).

Kdyby ty topoly, buky, olivy, moruše, vrby maloval malíř impresionistický, myslím, že by maloval neurčité obláčky, chocholy, klubka, chomáče, vějíře, vřetenka, dýmy.

Impresionistu lze vidět i v těchto příkladech:

— Trochu modré hvězdy spaly mezi listím hezky vysoko, tak vysoko, že nikdo na ně nemyslel (D e t o u t e).

— pod třemi jilmečky, jež měly plno hvězd mezi svými větvemi (C o n t e s).

— Veliké, svislé pásy mlhy, jakoby byly na hvězdách zavěšeny, vlekly se bez hluku svými nejspodnějšími záviny po úplné ztichlé zemi a moři (L a b a r).

— Hvězdy vystoupily nad větve vrb (D a v).

— obrátila se k topolovému háji, jehož holé haluze do sebe vrážely. Slabý úsvit se rodil mezi jejich kmeny (D a v).

I zde líčí básník vlastně jen to, co se mu z d á l o, když pozoroval hvězdy, úsvit. Takový je způsob impresionistů. Je příznačný pro Bazinovu metafору a jeho popis vůbec. Je následkem důvěrného soužití duše básníkovi s přírodou. Příroda neustále působí na básníka a básník jí dává svou duši, to znamená, že líčí přírodu osvětliv ji jasem svých dojmů, učiniv ji zrcadlem svého nitra. Nikdo jakživ nepozná tajemství tohoto soužití s přírodou, tajemství, proč hvězdy pláčí, lesy zpívají a louky se smějí.

Jest ještě jiný impresionism v obrazech Bazinových než ten, který jsem ukázal nahoře, impresionism, jenž není pouhou obdobou impresionismu malířského, nýbrž ryze básnický impresionism, oduševnění a oživení přírody. Tento impresionism jsem našel v četných Bazinových personifikacích. Bazin rád zosobňuje zjev přírodní, a ta záliba je osobitá, neboť sám o ní praví: „Jen ti pochopí, co chci říci, jejichž duše neustále těká a ze všeho, co ji vzrušuje, činí si osobnost.“ (Trois arbres.)

Má tedy tato záliba základ přímo v básnické individualitě Bazinové a je zároveň jednou z individuálních známek Bazinovy metafory, poněvadž personifikace není nic jiného než metafora.

Na ukázkou vypisuji několik personifikací větru:

— Dřevorubci se blížili. Vítr donášel na svých studených křídlech jejich křik (L e b l é).

— Vítr trásl slaměnými rohožemi svinutými na vrcholu železného trámů. Chvílemi vyl. Je to zvíře, které běží, a jehož člověk nezabije (M é m).

— Veliký vítr, svěží jako vánek s přesypů, který kladl slanočuh na rty posledních chodcův, naplnil tehdy údolí, rozvrzal touhou svázaná stěžňová (D e t o u t e).

— Ani vítr oceánu, ani vítr velikých hor tam jakživ nedovál, aby si nezlámal křídel (D o n).

— Vítr je vlažný, vítr zpívá, již neupí celý den, vane v přestávkách a zastavuje se, aby líbal květiny (C o n t e s).

— Poslední vánek, vlhký a pomalý, proudil po novém obilí a paběrkoval paprsky (D a v).

— Vítr, který někdy houpá a kolébá vůně než je odnese, zavínil ji zároveň do svého plouhavého dechu (D a v).

— Několik mraků, zadní to voj roztaženějšího ubrusu, který se nořil pod obzor, vleklo se k západu. Tvořilo průsvitné ostrovy, jež oddělovaly silně modré a hvězd plně propasti. Vítr je hnal týmž pohybem k blízkým úbočím. Zdlouhavostí naložené lodi unášel k hlučnému moři polibek pozemního života, vůni a chvění rostlinstva, ulétlá zrna, zárodky smíšené s prachem, jež padaly tu a tam co tajemný déšť, křik nesčetných zvířat, jež nemají v lesích trávy posluchače mimo něj. Radost přecházela, tichý a bohatý příliv, která již již dostihovala druhé, doháněla jí a rozsevala až v samotách širého moře vůni francouzských žní (L a t e r r e).

Opravdu tu vidíme tékavou duši básníkovu, jež „ze všeho, co ji vzrušuje, činí si osobnost“, duši, kterou dává básník přírodě.

Ta duše není vždy jeho vlastní, je to někdy duše jeho hrdin, ale i ta duše hrdin jest jen oknem, kterým se dívá básník sám, oknem, jehož skla bývají různě zbarvena: červeně, zeleně, modře, žlutě, všelijak.

Příroda ovšem má vždy stejnou barvu, ale básník nehlídá na ni vždycky sklem bezbarvým. Jest ostatně zbytečno říkati, že těch barev je nesmírně mnoho, že bych se jich nedopočítal, a že básník se dívá vždy některou z nich: smutku, úzkosti, štěstí, radosti, klidu (Budu o tom mluvit ještě jednou, ovšem s jiného stanoviska.)

Vizte sami!

— Slunce vrhalo větvemi do lesíku líjak zlata. Časem bylo viděti zcela purpurově zbarvený hořejšek pahrbů, které jsou za rybníkem Vaux. Les s úzkostí pocífoval, jak v něm odumírá slunce a život. Miliony chomáčků trávy zdvihaly k němu svá měkká raménka. Vyletovali vyděšeně velicí ptáci (L e b l é).

— Veronika slyšela okapy stoličního chrámu, potůčky ulice d' Inglemur a du Sauvateur, žlaby deseti domů a chodníky, na něž stříkala voda se střech tekoucí, jak zpívají mnohohlasně svými hlasy smutnými jako hlasy fléten (L e g u i d e d e l' e m p e u r).

— Celá obloha byla z hebkého zlata. Les hýbal svými haluzemi, potápěl je do vln vlažného větru, které zdvihaly unavené listy. Mraky táhly rychle jako věnce radosti a nečinily stínu (D o n).

— A nic nešumělo leda tenká a strašná fanfára myriad komárů, a ta působila, že jsem snil o velice daleké, vítězné armádě, jež defiluje tam dole, kde se chvěje vzduch na modrém obzoru, a jež fouká do měděných trubek div neprasknou (L e m o u l i n d e B i e n l u i v i e n t).

— Mlhy pokrývaly kraj na míle svou hýbající se hmotou. Nejspodnější z těchto mraků vlekly své nezdravé řasy po zaplavených loukách, po hrázích a ostrůvcích; plynuly v otrávených kapkách podle topolů, rákosů, doškových střech, vlny to ze dna záračného přílivu, kde pohřbení lidé pili zimnici a nemohli zápasiti (L a t e r r e).

— Odpoledne uběhlo; rozdrážděné hodiny, kdy mouchy, střečci a vosy kosí ve vzduchu neviditelnou žeň, ustupovaly umdlenosti večerů čekajících větru (D a v).

Takové jsou metafory, přirovnání a personifikace Bazinovy.

Viděli jste jen kout duševní dílny básníkovy, kout, kde se třídí a přisekávají barevné kamínky budoucích mosaik. Viděli jste, jak odletovaly palčivé a zářivé jiskry vtípu, jak básník vybíral jen kameny barev viděných v lesích, na loukách, na pobřeží rybníků i moří, kterým dal kdysi smutek svůj i veselí, celou svou duši.

Povedu vás věru rád ještě do jiného koutku té milé dílny, kde dělník Bohem nadaný skládá z přitesaných a přihlazených kamínků obrazy své.

A tu chci mluvit o hospodárnosti Bazinova popisu. Způsob, jakým dělník vsazuje do čerstvé malty své kameny, aby povstal obraz krásný, pravdivý a lidský, jmenuji uměleckou hospodárností.

Vrátím se k jedné větě, kterou jsem již napsal: popis je básnický výměr. Výměr filosofický má býti co nejkratší; má obsahovat pouze hlavní znaky věci. Neplatí-li totéž o výměru básnickém? A platí-li, zdali lze tento požadavek krátkosti odůvodniti a objasniti zákony duševními a uměleckými?

Jsou spisovatelé, kteří píší popisy takřka nekonečné. Zola popisuje na dvou stech stranách zahradu.¹⁾

Takoví básníci popisují sice lesy, zahrady, nábytky pro bližší nebo vzdálenější jejich vztah k svým hrdinám, ale popisy toho druhu čtou čtenáři jen nedbale, poněvadž námáhají fantasií, nebo jich vůbec nečtou dychtivě očekávající osudu hrdinova.

Jsou také spisovatelé, kteří nepopisují věci pro vztah k svým hrdinám nebo k svému nitru, nýbrž pro ně samy. Chtějí čtenářům vypověděti obraz, který sami viděli. To však není činnost vlastní umění slovesnému, nýbrž výtvarnému. Básnictví je umění časové, kdežto malířství je umění prostorové. Básník dovede tudíž velmi snadno a dobře pověděti věci, které se udály v čase (vypravování povídky), malíř zase snadno znázorňuje jevy prostorové. Každé umění má předmět sobě vlastní.

Chce-li pak básník podati obraz, malíř vyličiti děj, vymění-li si takřka úlohy, ukazují se nové věci.

Malíř v tom případě zachytí jediný mžikový výsek z děje. Ten

¹⁾ Le Paradou La Faute de l'abbé Monret, Viz R. Doumic, Histoire de la littérature française, str. 568!

výšek ovšem musí býti takový, aby bylo lze z něj si učiniti představu o ději.¹⁾

Podává-li však básník obraz, nemůže toho učiniti v jediném okamžiku jako malíř, který časem vázán není, nýbrž jest mu v časovém postupu obraz ten slovy líčiti.

Rekl jsem: v postupu časovém; nelze totiž v našem případě jediným slovem vystihnouti celého obrazu.

Řekne někdo: Ať popisuje část po části! Části by bylo mnoho, jejich postupný popis by trval dlouho, a než by básník dolíčil část poslední, zapomněl by posluchač, jak vypadají části první; ztratil by celkový názor. A jaké pozornosti posluchačovy by vyžadoval tento způsob, jež bych nazval odhalovacím!

Popisovati věc neproměnnou je tedy nesnadno. Je to patrnou už z obyčejné mluvy, na př.: Byl tam t a k o v ý kopec, a na něm t a k o v ý starý větrník.

Příčina je v tom, že básnickému umění vlastní je líčiti věci, které se mění, čili děje. Důkaz toho vidím u Homera. Homer, epik, nikde nepopisuje lodí, ač o ní mluví často. Obraz homerské lodí jest si teprve z různých epithet a přirovnání sestrojiti. A popisuje-li Homer, popisuje ve formě vypravování a líčí věc tehdy, kdy se ještě měnila. Zbroj Achilleovu popisuje an vypravuje, jak ji He-faistos v dílně své kul.²⁾

Popis Homerův a jiných starých epiků patří tedy k čisté epice. Náš popis však, popis moderního básníka, zvláště líčí-li popisem přírody především duševní stav svůj nebo svého hrdiny, patří k čisté lyrice.

Jak dlouhý má tedy býti popis, vylučujeme-li postupný výčet jednočlenných znaků i epický způsob popisu?

Tak dlouhý, až vyjádří náladu básníkovu.

Toto vymezení by se mohlo ovšem zdáti neurčitým.

Vzal-li už básník malířovi paletu a štětec, musí také týmž způsobem představití svůj obraz posluchačům jako malíř svým divákům.

Dejme tomu, že by malíř zahalil svůj obraz, portrét nějaký, rouškou, a pak, chtěje jej ukázati divákům, zvolna jej odhaloval kus po kuse. Diváci by byli netrpěliví, omrzeli, a trvalo-li by to dlouho, pozbyli by zvědavosti, jak obraz vypadá. Malíř musí s t r h n o u t i roušku s obrazu, jedním rázem jej představití.

Zrovna tak básník. Nemůže ovšem představití svého obrazu jediným okamžikem, poněvadž slova, jichž užívá, potřebují času. Musí jej však představití v největší možné krátkosti, neboť jen tak se přiblíží k mžikovému odhalení malířovu. V tom vidím pravé umění popisné, dovede-li se totiž básník vymknouti ze svého zdlouhavého postupu v čase a několika jenom slovy vystihnouti obraz, jenž na myslí mu tane.

1) Srov. Brožík, Zvolení Jiřího z Poděbrad králem českým.

2) Ilias, zpěv XVIII., Hoplopoia.

To pravé umění popisné najdete u Bazina. V jeho knihách není dlouhých, na několik stran roztažených popisů. V této věci má Bazin předchůdcem básníka a malíře francouzského Eugena Fromentina, zvláště v jeho autobiografickém románě Dominique.

Už Fromentin poznal, že příliš dlouhé a podrobné popisy nejsou vlastní velikému a pravému umění, protože nejsou lidské a pravdivé.

Jestliže jste viděli východ slunce na Radhošti nebo Kateřinskou jeskyni krápníkovou, neměli jste jistě dojmu podrobného, nýbrž byli jste překvapeni, zůstali jste v údivu státi, bylo vám do pláče, a snad jste zašeptali jen jediné slovo: „Krása“ To bylo to pravé. Před krásou nejsme rozbírači ani podrobnůstkáři.

Bazinovy popisy jsou vesměs krátké. Vystihují krásu věcí velmi stručně, hutně, v mnoha obrazech, málo slovech:

— Tour d' Ordre byla pod vysokým nebem, jež se nepodobalo vůbec boulogne-skému ani havre-skému. Místo těžkých mraků přetékařících sluncem nebo deštěm, které stoupají a se táhnou do modra Francie, bylo viděti ve stejné výši s vodou zoubkovanou čáru slézové barvy, téhož tónu, která vypadala jakoby byla na plátně namalována (G i n g).

— Za rákosím, jež obklopovalo rybník svým uschlým prstenem, se zvedala poněkud půda, na všech stranách vystupovaly louky smíšené se suchopáry, bledými nebo tmavými prašivkami, širé prostory, jimiž probíhaly ovce a vítr, a jež uzavíraly v dále bukové aleje jako útesy kulatých skal (D o n).

— Vskutku, vlas Marie Limerelové vyhlížel, jakoby byl purpurový. Měla vlasy kaštanové a skryté ohnivé, s odstínem starého jádra ořechového dřeva, porěkud zvlněné a spletené v korunu, které světlo prozařovalo a měnilo v rudé zlato; člověk by řekl, že má na hlavě korunu z podzemních kapradin anebo z mořských řas (L a b a r).

Pravý umělec slovesný vystihne krásu, kterou viděl, dvěma nebo třemi slovy. Poesie, kterou cítí a prožívá, má svoje hranice, a ty nesmějí býti vzedmutím slov býti rozšiřovány, sice se prolomí a poesie jako pára vyprchá.

Znáte jistě čtenáře, kteří čtouce povídku převracejí stránky s popisy, aby mohli pokračovati v přerušeném vypravování. Myslíte, že to činí z nudy a pohodlnosti. Řekněme raději, že to činí ze vkusu a dokonce, že opravují spisovatele. V románě tedy nelze popisovati ledajak.

Přesvědčíte se o tom, budete-li čísti Bazina.

Jinak vidí a maluje les malíř, jenž se snaží svým obrazem vzbuditi v diváku dokonalou představu lesa, a jinak vidí týž les hrdina románů, který nepřichází do lesa, aby maloval obraz, nýbrž prochází se pouze a má v duši jinou, cizí náladu, a ta jímá jeho pozornost více nežli les, kterým jde, a proto způsob, jakým on vidí les, bude dle toho. Čtenář hrdinu básníka již zná, přečte-li ně-

kolik stran. Je tedy zvědav, jak vyjde z nesnázi, do nichž ho uvrhly jeho vášně nebo životní poměry, a ne, co soudí o krásách lesa. A proto případně čtenáři divným, zastaví-li se najednou hrdina v lese a odtrhne se od svých úmyslů, lásek, pomst a snů pozoruje dopodroba přírodu s trpělivostí malíře a odborníka. Podív ten bude oprávněn, neboť způsob, jak hrdina románu vidí přírodu, musí býti úzce spojen s jeho duševním stavem.

Bude tedy viděti v lese jen ty podrobnosti, které mají vztah k jeho myšlenkám; bude viděti jen svoji trpící nebo radostnou duši v přírodě. Nevšimne si pravidelných křivek, v nichž se zatáčí cesta pod stromy větrem ohnutými, ale povstanou v jeho duši porovnání, a to, co v sobě podrží buď co ironii, buď co harmonii, bude mír, pořádek nebo divokost, nebo smvžest, nebo chmuřný smutek lesa. A tak přece nepřestane býti hercem dramatu, jehož tajemství chce čtenář znáti.

Dlouhý popis v románě je tedy vůbec špatný, poněvadž není slučitelný s dějem. To platí stejně o popisu lesa jako o popisu nábytku. Rámeček, v němž se osoby románu pohybují, jest popisovati pro vztah k nim a ve vztahu s nimi, nikoliv pro něž sám.

Co jsem napsal shora o popisu v románě, není jen výsledkem mých pozorování; ta by snad sama o sobě nestačila, abych z nich určitě usoudil na uměleckou zásadu, kdyby to nebylo jedno z románových dogmat Bazinových, které prohlásil zvláště v konferenci „Čtenáři románů“, již měl v Paříži 20. března 1900 v síni Zeměpisné společnosti.

Píše-li Bazin popis delší, má k tomu svůj zvláštní důvod, neboť chce především ilustrovati nitro svého hrdiny, líčiti jeho sen, který prostírá svá křídla nad čilými vlnami řeky a v korunách stromů, zpívati píseň jeho smutku, který pláče u hřbitovní zdi ve chvíli dne nejzlatější, ve chvíli, kdy umírá.

Nahlédněte do románu „Z celé své duše“, do těch stránek, kde Bazin vypravuje o lásce rybáře Štěpána Loutrela k Jindřišce Madiotové. Budete tam čísti, jak Štěpán jede ráno po vlnách Loiry pod okny své milé, jak vzhlíží k jejím oknům, uvidí-li za bílými záclonkami její hlavu. Loira šumí a směje se na okraji člunu.

„Ano, sama voda má svůj lásky čas. Záblesky jí proletovaly všemi směry. Podél příkrých svahů se táhly plamenné, slézové pruhy, jež nebyly odrazem ničeho, a jež by člověk mohl považovati za stopy duhy ponořené do proudů. Kolem byly pískové hroty, z dálky bylo slyšeti lehký smích, postup zlatých, rozptýlených a znova utvořených vln, jež se vynořovaly z hlubokého řečiště jako narcisové věnce. Široké, bílé plachty, podobné zasněženým polím, mýjely jediným pohybem. Jinde pohřizovaly víry své pně z krouceného stříbra až do bahna hlubin. Všecky lesky smíchavše se prozazily si cestu a plynuly k moři.“

Co jiného tu líčí básník těmi duhovými, zlatými a stříbrnými lesky, než láskou planoucí duši Štěpánovu?

Budete-li čísti „Přehradu“, všimněte si ranní scény v druhém díle, kdy předseda Chudých zve Francouze Feliciána Limerela a Angličana Reginalda Breynoldse, aby se s výšiny montmartreské dívali na východ slunce! Felicián a Reginald bděli v noci v basilice na Montmartru. Felicián se tam šel zkoumat, má-li ještě víru, Reginald, arglikán, šel víry hledat. Zúčastnili se noční adorace Chudých. Reginaldovi zazářilo ze zlatého ostensoria světlo víry.

„Felicián stiskl ruku, kterou mu Reginald podal. Ale učinil to s tak malou ochotou, že si toho Angličan všiml, ač jeho duch byl zaujat věcmi zcela novými, které ho obklopovaly. Reginald si pomyslíl: „Trošinku se vyspat, nevrlost přejde!“ Usoudil z toho, že Francouzi jsou méně otužilí, pak kráčel dále okapy na kraji střechy zbudované z krásných, bílých desek kamenných. Veden předsedou Chudých, zabočil na vnitřní schody, které končily v galerii střední kupole nad velkými chrámovými okny. Brzy zavolal:

— Pane Limerela, pojdte se podívat! Nádherné, opravdu nádherné!

Obcházel zvolna tímto ochozem tak vysoko ve vzduchu se vznášejícím a zastavoval se u každého výklenku ve zdi.

— Řídké jitra, není pochyby! bručel si. Celou Paříž lze viděti. Londýn nikdy . . . Ano, město není tak veliké, aby člověk neviděl i venkova. Co je to tam na severu?

— Pláň za Saint-Denisem, odpověděl p. Proudón; a zde ty tmavé obrysy, tam dole na levo, je les Saint-Germainský.

— Poslední minuta před rozedřením, pokračoval Reginald. Hledte, Paříž nemá již světla člověkem vyrobeného, vyjma nádraží a přístavy, kde bdí ještě signály a pobřežní světla. Paříž má barvu khaki. Člověk by řekl, že je velikým plochým mraveništěm, rozvrtaným, rozrytým a rozbrázděným rumovištěm, v němž sem tam se povalují oblázky — to jsou monumentální budovy, a zelené listy — to jsou zahrady. A jaká obloha!

Dlouhá, průsvitná pásma mlhy se vznášela nad domy. Rozpívala se trochu větrem na straně západní; avšak na východě se spojovala ve věnec těžkých, fialových par, který spočíval nad Belleville. Na nejkrajnějším vrchole oblaku, v místě, kde právě se rodilo světlo, věnec růžověl, nabýval barvy tekoucí krve. Jinde všude byla vyjasněná prostora, již profukoval vítr, ten udržovatel jasnosti. A vedle Reginalda Feliciána a jejich druha vynořoval se vzdušný, mléčný ostrov, utvořený ze střech, prolamovaných, bílých hřebců a bání, které byly opatřeny štíhlými věžkami.

— Přesahují nad pásmo dýmů, které špiní, řekl Reginald, jenž se byl opřel o oket nedalekého Feliciána. Všechny tyto kameny mají průsvitnou bělost. Basilika vyhlízí, jakoby byla celá vystavěna z kamene azymového (z nekvašeného chleba) — či se to nemůže tak říci? — Vládne Paříži svým požehnáním. Tyčí se do jasu ranní záře . . . Ah! ejhle den!

— Den! řekl Felicián. Proč jej pozdravujete?

Reginald neslyšel. Díval se.

Lem sválených a dohromady větrem sehnaných mlh zbarvil se jako granátový květ, potom jako květ měsíčku, a nyní, jakkoliv byl tak velikolepý, tak jiskřivý, nebyl již ničím, protože nad ním zdvihalo slunce svůj oblouk. Za okamžik se vynořila sluneční koule celá. Někeré vysoké budovy oživovaly a nabývaly svých forem, kdežto všechny domy zůstávaly ve stínu. Zcela blízko, na vrcholku jedné malé bane kostelní se zdálo, jakoby jedna kamenná skupina se rozvila a zůstala růžová.“

Není tou spící a stmělou Paříží Reginaldova po pravdě žíznějící duše a tím sluncem, jež do mrtvé noční prázdnoty vlévá život, zlaté zářící ostensorium s bíle se stkvějící hostií uprostřed, na níž v přemítání a zanícení hleděl v noci Reginald, a jež do jeho prázdny a vyprahlé duše vlilo paprsek života a síly, úsvit nového dne?

Reginald, i když se podivuje východu slunce, je stále hercem svého dramatu; popisy, jež básník vkládá, těsně se přimykají k ději k duševnímu převratu Reginaldovu, ba nutně náleží k celkové mosaice románové. Nelze jich nečíst.

*

Kdo miluje ty věci, na nichž lpí ještě teplo tvůrčí ruky boží, kdo miluje lesy, louky, barvy, oblohy a mračen, kdo rád poslouchá šum říček ve skalních korytech, kdo žije v přátelství s mlhou, sluncem, soumrakem, stíny, květy a ptáky, bude milovati i knihy, o nichž jsem psal, bude nejen chutnati „anjou-skou sladkost“ jejich, ale cítiti i jejich sílu; bude i milovati muže, který je napsal, a který pro lásku k přírodě věčně mladé zůstal mlád, i když vlasy mu zsedly.

F. J. Pokorný:

Živlové a člověk.

O h e ň :

Člověče chladný!

Můj plamen pouze rek jest světovládny —
on těžký balvan v mračno páry mění,

a ze hrud teče zlato v jeho vření!

Čím tvé jsou skráně, v nichž ti jiskra blikne

a sotva žal jí slzou skropí, sykne,

zhasíná v mžiku, stín se za ní plazí,

a zbude-li co — jest to špetka sazí!

Co ty jsi proti plamenů mých vládě,

bys kryl se třeba v nebetyěném hradě!?

Můj jazyk šlehne jako jazyk lvíce,

když mušky se jí nahruly v líce —

a kde jsi ty? Tvá duše strachem prohá
a z tebe zbude — ožehnutá mrcha!

Nuž na kolena! Žertvu obětuj!
Jsi otrok můj!

Člověk :

Žhneš, pravda, plame!
Však pýcha tvá tě přece tuze klame:
Což Já jsem hmota, kterou ničíš v žáru
a měníš v úhel, zdechlinu, či páru?
Já nejsem jí a na mne nemáš moci,
bys všechny živly vzal si ku pomoci
a rozzuřil se jako tigr lýtý!
Můj duch jest ptenec nad vše síly hbitý,
on nezhasíná, jako plamy tvoje,
když dohořelo proutí uschlé chvoje!
Tvou světovládu v čase zima zdrtí,
neb Tvůrce tvůj ti přiřkl zákon smrti . . .
Chlad teplou lunu lednými spjal hřeby
a osud tůž se všude na tě šklebí:
ty zmizíš zas — my nikdy nezahynem,
tys otrok Věčnosti — já Její synem!

o o o

Země :

Člověče z hlíny!
Tvým údělem jsou pouze stíny,
a lůno mé tě v čase porodilo,
by na věky tě v sobě jednou skrylo!
Jsem matkou tvou, jsem bohem tvým též ale,
a na mně jenom lpíš svou patou stále;
mé mléko ssaješ, chléb můj tebe živí,
a odepru-li obrodit své nivy —
ty padáš lačen, v písek boříš bradu
a tvrdý kámen s pláčem hryzeš z hladu,
a z milosti-li nepodám ti klasu —
ty bídně hyneš ve svých uměn jasu!

Nuž na kolena! Žertvu obětuj!
Jsi otrok můj!

Člověk :

Mé tělo tvoje!
Je sytíš si — je béřeš v lokty svoje,
když marnou zříš svou snahu úsilovnou

z něj vychovati bytost Bohu rovnou!
Však duch můj vzplesá tvoji zbaven tíže,
a jako lev, když povolily míže —
mohutným tryskem prchne na svobodu
v svou pravou Vlast, na kvasy dlouhých hodů,
kde jasná Hvězda plá mu na úsvitě!
Tys Věčna služkou — já však Jeho dítě!

o o o

V zduch :

Člověče těžký!
I kdybys dosáh výše hrdé Sněžky
či Himalaje — kde jest tvoje témé!?
Tak líně lpíš jen na hrudách své země
a marně snažíš dostati se výše
v své malomocné bídných červů pýše!
Tys nikdy nevnik' k výsosti mé vlády
a nadarmo chceš ztéci moje hrady
svou nohou těžkou! Krůček dopřeji ti —
neb dva i tři — — však tělo tvé se řítí
z oblasti mojí v propasti se tmící,
sotvaže bleskem políbím tvou líci!

Nuž na kolena! Žertvu obětuj!
Jsi otrok můj!

Člověk :

Ó hmoto plytká!
Že ducha nemáš, tušíš ve mně skrítka —
Však výše šlehá plamen mojí skráně,
než zemských horstev nebetyčné pláně,
výš, nežli van tvých prudkých dechů vniká.
ba výše, než kde hvězda nebes bliká —
a jsi-li v sváru s těžkopádnou hmotou,
jí v svistu zahrej výsměšnou svou notou!
Však mně tvé vichry nevhodně se smějí:
Tys sluha Věčnosti — já dědic Její!

o o o

Voda :

Člověče králi!
Zkus zkrotit mne! Byť vše se říše vzdaly
tvé pýše — já jsem nespoutána tobou!
A ledy mé tě v kosti k smrti zebou,
jak moje tuň tvé křehké plíce dusí!

I když chceš žít, ve tvých cévách musí
mok kolovat, jež v podobě zas jiné
v číš lisuješ si, žízniv, z révy stinné,
jím vznět a sílu — pokud lze to říci —
si křesáš v lebec, od počátku tlící — —
A rýč když na tě černé hrudy hází,
kněz kapkou mou tě ve hrob doprovází,
i když kol hrobu jiní pro tě pláčí —
jich slzy zase moji věčnost značí!

Nuž na kolena! Žertvu obětuj!
Jsi otrok můj!

Člověk :

Ne krotit tebe,
však geniem ti vlást mi dalo nebe;
a tobě dělo, bys mi otročila,
mou bídnou schránku napájela, myla,
a — dá-li Mocný svatý rozkaz tobě —
i pohrobila ve svých túní hrobě . . .
Ne poutat tebe určeno mi bylo;
neb vznešenější vytčeno mi dílo,
a bude-li tě třeba upoutati,
však Mocný na tě bude pouto znáti!
Až zachřeští nad tebou mrazu kovem —
ó, ztichneš, jako výskot nad hřbitovem,
a ozve-li se přece zvuk z tvých túní,
jen rachot hrůzy před Tím — který trůní
Sám, Jeden věčně, Všemocný Pán všeho . . .
Tys robka Věčna — já však měšťan Jeho!

Skula Emil:

Církevní soudnictví a jeho význam pro život kulturní.

Církev katolická získala si nesporných zásluh o lidstvo nejen po stránce duchovní, nýbrž i po stránce vnější. Míni se tím péče o upravení vnějších vztahů členů lidské společnosti. Církev pečovala o vědy, vzdělání všeobecné, o umění, ale nemalou zásluhu získala si v oboru právním. Jest pak právo jaksi souhrnem a vyvrcholením kultury. Bez práva je určitý celek — ať národ, ať stát — nekulturní. Teprve uspořádáním práva vzniká pevný základ, na němž se může kultura stavět, jen právo přesné a jasné umožňuje rozkvět obchodu a průmyslu, umožňuje blahobyt a tím i péči

o vědy, umění a literaturu. Mimo to právo samo vyžaduje už jistého stupně vývoje myšlenkového. Předpokládá znalost logiky a filosofie. Indukce a dedukce jsou běžné a základní operace myšlenkové v každém právu. Patrně tudíž, že právo jest odleskem kulturního stavu toho kterého celku. Čím lepší právo, tím vyšší kultura a pokročilost. A jako se církev starala o duševní blaho svých členů, tak i o tělesné. A proto odedávna věnovala péči právu, aby tak i vnější poměry jejich členů byly uspořádány a oni tím více mohli se věnovati svému cíli vyššímu. Tak dospělo právo církevní ku velikému rozkvětu a stalo se později, vedle práva římského, podkladem práv novodobých.

První podmínkou zdárného soužití členů některé společnosti je, aby svých práv vzájemně neporušovali, nýbrž, aby byl každý chráněn před jakýmkoliv bezprávím. Neboť co pomohou zákony, kterým se práva jednotlivců stanoví, pakli se tyto nezachovávají? Třeba proto moci, která bdí nad zachováváním zákonů. Moc tuto pak vykonávají soudy. Jest tedy soud úřad, jehož účelem jest, aby na základě své moci, po řádném vyšetření stanovil právo jednotlivce a vinníka, jenž ono právo porušil, potrestal. Jsou pak práva druhu dvojího. Práva zadatelná, kterých se můžeme dobrovolně zřeknouti a jejichž porušení stihá soud teprve tehdy, když se naň poškozený sám obrátí, a práva nezadatelná, jichž porušení stihá soud sám o sobě z povinnosti. Odtud rozdíl mezi právem civilním a trestním. Souhrn právních zařízení určených k dosažení práva před soudem nazývá se procesem (procedere). A právě v tomto důležitém oboru právním vyniklo právo církevní vysoko nad práva soudobá a jest i nyní, kdy jest moc soudní církví odňata, podkladem soudnictví novodobého. Leč hlavní jeho zásluha spočívá v tom, že uspořádáním poměrů vnějších přispělo nemálo ku všeobecnému vývoji života kulturního, že vykonávalo blahodárný vliv na vyvíjející se tehdy práva světská, vnášejíc do nich ducha a zásady křesťanské, jež velí vzájemnou lásku a odpuštění vinníkům.

Soudy církevní mají tři instance. První je soud biskupský, druhou soud metropolitní, třetí pak soud papežský. „Roma locuta — causa finita“, ke kteréžto instanci se uchýlovali s oblibou strany hned, s opomenutím instancí nižších. Tím však nahrnulo se soudům papežským mnoho práce, takže bylo pak nařízeno zachovávatí pořad instancí a jen když jsou „res graviores et maiores“, obraceti se přímo k papeži. Soudy mohou se skládati buď z jedné osoby, nebo více soudců, kteří pak tvoří soudní kolegium — senát. Více osob zasedalo zejména ve věcech vážnějších, spletiějších, aby tím snáze mohli pravdu poznati. Aby pak soudcové nepočínali si libovolně, zavazují se přísahou soudcovskou — „iuramentum iudiciale“ že budou řádně plniti svůj úkol, zejména že budou dle svého nejlepšího přesvědčení rozhodovati bez ohledu na sympatie k té neb oné straně. Oklehlka od toho předpisu přísně se trestá. Pravidlem jest, že každý soudce, který zanedbav a prohrěšiv se proti

této povinnosti straně škodu způsobil, povinen jest škodu nahraditi (iudex qui litem suam fecit; actio ex syndicato). Strana má právo odmítnouti soudce, o němž má obavu, že si nebude počínati nestranně. Mluví se o zamítnutí soudce (recusatio iudicis). Na př. pro blízké příbuzenství s protivníkem, pro nepřátelství se žalobcem. Soudce má k ruce zapisovatele, jenž rovněž skládá přísahu (iuratus scriba, actuarius). Protokoly psaly se na jednotlivých listech (schedula), z nichž obsah přepisoval se do knih zápisních (memoriale, manuale, registrum). Vedle toho byli soudci k ruce i jiní pomocníci jako přísedící, rádci; pečovníci, jež pečetili listiny, registrátoři zakládající akta v seznam. Aby byla i osobám práva nezaláňma poskytnuta možnost před soudem se hájiti, byla zavedena instituce advokátů. Celkem podobala se instituci našich advokátů. Advokát musel mít předběžné vzdělání, musel znát právo kanonické a civilní (světské) a míti právníckou praxi. Aby pak vykonával svůj úřad poctivě, skládal přísahu před biskupem, že bude stranu svědomitě hájiti. Místo, kde se vykonávala soudní jednání, bylo v prvních dobách předdvorí kostela (inter leones), pak obyčejně v paláci biskupském, v místnosti, zvané „consistorium“. Mimo to objížděli církevní soudci jednotlivé farnosti, aby tu vždy v ustanovených lhůtách konali soudy a rozhodovali rozepře, které se mezitím nahromadily. Proces kanonický se skládá ze tří částí: 1. zavedení rozepře (litis contestatio), jež se děje ve věcech sporných podáním žalobního spisu, obsahujícího důvod právní, žalobu a žádost. Teprve po zadání žaloby, od soudu přijaté, nastupuje při věcech sporných předběžné vyšetřování, kdežto při trestních zavádí se ihned. 2. průvodní řízení (probatio), které se koná za tím účelem, aby soud nabyl v celé věci náležitého přesvědčení. 3. výměr či nález (sententia), který se děje hlasováním, při němž rozhoduje většina hlasů. Co se týká příslušnosti soudů církevních, bylo v prvních dobách křesťanských nařízeno, aby křesťané neobraceli se se svými záležitostmi na soudce pohanské, nýbrž, aby je přednášeli biskupům. Platilo to ovšem v záležitostech světských, neboť věci týkající se náboženství podléhají samy sebou pravomoci církve. Když pak stali se později panovníci křesťany, uznána tato její pravomoc i od nich. Tak Konstantin vydává nařízení, kterým se poskytuje i laikům volnost obrátiti se na soudy církevní, jejich rozsudky pak mají býti úplně platné. Soudům církevním, dle téhož nařízení, přísluší rozhodovati i tehdy, když druhá strana se zdráhá obrátiti se na soud církevní. O klericích rozumělo se samo sebou, že podléhají soudům církevním. Rovněž i Justinián uznává soudní pravomoc církve (Novella 123, 79, 83). Soudům církevním dle těchto nařízení podléhá nutně klerus, laici pak mají volnost obracet se buď na soudy církevní, neb světské. Ovšem že každý obracel se raději na soudy církevní. Tyto poměry, s nepatrnými změnami, trvají i po zániku říše římské, na jejíž místo nastupují panovníci němečtí. Zvláštní ochranu věnovala církev vdovám a sirotkům,

• něž se starati pokládala za svou přední povinnost. V té době stojí soudní pravomoc církve na vrcholu svého vývoje. Odtud pak, zejména vlivem reformace, počínají panovníci světské moci její omezovati, takže v nynějších dobách zbývá jí jen málo věcí, o kterých jí přísluší rozhodovati.

Tyto hlavní zásady církevního soudnictví nám ukazují, na jaké výši kulturní stálo církevní právo v dobách, kdy život kulturní národu ve střední Evropě počínal se teprve vyvíjeti. Samozřejmě, že mělo na jejich život kulturní vliv, a vliv ten byl nanejvýš blahodárný.

Tak v právu trestním učilo pohlížeti na provinilce jako na chybujícího bratra, jehož máme hleděti na pravou cestu obrátiti. Jeho provinění posuzuje jako poklesek proti zákonu božimu, klade váhu na vůli zločincovu, ne na skutek sám, a trest jeví se mu pykáním za porušení zákona, nikoli odvetou toho, kdo zločincem byl poškozen. Církev chtějíc též zločince polepšiti zavedla rozdíl mezi kárnými prostředky pokutujícími (poenae) a léčivými (censurae). Tím lišilo se církevní právo od soudobých práv světských, zejména německého, které řídilo se zásadou „oko za oko, zub za zub“ bez ohledu na to, měl-li vinník úmysl druhého poškoditi, či dopustil-li se něčeho nevědomky. Teprve v dobách pozdějších, vlivem práva církevního, podařilo se tuto krutou zásadu z práv světských vymýtití. A jistě jest v duchu jejím též známá novější zásada v právu trestním, t. zv. „podmíněné odsouzení“, jež si v posledních dobách razí cestu také k nám. Spočívá v tom, že provinilci se trest, ke kterému jest odsouzen, promine, pakli se už onoho provinění nedopustí. Církev dále hlásá zásadu, že všichni lidé bez rozdílu stavu jsou trestuhodní, pakli se nějakého bezprávi dopustili. Tato zásada samozřejmě přispěla nemálo k zabezpečení pokoje v dobách, kdy šlechta zejména, osobujíc si různá privilegia, dopouštěla se různých násilností. Křesťanská láska, která se sklání i k chybujícímu, nedopouštěla církvi trestati vinníky příliš krutě, jak tomu bylo v právu světském. Zejména vystupovala rozhodně proti trestu zmrzačení („ecclesia non sinit san guinem“). Nemálo též přispěla k obecnému pokoji t. zv. „řízením inkvisičním“, t. j. stíháním zločince z úřední povinnosti, čímž odpadla nutnost vyčkávatí soukromého žalobce. Právo světské stíhá totiž zločince (na př. vraha) teprve tehdy, když někdo u soudu zakročí. Církev zavádí tuto novou zásadu a tím jen všeobecný pořádek zabezpečuje. Mimo to má toto řízení i onu výhodu, že umožňuje obžalovanému velmi obhajování, chrání ho tak před nespravedlivým odsouzením. Na všeobecné zúšlechťení mravů přispěla církev nemálo i tím, že za zločiny považovala a také stíhala činy, které jinak za zločiny nebyly považovány (jako souboje, různé nemravnosti pohlavní atd.). Vidíme, kterak všude vane duch křesťanský, který sice odpouští vinníkům, jež se chtějí polepšiti, nepolepšitelné však nutí tresty zachovávatí stanovený pořádek, který je nezbytný ke zdárnému vývoji v každé společnosti.

I v řízení civilním vyniká právo církevní daleko nad práva ostatní. Formularismus (t. j. předem určené formy, kterým strany své nároky vyjadřovaly) práva římského a germánského, tak škodný hmotnému právu stran samých, byl církví vyhoštěn a hleděno k tomu, aby nároky stran byly přesně a jasně vytyčeny, a na jejich základě měl pak soudce rozhodnouti. Soudilo se pak tam dle ducha křesťanského; soudce hleděl strany pokud možno usmířit. Nešlo-li to, vynesl po provedení řízení rozsudek. Základem bylo právo kanonické, právo jasné, dokonalé, opírající se o nejdokonalejší zákon, zákon boží, a doplněné výroky sv. otců a synod. Soudci byli duchovní, kteří znali nejen číst a psát, ale měli i vyšší vzdělání. Jejich důvtip byl vzdělán na universitách, jejich rozum opíral se o lásku k bližnímu, jejich činnost skláněla se k chybujiícím dle vzoru Kristova. Jaký div, že soudy církevní určené původně pro duchovní, velmi se všude rozšířily a že byly všude dobrovolně vyhledávány, takže jim ustupovaly nedokonalé soudy světské.

Tak působila církev blahodárně na vývoj kultury v dobách středověkých. Leč i nyní děkuje jí valná většina všech států kulturních za dokonalé uspořádání vnějších poměrů. Neboť právo církevní působilo co blahodárný kvas při vývoji práva novodobého, jeho duch a promyšlené instituty, jeho organizační dokonalost ovládaly zákonodárce novodobých práv, takže v novějších zákonech mnohá ustanovení aneb i celý duch zákona původ svůj mají jen v církevním právu. Několik konkrétních příkladů z rakouského práva, nám nejbližšího, jak rakouský trestní proces z roku 1853 úzce se přimyká k právu církevnímu. Na př. § 1 tohoto trest. řádu zní: „Bez žaloby nemůže býti nikdo odsouzen“. § 3: „Soudce je povinen vystihnouti materiální pravdu“. V § 83 známá zásada že státní zástupce musí z povinnosti stíhati veškeré delikty. Dále se tu stanoví rovnost všech osob před zákonem a jejich trestuhodnost, dopustily-li se deliktu. I se zásadou vylučování soudců, kterou vytvořilo právo církevní, se tu shledáváme.

Probíráme-li se tak právem novodobým, vidíme, jak velikou práci vykonalo právo kanonické též pro novodobý kulturní život. Ono dalo vznik dílům zákonodárným, která pro svého ducha a svá zřízení, od církve přejatá, jsou skvělým dílem nové doby. Ona nám zabezpečují pokoj a pořádek v zemi, takže může každý klidně se zabývatí svou prací. Rolník může klidně zaseti, bez obavy, že bude někým připraven o výtěžek své práce; klidně pracuje živnostník ve své dílně; nerušeně může se badatel zabývatí studiem — neb zákon bdí.

A hlavní původce toho? Církev. Jí patří zásluha nevšední o moderní rozvoj.

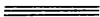
A. Horský:

Ad multos annos!

(Jeho M. biskupu Norbertu Kleinovi.)

Ty, jenž se béřeš k nám ve jménu Páně,
bys zrna pravdy věčné v duše sil
a ovce vedl, život svůj dal za ně
a bédných tišil volání i kvil,
ó biskupe náš, Cyrillův vzdech mroucí,
jímž zachvěla se v agonii hrud',
ať za nás šepce naši prosbu vroucí:
Svých Moravanů drahých nezabud'

Ó buď nám otcem, chraň to svoje stádece
a u Mistra nám milost vyprošuj!
Tebe pak chraň nám dobrý nebes vládce,
sil Té a žehnej, při Tobě vždy stůj!

K jubileu 40letého kněžství Jeho M. biskupa královéhradeckého Dra. Josefa Doubravy.

Dobrému pastýři . . .

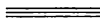
Zajels na hlubinu s rozestřenou sítí,
otče drahý, jak Ti kynul Pán . . .
Čtyřicet již roků — tolik milován —
s láskou lovíš duše pro jich věčné žití.

Mořem rozvlněným vzteky vichrů, bouří,
mužně držíš veslo rukou svěcenou;
Mistr skráň Tvou potem ztropenou
v svěží rose požehnání hrouzí.

Ty jsi pastýř dobrý! Zdráv buď, otče milý!
Vděkem květin, jež se k slunci točí,
mluví s přitulením všech Tvých duší očí,
za čtyřicet roků kteréš přived' k cíli.

Jdouce v stopě Tvoji ždáme požehnání.
A co kanou slzy v hřmotu děl a zbraní,
co krev rudá prýští za vlast v umírání . . .
žehnej nám . . . buď náš a zůstaň, otče, s námi!

Bohoslovci královéhradečtí.

J. Konůpek:

Kalouskova obrana knížete Václava Svatého

Každoročně o svátku sv. Václava předkládá církev lidu křesťanskému vzor krále, miláčka a hrdinu národa českého. Svátek jeho byl v Čechách téměř od jeho smrti svátkem národním. Světec žil mezi svým lidem v pověstech a za dob bídy a žalu obracel se národ o jeho přímluvu. Vůdce blanických rytířů, jenž čeká a zasáhne v osudy svého lidu, až mu bude nejhůře, jenž se za víru svou nestyděl, jenž životním úkolem si učinil upevnění a rozšíření křesťanství a proto se stal obětí živlů s křesťanskou vládou nespokojených, světec ten skýtá všem dobré vůle vzor k následování. Nejen v církvi jest vynikající povaha sv. Václava uznána. I od světských historiků ozvaly se různé hlasy obranné, když snažili se někteří v minulém století zkazit pravý obraz národního hrdiny. Přední místo mezi těmi hlasy zaujímá „Obrana knížete Václava svatého“ od nedávno zemřelého J. Kalouska, muže to ryzí, vzácné povahy. Obrana Kalouskova není dílem menší ceny než ostatní jeho spisy. Poněvadž však z důvodů pochopitelných se o ní v řadách církvi nepřátelských mlčí, pokusím se zde podati její vůdčí myšlenky.

Obrana sv. Václava psána je z lásky k národu a jeho hrdinovi. Úkolem jejím jest, „aby Václav byl navrácen srdcím Čechů, která se od něho nespravedlivě odvracují, a aby byl navrácen pravdě“. V letech šedesátých objevily se totiž v německých novinách a spisích (Schlesinger, Geschichte Böhmens) urážky a pomluvy českého světce. Sv. Václav byl prý mnichem na trůně, národu svému se odcizil a přátelil se s Němci. Byl prý zbabělý (platil poplatek ze strachu), povinností vládních si nevěšmal, a vedl život nedůstojný knížete.

Pramen, z něhož takové zprávy byly čerpány, jest legenda Gumpolda, biskupa Mantuánského. Jsa vzdálen od Čech, psal tak, jak dle doslechu zvěděl. I vyličil světce proti historické pravdě, či spíše podložil jeho osobu svému přemrštěnému vypravování. Dle něho s nechutí nastoupil světec na trůn za panování císaře Otty II. (936—973), a jako kníže zanedbával pro svou zbožnost a modlitby vládu. Příbuzní prý jej stále napomínali, aby více se staral o záležitosti státní a vytrhovali jej z modlitby, proto žil v neustálém rozporu se svým okolím. Byl prý velice citlivý: Tak všechny šibenice v zemi dal zničit z milosrdenství ke zločincům. Mrtvé, kterých nenábožní občané nechtěli pohřbit, sám pohřbíval. Prý trhal v cizích vinicích víno a lisoval je ke mši sv., a žal pšenici, kterou mlel a pekl z mouky hostie. Líčení Gumpoldovo nemůže být pravdivo v podrobnostech. Ale že základ skutečný má, poznáváme odjinud. Byloť za starších dob zvykem, že vznešení lidé, knížata a šlechta konali mnoho skutků milosrdenství, účastnili se bohoslužby v chrámu a opatrovali věci k ní potřebné.

V díle „Dějepis města Prahy“ (I. 100) píše Vl. Tomek: „Jak mocně působily obřady kostelní a mravní prostředky církve na mysl lidskou, dá se poněkud souditi ze způsobů pobožnosti, v jakých některá knížata česká dle zpráv letopisců nacházela oblibu a útěchu.“ Uvádí pak Spytihněva II., jenž celý půst přebýval mezi kanovníky nebo v klášteře Břevnovském a oděn v roucho kněžské konal almužny a trávil čas ve službě boží a na modlitbách. A přece nebyl králem slabochem. Biskup Jaromír chodil v hrubé plátno oděn, na dlažbě léhal a ji slzami lítosti nad hříchy smáčel. Biskup Hyza († 1034) navštěvoval vězňe a domy nemocné chudiny znal lépe než příbytek vlastní. I Karel IV., Otec vlasti, jeden z nejlepších vládařů, vždy o Božím hodě zpíval (Kalousek, Karel IV., 177) o jitřní mši sv. v rouše diakona evangelium. Jeho odloučení od světa na Karlštejně je všeobecně známo. (Srv. Košnář, O svatém Václavu, 50.)

Pravili-li legenda Hyzova, že sv. Václav učitelem svému, kterým byl kněz Venno, rád při oltáři sloužil a víno ke mši sv. připravoval, není v tom přehánění ani nic nečestného. Stará pověst pak mluví o vinicích sv. Václava; jednou z nich jest vinice táhnoucí se mezi „Starými zámeckými schody“ a Opyšem z Malé Strany ke Královskému Hradu. Druhá je prý u Dřív nedalcko St. Boleslavi, kde dosud stojí socha sv. Václava.

Není tedy třeba pozastavovati se nad tím, že sv. Václav připravoval hostie a víno ke mši sv. a hojně milosrdných skutků konal. Činil tak ovšem způsobem důstojnějším a lidštějším, než jak udává Gumpold. Nebylo by to ani důstojno, ani možno z jednoduchého důvodu, že byl knížecím synem. Nebylo toho ani potřebí; zbožným byl sv. Václav jinak: „Byl pobožný, jak ukazuje jednání před svou smrtí, kdy probudiv se časně z rána děkoval Bohu, že mu dal dočkat se dne, a šel na jitřní bohoslužbu; ctil matku svou, a když jí ublížil tím, že sveden byv od špatných rádců ji vypověděl na Budeč, brzy poznal svou chybu, kál se z ní s pláčem a přivedl opět matku uctivě do svého domu. O dobročinnosti jeho čteme v legendě Vostokovské: „A netoliko knihám rozuměl, ale i víru plně, všem chudým dobře činil, lačné krmil, nahé odíval, pocestně přijímal a dobrý pokoj jim činil.“

Světce byl však i křesťanským knížetem, a starost o rozšíření učení Kristova jevil jinak, než dle Gumpolda (str. 59): „Tehdáž bylo potřebí stavěti kostely, přivolávat kněze z cizích křesťanských zemí, zřizovati zde školy k vychování domácích kněží, starati se o neodvislost církevní od Němců zřízením českého biskupství, pracovati k tomu, aby zákony a obyčeje zemské a pohanské uvedly se ve srovnalost s předpisy církevními. To bylo povinností zbožného a řádného knížete, aby odňal Němcům zámlinku, aby mečem pokřesťanili Čechy, jako se to podařilo u Slovanů polabských jejich vyhubením.“

Sv. Václav chápal své povinnosti a koral ji. Máme o tom ne-

málo hodnověrných svědectví: Slovanská legenda o přenesení sv. Václava počíná slovy: „Byl kníže v Čechách spravedlivý, jménem Václav.“ Přívlastek „spravedlivý“ značí u knížete ctnost důležitou. Legenda Vostokovská popisuje křesťanské skutky knížete Václava takto: „Vdovám a sirotkům nedával ubližovati od nikoho; lidi všechny miloval, chudé i bohaté. Chrámy všechny zlatem okrášlil; i věřil v Boha vším srdcem, a vše dobré činil v životě svém. Chudé domácí i přespolní, a jestliže kdo zimou strádal, všechny odíval a krmil. Sluhy boží krmil do syta; a jestliže kterému duchovnímu bylo ublíženo nebo některý kněz prodán, on přišel k němu a vykoupil, a dobře činil všem. A chrámy vystavěl ve všech hradech velmi dobře. A boží sluhy shromáždil ze všech národův; a služba za něho dala se stále po všechny dni k Bohu, jako u velikých národů, zřízením dobrého a spravedlivého vladaře Václava.“

Při své pravé, nikoli přemrštěné zbožnosti nebyl světec zbabělý, ani bojácný, jak cizí legendy praví. Žádný skutek sv. Václava nesvědčí o zbabělosti. Ani poplatek placený německé říši, ani jeho smrt.

Co se týče poplatku, sv. Václav nevzdal se bez boje. Prameny jsou sice v tom směru skrovné, ale přece vysvítá z nich, že vedl kníže s lidem tuhý boj. Německý kronikář Vidukind píše takto o výpravě Němcův (Obrana, str. 70): „Potom přitáhl císař se vším vojskem ku Praze, hradu Čechů, a přijal poddání se krále jejich.“ Sigebert Gemblacký praví: „Václav, kníže český, od krále Jindřicha v hradě Pražském obležený, vzdal se i hrad králi a uloženou Čechům pokutu, peněžitý poplatek, platil.“ Když Němci nad Čechy zvítězili, „je mocně přemohli“ (dle pokračovatele Reginona), jisto je, že Čechové se bránili. Činem rozvázným a správným byl mír a trvalý pokoj s mocnými Němci, lepším než stálé, vysilující boje, jak bratr jeho Boleslav později sám uznal. Boj pak s knížetem Zličanů Radslavem, ve kterém si sv. Václav žádal souboj, aby zabránil krveprolití lidu, není zbabělosti.

Smrt sv. Václava udála se jinak, než i Gumpold líčí. Dle něho (Obrana, str. 68) řadil Boleslav otčovi po hlavě třikrát, ale meč mu vypadl. Světec ho zvedl, a káraje bratra mával jím, avšak konečně vrátil meč bratrovi, aby jen dokonal umučení. Dle legend staroslovanských bylo jinak. Sv. Václav byl u Boleslava na posvěcení. Druhý den ráno potkav bratra děkoval mu za včerejší veselý večer a srdečně jej zdravil. Legenda slovanská líčí smrt světcevo lidštěji a důstojněji. Po první ráně nedopadlé obrátil se kníže k bratrovi a pravil: „Cos to usmyslil, bratře?“ A uchopiv ho, vrhl jej k zemi a stoje nad ním, volal: „Co jsem ti zlého učinil? To ti Bůh odpust!“ V tom jeden spiklenec jej řad do ruky, takže bratra pustil a utíkal do kostela. Byl tedy v osobním boji statečnějším a obratnějším než Boleslav, když jej mohl na zem porazit, ač nebyl připraven.

K mrtvému, na kusy rozsekanému tělu synovu přispěchala matka Drahomíra — jak líčí tklivě legenda Vostokovská: A uzřevši jej, padla k srdci jeho, a plačíc sbírala údy těla jeho, syna svého, a chtěla jej pohřbiti. Než sama musila prchnouti, neboť hrozila jí též od Boleslava smrt.

Vidno, že Drahomíra nebyla pohankou.

Jako hlavní příčinu smrti sv. Václava udává Kalousek spory politické, ač prvek náboženský zcela nevyklučuje. Práví totiž (str. 56), že zemřel pro své skutky z víry, poněvadž horlivě konal skutky věrou požadované, z nichž některé nelíbily se jeho nepřátelům, a tito vzali si je za příčinu k jeho zabití, aby Boleslav mohl dosednouti na trůn.

Není povinností historikovou, aby nadpřirozenou stránku dějinných zjevů vytýkal. Kdo pak čte životopisy svatých, pozná ihned, že k svatosti není třeba, aby byl někdo knězem nebo mnichem. Svatým je každý, kdo plní vůli boží věrně, vroucně, upřímně. Pokud se jedná o pohnutky vraždy sv. Václava, udává sám Kalousek vedle politických příčin i skutky jeho z víry křesťanské. Boleslav byl nejspíše podněcován a štván a ve své touze po vládě podporován lidmi, kterým skutečně víra a kázeň křesťanská se protivila. Vždyť ještě za doby sv. Vojtěcha, tedy později, bylo dost protivníků křesťanství v Čechách. Kronika Gumpoldova, napsaná asi 40 let po smrti sv. Václava, není naprosto bez ceny a může v ledačems mít základ správný. Zpravodaj Gumpoldův pak nemusil být lhářem, uvedl-li mezi pohnutkami vraždy i náboženskou.

Povaha sv. Václava jasně se jeví v tom, jak byl u starých Čechů ctěn. Ihned po jeho smrti ctíli v něm zbožného a statečného knížete, nevinně usmrčeného. Jeho tělo dal Boleslav z kající lítosti přenést do Itálie, a den jeho smrti 28. září byl vždy okázale ctěn. Byl ochráncem lidu českého a jako dědic království pánem země.

V dobách nebezpečství a válce byl vzýván sv. Václav za pomoc, jeho přispění připisovali Čechové svá vítězství. To by nečinili, kdyby sv. Václav o svou zemi se nestaral. Kosmas († 1125) pokládá vypuzení Poláků z Čech (r. 1004) za boží dar na zakročení sv. Václava. Ve zprávách o bitvě u Chlumce (r. 1126) jest zván sv. Václav „protector“ země. Ve slovech těch je stopa pozdějšího pojmenování národa svatováclavského. Jeho kopí nošeno bylo do válce a před bitvou u Chlumce rozplamenil kněz Vít zmužilost Čechů slovy: „Vidím sv. Václava nad hrotem kopí, sedícího na bílém koni, oděného bílým rouchem, bojujícího za nás.“ Prapor sv. Václava nošen byl do bitev vždy v řadách nejpřednějších (Obrana, str. 94).

V den bitvy u Kressenbrunu (r. 1260) měl český šlechtic Jan Svojslavův vidění (Obrana, str. 94): Viděl nad svým vojskem české patrony, v první řadě sv. Václava, „oděného pancířem, s přilbicí na hlavě, nesoucího po levém boku svůj meč“, a v pravé ruce jak nesl v pochvě zlatem a drahokamy zdobené svůj prapor. Purkrabí

Jaroš pak biskupu pražskému a kanovníkům vyprávěl, že žádný z jeho čety, jež měla prapor sv. Václava, nepřišel v té bitvě k úrazu, a že nepřátelé všude před ní ustupovali. Železný hrot na kopí praporu leskl se prý jako slunce (str. 95).

Sv. Václav zjevoval se Čechům vždy na koni a ozbrojen. Dosud zachovaná drátěná košile, přilbice a meč sv. Václava, kterým král český pasoval na rytířství Svatováclavské, jsou stálým protestem proti smyšlenkám cizích pozdějších kronikářů. I v písni, jedné z nejstarších, jest vzýván sv. Václav jako vévoda české země, který svou přímluvou má vše zlé odehnati. Světec žije dle domácích pověstí uprostřed své země v Blaníku s rytíři ozbrojen a čeká, aby v boji velel svému národu, až mu bude nejhůře. Důkaz to zřejmý, že v českém lidu byl ctěn jako rytíř statečný, kníže zbožný a spravedlivý, jako pravý křesťanský hrdina.

Tak dovozuje Kalousek povahu sv. Václava historického, navrácuje jej, jak praví, pravdě a národu svatováclavskému.

F. J. Pokorný:

Z vojnova zápisníku.

Jedeme neznámým krajem. Temná, hluboká noc . . . Lokomotiva těžce supá; tak těžce jako plíce mých kamarádů v těžkém spánku zde kolem mne . . . Bdím snad sám — aspoň při plném vědomí sám, ačkoliv tělo mne upozorňuje, že bych neměl. Jsem nesporně unaven, ale spáti nemohu. Každý náraz na spojky kolejnic mne burcuje — nemohu. Hruď se mi nervosně chvěje, v hlavě se honí myšlenky, jako blesky při prudké bouři, a za každou myšlenkou jako hukot hromu se nese Nietzscheovo:

O Mensch, gib acht,
was spricht die dunkle Mitternacht!

Mluví ke mně opravdu, nezvykle — podivně . . . A stále mi předkládá otázky: „Kam jedeš?“ — Což vím to sám? „Kudy to jedeš?“ — „Co jsou ty silhouetty, jež se tmí v temné dálavě i ty, jež kolem ubíhají nepřetržitě zpět za té šílené jízdy?“ — Což vím to opět? Otázku za otázkou! Více nemohu . . .

— — — — —
Svítá . . . Jede se ještě. Zdá se mi, že jsem přece trochu zdřímł. Soudím tak aspoň z toho, že právě otevírám oči; nepamatuji se však, že bych byl nějak přerušil proud svých myšlenek.

— — — — —
Snad to tedy ani spánek nebyl.

— — — — —
Kde se mi vzala v hlavě ta myšlenka? Nikdy jsem podobných nemíval: Kmitla mi fantasií kostlivá postava neznámého zjevu — a zmizela zase jako přelud z pohádky. Zbylo však o ní přece něco

v mém nitru . . . Jako po strašných zjevech — sirmý zápach . . . Ano, síra, síra! — Však přece ne: spíše jako odporný kouř, jenž se táhne z knotu, zhasíme-li voskovici . . . Duší mne to a nemohu se zbavití toho dojmu . . .

— — — — —
A zase jedna! Podivnější než ona o Smrti: Co prý je život? Není-li prý to také taková jízda púlnoční tmou (aspoň můj život!), kdy nám něco nejasně hřmí v nitru:

O Mensch, gib acht!

Na co však dáti pozor?

Was spricht die dunkle Mitternacht . . .

Tedy na všechno, co k nám mluví ta noc našeho života, kdy vidíme jen silhouetty všeho — a i ty šílenou rychlostí kolem nás mĳejí? — Jsme líní, zemdlení, spali bychom rádi a nárazy kol lokomotivy života, blesky myšlenek a po nich v zápětí hřmění nám spátí nedají . . . Stále to drčí, skřípe, klopýtá, hučí — v nás i kolem nás — unáší nás něco kamsi ku předu — kam? Na poslední bojště, pod kosu té, která se objevuje náhle — jako ten přízrak v mých dumách — jako tajemné zjevení v pohádce, a zase mizí, zhasivší novou voskovicí . . . Jen řad z černajícího knotu památky ještě upomíná, že ta svíce kdysi hořela . . .

— — — — —
Konečně jest té jízdy konec! Obtížení výzbrojí i vzpomínkami dáme se co nejdříve na cestu — pěšky. Chvilku máme volnou na zotavení. Zotavuji se myšlenkami na domov. Vidím ještě uplakané oči té, která mi náleží teprve půl roku. Byla mou už dávno, ale nepatřila mi . . . Bude mojí stále, ale za krátko mi snad už zase nebude náležeti . . . Tuším něco . . . Vyčítám si stále jednu chybu: my lidé jsme už takoví, že neumíme, leč se přetvařovati — lháti; proč jsem jí podával ruku na rozloučenou se smíchem, když jsem ji v duchu s pláčem celoval? Proč jsem jí říkal: Jistě se vrátím! když mi něco pravilo: Ba nevrátíš! — Nemohu za sebe, jsme už takoví . . .

— — — — —
Zase odpočíváme. Jsem nesmírně unaven dlouhým pochodem. Což o chůzi, ale ty cesty! Cesta do propasti pekelné není snad hroznější, než krajina, kde nedávno zuřil boj: půda rozrytá, rozkopaná — při každém kroku noha klopýtá; stromy polámány, omláceny, pokáceny; vesnice činí dojem po zemětřesení, kdy ohnivý živel se přidružil k dílu bořícího Kyklopa; ani osamělé kostely, hřbitovní kaple a hospodářské samoty neposkytují lepšího pohledu; mám-li označiti celkový dojem, nenalézám k tomu vhodnějšího výrazu než onen, jež jsem kdysi slyšel: ohavnost spuštění . . . Jaký div, že ani cestou se nerozptýlila moje mimovolná stísněnost, a chci-li se jí nyní poněkud zhostiti, musím zamhouřiti oči.

Na dnešním pochodu jsme přišli na několik pohřebních šachet. Prozradil nám je vždy jednoduchý dřevěný kříž na mírné výspě kamenité půdy. Počítal jsem v duchu, kolik asi hlav se ukrývá v takové jámě. Nedovedl jsem ani přibližně odhadnouti, a zděli mi nikdo nenapověděl . . . Snad byli všichni tak špatnými matematiky, nebo snad jim to bylo vůbec lhostejné . . .

Po odpočinku u přeraženého kříže:

Dnes viděl jsem Tě na rozcestí
a prosím, bych Ti zapět směl
písničku, jakou's s mého retu
snad dosud nikdy neslyšel.

Co křížů svatých na rozcestí
jsem nevyšimavě počinul —
dnes poprvé se dojat dívám
na zbylé z kříže Tvého kůl . . .

Čekal jsi na mne na rozcestí,
můj Spasiteli, dlouho tak —
a znova dal ses lidem bítí,
by orosil se i můj zrak.

Zde rozbili kříž na rozcestí
ti, které's k lásce, k míru zval,
a kulí smetli Tvoje tělo,
žeš v mukách za ně umíral!

Ó Spasiteli na rozcestí!
Kdy zmizí v světě lidstva zášť?
Či za každého musíš trpět,
a za každého zmírat zvlášť . . . ?

Nevím, kde se u mne berou stále ty nezvyklé úvahy. Nikdy jsem jich nemiloval, a pronesl-li někdo předem mnou něco sentimentálního — nevysmál-li jsem se mu, aspoň jsem ho neposlouchal. Až nyní! A stále ta smrt, jež se mi v myšlenkách zjevila již oné první noci! — Co konečně smrt! Nezdá se mi už ani tak hrozná, jako tenkrát. Viděl jsem už její obraz: v zpustošených ladách a vesnicích, v pobořených chrámech a dvorcích — ba jednou i ve tváři padlého, na nějž jsme přišli na pochodu rozlámaným lesem. Ležel v houští zapomenut, skryt, kdo ví, jak dlouho; a překvapilo mne, když jsem mu pohlédl v obličej: nebylo tam to, co jsem očekával — zděšení, hrůza; naopak klid a jakési smíření jsem četl v těch utkvělých tazích, a napadl mi resignovaný povzdech bolestí štvaného Kentaura:

Stín z ruky mojí padá na vás zpět,
co na moji skrání první světlo padá!

Vskutku, jakési světlo bylo rozlité v té mrtvé tváři . . . A v mé skrání? Opravdu tma . . . Vždycky jsem se smrti bál a dnes poprvé si přiznávám: Chtěl bych také zemřít — ale asi tak, jako ten padlý v lesním houští . . . Vybědnouti ze stínů pozemskosti a oslněn býti světlem Věčna . . . !

Dnes jsem slyšel již také „hudbu“. V ódickém spádu hřměla odněkud z jižní části fronty. Avšak zdaleka, tuze zdaleka. Učinila na mne mohutný dojem, jako dosud nic na světě; rachot hromu zněl mi podobně, když jsem sedal s cigaretou pod chráněnou střechou. Přece však, jak rozdílně jsem pojímal tehdy ty velebné hrozebné zvuky: s cigaretou v ústech! Teď bych neváhal kleknouti před rozžehnutou hromničkou a místo ničemných obláček cigaretových vysílati z úst vonný dým modlitby k nevzpytatelné Mocnosti v nekonečnu . . . Býval jsem lehkomyšlný!

Dlouho jsem již nevnesl poznámky do svého denníku. Neměl jsem ani chvilky času, neboť jsme byli mnoho dní na ustavičném pochodu. Odpočinek býval tak krátký, že mi nebylo možno myšlenky v hlavě ani uspořádati. Již několikrát jsem slyšel „koncert“ už si toho ani nevšímám. Také zničené vesnice, jimiž procházíme, pusté a rozryté nivy na mne již nepůsobí tak elegicky, jako když jsem je spatřil poprvé. Vžívám se.

Dnes jsem dostal lístek od manželky — už desátý — dnešní mne však poněkud rozrušil. Jest pln stesku a vzpomínek na naše kratičké štěstí. Nemohu se ubrániti slze, třebaš jsem si předsevzal nepoddávati se osudu a bolesti. Odepisuji ihned a ujišťuji Julinku o svém bezpečí i dobré mysli. Do popředí stavím pevnou naději na brzké šťastné shledání. A zdá se mi, že tomu již skoro sám věřím . . .

Ten zlomený kříž na rozcestí, jemuž jsem věnoval několik vzdechů v neumělých verších, mne tenkrát úplně přeměnil. Dovedu se již i zbožně pomodlití, a — co jsem si dosud nikdy netroufal — neváhám si konečně vyznati v nitru své kredo; jest jen českou parafrází toho slůvka a zní: Věřím . . . !

Ó Bože, kde všude se zjevuješ lidské duši! Jedni Tě naleznou v selance májového jitra, jiní v úpalu léta, opět jiní v elegii odumírající přírody na podzim, jiní konečně v tragedii zimního převratu . . . A tam já Tě nikde nenašel — protože jsem Tě nehledal. Tak jsem byl nepozorný k Tvé velebě a nesvědomitý ke své duši! Já Tě nalezl, až když jsi se mi ozval sám . . . Nalezl jsem Tě v roz-

valinách zemské krásy, uprostřed nesčetných hřbitovů, na cizí půdě, rozryté pluhem války, kde každá špetka prstě, každý kámen na sobě dává tušiti krvavou stopu . . . Zde jsem Tě našel . . .

S vírou mi kane do duše naděje na návrat i cit jakési dosud nevybavené lásky . . . Avšak i tu lásku i tu naději obětují dnes na pokání tomu, proti čemu jsem tolik a tak dlouho hřešil — víře a pravím: Ty jsi, vezmi mou lásku a zlíbí-li se Ti, i naději! Jsem Tvůj, nalož se mnou podle svatosti a nevyzpytatelnosti Svě! Buď vůle Tvá . . .

Poprvé jsem se ocitl ve srážce, možno-li to srážkou nazvat: leželi jsme v zákopech, přes nás svištěly šrapnelvy našeho dělostřelectva. Nepřátelské kulce praskaly kdesi za námi, pouze ojedinele. Nepřítele jsme neviděli.

Zase bdím, kromě stráží snad samojediný na tom místě. Mám už takový osud, že mi myšlenky a vzpomínky nedají často usnouti. Jako tehdy, když jsme jeli na bojiště . . . Avšak jak různá jest barvitost mých nynějších myšlenek a tehdejších! V hlavě to víří zase, opět to ve skráních hučí . . . Rozeznávám zase ta povědomá slova:

O Mensch, gib acht,
was spricht die dunkle Mitternacht!

A kdyby se mně dnes někdo ptal, co ke mně mluví ta temná noc — troufal bych si mu již odpověděti . . . A neodpovídal bych stísněně. Podivně! Kde se rodí teprve u některých lidí rozum a cit!

Zase jsem nepsal dlouho do svého zápisníku. Necítím toho nyní ani naléhavou potřebu, tak jsem kliden. Avšak lituji toho přece. Mohl jsem si tu vylíčiti aspoň jednu z těch bitev, v nichž jsem se ocitl. Dnes jsou mi skoro všední . . . Budou-li všechny takového rázu, vrátím se své Julince opravdu! Snad dá Bůh . . .

Srdečně jsem se dnes zasmál kamarádu Burdovi, s jakou úzkostlivou sdílností mi svěřoval své tajemství: V náprsní kapse na srdci nosí železnou plošku. Ptal jsem se, k čemu to. Odpověděl, že to ochrana jeho srdce a života před nějakou tou všetečnou kuličkou. — Což myslíš, blázne, že taková kulička bude hledati ten tvůj kousek železa, aby se nezmýlila a neudeřila tě jinam? Může přijíti z boku, ze zadu, shora, zdola, může si vyvoliti za cíl svůj hrtan, hlavu — což jí na tom záleží! Avšak tomu jsem se nesmál, nýbrž jeho úzkosti, s jakou chrání nyní své srdce. Pamatuji se, když sme před časem vyjžděli na bojiště, všichni se sklčeným srdcem, že on jediný se smál a říkal: „I jen ať si do mne vletí, bude-li tak zvědavá! Však vylétne hezky spěšně zase ven; nemám v srdci

tak vášnou krev!“ — Proč jí chce teď zabránit kouskem železa v podívané do svého srdce, když jest přesvědčen, že by se tam jistě nezdržela? Či myslí, že i taková kratičká návštěva by mu byla nemilá? Proč dospěl až teď k tomu názoru? — Ostatně možná, že si počíná opatrně a moudře, a že bych si měl z něho vzít i příklad; chránit něčím své srdce, svůj život — jakou ochranu mám já? Tento slaboučký zápisník, listky od Julinky — — co ještě . . . ? Již nic? Vyzvídá něco — a já se rozpomínám: Ano, ještě přece něco . . . A to jest tím pravým amuletem! Ten zápisník a listky prorazí i slabá střela. Ani kovová deštička by nevzdorovala, přijde-li kulička hodně zblízka, a zahynul bych stejně . . . Avšak můj ochranný kruh nýř neprorazí ani ta nejvražednější střela, ani střela smrti! — Žádný kdo věří ve mne, nezahyne!!!

Píší manželce. Nechtěl jsem, až zítra, avšak musím. Zítra to bude moci učiniti za mne třeba někdo jiný . . . Mám před sebou rozhodný den, o němž mi cosi našeptává, že rozhodne o mém osudě. Ráno nevyhneme se bodákovému útoku na nepřítele, před námi zakopaného.

Poprvé zvednu voskovici svého života z úkrytu. Dosud klidně hořela za hradbou zákopů . . . Zjeví-li se ta s kosou vedle mne právě v ten okamžik, jistě neopomeně dechnouti v její plamen . . . Snad ji zhasne, snad nikoliv . . . Těžko se udržeti těkavému plamínku v průvanu . . . Zhasne při prudším zavanutí — jen štiplavý dým z knotu ještě chvílku obtěžuje oči pozůstalých — ale jen chvílku . . . I to přestane, vítr odvane i ten dým někam do dalek — a jasný plamen svíce někdy planoucí jest pouhou minulostí, vlastně už ničím . . . Však odpust mi Bože mou desperaci a stíny fatalismu v mých myšlenkách! Poznávám, že hřeším, taktó rozjímaje, ale Ty víš, že jsem člověkem, jemuž Ty stále jsi hotov odpouštět. Privil jsem: Zjeví-li se ta s kosou . . . Ne zjeví-li se — nýbrž pošleš-li Ty svého Azraele . . . Privil jsem: Snad zhasí svíci mého života, snad nikoliv . . . Přikážeš-li Ty, zhasí jistě, a nechť zhasí! — Ó, v této chvíli cítím teprve hojivou útěchu víry, že mám duši — ještě jednu svíci . . . Ale ne z vosku, jako svíce lidství, nýbrž z tvrdého zlata, která na konci svém vyzařuje mohutný a slnivý plamen elektřiny Věčna . . . A ten v průvanu smrti nezhasíná . . . Nemohu tedy zemřít! Jen směle s tím prvým nestálým plamínkem voskovičky na ovzduší povianosti! Zhasne-li, rozhoří se ona druhá svíce, svíce zlatá, a bude hořeti na věky!

S Bohem, Julinko, a vzpomeň si . . . !
Ve jménu Otce, i Syna, i Ducha Svatého!

* * *

Počátkem září m. r. došla paní M . . . zásilka z bojiště: niklové kapesní hodinky, pouzdro na cigarety a zápisník, který na sobě nesl zřejmé stopy života v poli; zelenavá ořízka byla deštěm roz-

vhlá a třísnila všechny stránky tenkého sešitku; záznamy byly psány vypsanou rukou, která však asi měla při psaní málo pohodlí. Všecky pak listy zápisníku byly vpravo nahore proraženy jakýmsi tenkým, ne příliš ostrým předmětem. Zadní stránka obálky zápisníku byla poněkud nahnědlá a hnědé barvivo vnikalo nepatrně děrou do proražených listů. Bylo viděti, že asi zasílatel dosti úzkostlivě se snažil toto barvivo odstraniti. K zásilce byl přiložen lístek vytržený z jiného notesu a na něm bylo napsáno cizí rukou: „Milá Paní! Rád plním přání svého milého kamaráda, Vašeho pana chotě, a posílám Vám tyto věci od něho na památku. Více prý nemám psáti . . . Připojeno srpnové datum a podpis zasílatelův.

—š:

Instaurare omnia.

Není pomalu oboru, v němž by moderní společnost se nebyla „emancipovala“ od křesťanského světového názoru. Emancipace rozumu od víry v Boha — spinosismus ve filosofii, emancipace práva od morálky — machiavelismus v politice, v životě vůbec naturalismus, materialismus, indiferentismus, atheismus. Nejinak v umění provedena emancipace od věčně platných norem křesťanských. Podle frivolního Heineho nebe ponecháno „andělům a vrabcům“ a umění, ochuzeno o celý poklad ideí křesťanských, vybuchlo v krajní, naturalistický liberalismus a radikalismus, obírající se především erotikou a sexuálními problémy.

Z úpadku kyne spása jen v návratu k pravdě věčné, absolutní, k pravdě boží. V Kristu musí být obnoven život a všechna jeho odvětví; i umění musí býti křesťanské. — Nelze blouzniti o naprosté svobodě umění; není vůbec umění suverénního, jeť složkou života, i ono má svým způsobem přispívati k zušlechtnění člověka, k pravému pokroku, jež záleží v harmonickém vývoji všech schopností. Činí však to moderní umění?

Základní pravdou jest přesvědčení, že umělecké krásno úzce jest spjata s ideou pravdy a dobra. Jedna však jen jest pod zorným úhlem náboženství pravda absolutní, jedno jen mravně dobré, tudíž jedno jen možné dokonalé krásno umělecké ve shodě s božím zákonem, jak jej hlásá rozum věrou osvícený. Jest tedy i v literárních plodech nedovoleny, co se přičí křesťanské morálce; nevztahuje se zajisté jen na skutky, nýbrž i na myšlenky, i na zlo myšlené. Proto pryč s náměty nečestnými a takovým jich spracováním, jež pohoršuje! Nemá ani literatura práva zla schvalovati, omlouvati, mravní jemnocit čtenáře otupovati a zálibu v nečesti v něm buditi. Apoštol vypočítává nečesti, jež ani jmenovány býti nemají mezi křesťany. Tedy dobro žádáme v umění a shodu s pokladem pravdy křesťanské; pak máme krásno umělecké, požitek dokonalý; skutečné umění nedemoralisuje, nýbrž dojíhá a povznáší.

Je v tom snad upřílišování? Nikoliv, katolické umění je požadavek psychologicky odůvodněný. Umělecký požitek záleží v prožití duševního stavu umělce, v zaujetí téhož stanoviska; to však není možno, disharmonují-li mé názory s názory umělce, mé představy s jeho pojetím. Zcela tedy přirozeně uvědomělý duch katolický odvrací se od umění protikřesťanského, poněvadž v něm nenalézá, čeho hledá, a žádá si čistého požitku z umění provanutého tímž duchem náboženským. Vždyť, ať jakkoli se mluví o objektivitě a realnosti, umělec podává konečně přece vždycky sama sebe, jeho výtvor je obrazem jeho nitra, hlasatelem jeho světového názoru. — Není také na místě výtka úzkoprstosti; jako tvrdíme, že božská instituce církve katolické je samospasitelná, ale pamatujeme, že k ní patří i nezaviněně bloudící, hledají-li upřímně pravdy a plní vůli boží dle diktátu svědomí, tak také nevylučujeme z pojmu katolického umění výtvary umění nestráveného proudy protikřesťanskými, jakožto plody duše „naturaliter christianae“, třeba v nich nebylo pozitivní tendence katolické.

Těmito asi zásadami se musí řídit náš soud o umění a literatuře a naše kritika. Naprosto zavržení hodný jest osudný dvojí loket v posuzování díla literárního, stanovisko totiž estetické a pak teprv jako přídatkem stanovisko mravní (na př. nesprávný soud: báseň je básnickým veledílem, ale nemravná). Pro nás katolíky první ocenění díla uměleckého je se stanoviska nábožensko-mravního, v druhé řadě ocenění literární. Neboť co prospěje čtenáři, kdyby získal něco krásnou formou, utrpí-li škodu na duši? Jednoho jest především potřeba.

Uvádíme na konec praktický klíč posudkový, jak ho k rychlé informaci o literatuře zavedl a používá německý měsíčník pro katolické umění „Der Gral“, z něhož i mnohá myšlenka tu podána. Bylo by si přát, aby seznamy odporučení hodné četby byly dle těchto stupnic sestavovány, s případným označením „pro mládež, pro lid, inteligenci“. Nebylo by také obtížno, kdyby jednotlivci při četbě si všímali uvedených hledisek a zasílali redakci výsledky svých pozorování; „Museum“ i čtenáři by tím jen získali.

Stanovisko náboženské:

- I. Rozhodně, důsledně katolické.
- II. Neuráží katolického smýšlení.
- III. Jednotlivě bludné názory, výpady proti katol. náboženství.
- IV. Podporuje náboženskou lhostejnost a kulturu materialistickou.
- V. Bojuje tendenčně proti církvi, náboženství, Bohu.

Stanovisko mravní:

1. V plném souhlasu s křesťanskou mravoukou, podporuje mravné smýšlení.
2. Nic závadného proti křesťanské mravouce.

3. Jednotlivá místa křesťanské mravouce odporující, nebo smyslnost ludící.
4. Zásady křesťanské mravouce odporující.
5. Bojuje tendenčně proti dobrým mravům.

Stanovisko esthetické:

- A. Umělecké dílo první třídy.
- B. Literárně pozoruhodné, některé stránky vynikající.
- C. Beletrie lepší jakosti.
- D. Beletrie bez umělecké ceny.
- E. Četba didaktická.

F. J. Pokorný:

Tři ukázky z knihy Dra. A. Wibelta: »Ein Trostbüchlein vom Tode«.

1. Memento mori!

„Pomni, člověče, že prach jsi a v prach se obrátíš!“

Na počátku kající doby postní svolává Církev své děti na stupně oltární, znamená jich čela svěceným popelem a vyslovuje ohromující slova, jimiž Pán Bůh promluvil k Adamovi po hříchu. A všechny hlavy se chýlí pod prachem, znamením to smrti. Není a nebude kazatele, básníka, umělce, jenž by vymyslel nové Memento mori, aby při své prostotě bylo tak mohutné a vznešené, jako symbol popela. Církev čerpá z hlubokého zdroje, královské jsou její pokyny a božská její poesie.

Nynější změkčilý svět, jenž na žití tak lpí, a přece v nitřném životě jest tak chorobný, nerad slýchá takové připomenutí. Dnešní společnost ze sebe Memento mori vylučuje. Jest prý to středověké, mnišské poblouznění, nezdravé a nesmyslné, sílu ochromující a životu nepřátelské; úkosem se hledí na šlechetného Albana Stolze, že rozjímal o životě při umrlčí svíci. Budeme tak hleděti i na Spasitele, jenž pronesl mnohdy tak mocné Memento mori? Nietzsche se toho odvážil: Kárá Krista, že znal jen slzu a smutek; zdá se mu, že Pán zemřel tuze brzy, jinak že by se byl jistě naučil na svět pohlízet i láskou. Nietzsche ve své šílenosti jde tak daleko, že praví: „Kdyby se byl dožil na př. mého stáří, sám by byl odvolal své učení.“ A dodává s rouhavou blahovůlí: „Šlechetný k tomu byl dosti, aby je odvolal.“ Nietzsche zbožňoval sílu a život, nenáviděl utrpení a smrt — kdo však byl na duši i na těle tak chorobný a bídny, jako právě on? A tak chorobné jest i jeho učení. Z Kristova však slova přýští pramen věčného života, a kdy mluví o smrti On, vždy z hořkého kořene vykvétá mír a radost.

Myšlenka na smrt, že jest nezdravá a životu nepřátelská? Nejsou schopni všichni lidé podniknouti cestu do Alp: pro slabá kolena jest výstup příliš obtížný, slabé nervy nesnesou pohledu do propastí, slabé plíce selhávají při vdechování vzduchu vyšších sfér; zdraví však čerpají ve výši sílu a osvěžení. Kdo nesnese myšlenku na smrt, jest vždycky slabochem neschopným života; zdravému duchu taková myšlenka prospívá. Ovšem nelze při každém použití téhož měřítka. Nemusíš si stavěti před oči umrlčí lebku a denně na ni hleděti jako velicí kajácníci. Nemusíš s sebou nositi vlastní rakve, jako to někteří činivali, aneb den co den činiti zárypek na svém hrobě. Co prospíválo duchům neobyčejným, pro nás by bylo škodlivé a jednostranné. Rušilo by to rovnováhu v naší mysli. (Proto máme chrániti dítky před příliš silnými a drsnými dojmy z temné říše smrti; neboť děti mají živou obrazivost a srdce citům přístupné.) Občasný duševní ořes člověku prospívá, co však poruše naši duševní rovnováhu, toho jest se vystríhati.

Ostatně všude jest dobře postaráno, aby představy smrti nevnikaly příliš hluboko a netkvěly dlouho v duši. Astronomové praví, že nebeský prostor jest vyplněn mračny kosmického prachu, úlomky to nebo troskami zašlých nebo vznikajících světů, s kterými se země setkává na své pouti. Takové setkání nám možno i spatřiti — objeví-li se povětroň. Již pouhým okem vidíme za jistých nocí spoustu létavic; astronomové však pozorují každou hodinu každé noci na jediném místě oblohy mnoho a mnoho takových povětroňů, kterých lze postřehnouti toliko hvězdářskými nástroji. A jako v noci, tak tomu jest i ve dne. Na zemi tedy přší stále kamení a železo jako krupobití; čím to, že jí dosud nerozbilo, a že ještě na ní žijeme. Za to máme co děkovati ovzduší, které nás obklopuje jako ochranný obal. Většina meteoritů při své nesmírné rychlosti a rozpětí, získaném třením o vzduch, nejen zkapalní, nýbrž se promění docela v plyny. Pouze těžké meteory padají k zemi. — Čím jsou povětroně zemi, tím jsou představy a dojmy smrti naší duši. Život jest jich pln, každý den nese s sebou nové, a naše mysl by záhy ztroskotala, kdyby také neměla takového ochranného obalu. Jest jím ruch života, život se svými snahami, husté to ovzduší, které nás bezprostředně obklopuje a zmírňuje, nebo docela ruší dojmy z dálky dorážející. Jen tu a tam Memento mori vnikne a tkví hlouběji. Proto není se třeba obávati jeho škodlivých účinků.

Mluví-li o tomto Memento mori Onen, v němž se vtělila добрota a láska k lidem, buď přesvědčen, že jest to slovo světla a života, a ne zamítej ho! A nepraví-li vlastní rozum, že Vogel-Straufova soustava jest největší bláhomosti světa? Co ti prospěje skrývati hlavu do písku, abys neviděl toho, co na tě jednou jistě čeká!

2. Dva bratři.

Staří Řekové byli pravými umělci života, blaženými syny slunce. S úsměvem shlíželo nebe na jejich květena a blankytné moře

je pozdravovalo, stále jsouc připraveno pro jejich lodi. V lehounkém tanci míjel jejich život. Kolonos se zelenal olivou, Hymetos oplýval medem, réva svými sličnými rameny všecko objímala, a kastalské prameny pod věčně svěžím vavřínem ve dne v noci zvonily stříbrnou písní. Byť i umění a poesie i v jiných zemích kvetly — u nich byl Apollo domovem; stále zvučela s parnasské výšiny jeho zlatá lyra, a z pentelikonského mramoru zázračně vystupovaly postavy nesmrtelné krásy. Tak míjel jejich život, slavnostní to den, plný světla a rozkoše. S vínkem violek v kadeřích kráčeli v rovnoměrném souladu úsměvem dne, zpítí jsouce radostí, ne vínem, a vlast-li zavolala, hbitě sáhli po meči a tančícím krokem spěli v boj. Řeč jich plynula v božských kadencích, a lehkým rytmem zvučelo vše, co konali. Avšak i v slunné Helladě se umíralo.

Smrt byla Řekům nemilým hostem.

Co činili?

Nespívali jí. Zapuditi jí nemohli. Proto dávali své nevoľi krásné roucho a nesměle jí zdravili tichými veselými zpěvy, když se blížila.

Smrt měla u nich něžného bratříčka — Spánek; stavěli ho k jejímu boku, aby jeho sličností zakryli její ohyzdnost. Bratrský Spánek a Smrt jim byli mladými dvojenci, kteří měli krásnou hlavu obtíženu sladkým bolem, údy volně v klidu; nikdo by jich nebyl rozeznal, kdyby jeden z nich nebyl držel v mdlé ruce makový květ — na znamení spánku, druhý obrácenou pochodeň — symbol to zhašeného života. Pochodeň zhasne — a oni jí už nechtěli zřítí u přísné Smrti; nechtěli hleděti na její příšernou kosu, na její vyčtrlou kostru.

Smrt byla Řekům hlubším spánkem. Jest spánkem vsutku, avšak více než to, jest to vážný spánek, děsivý — a to tušili Řekové dobře. Jak úzkostlivé tóny zvučí zároveň z jejich zjasněných písní! Již otec Homer, jenž slepým okem prohlédal tak jasně svět i život a který bez děsu opěvá hrůzy vražedného boje, děsí se smrti. Tak na př. mrtvý hrdina Achilles, vystoupiv z podsvětlního Hadu, mluví k svému starému spolubojovníku:

„Ó neveleb smrt důvěry pln, slavený Odyssee!

Chtěl raději věru bych rolníku naprosto chudému,

jenž živoří, jako námezdní dělník pole rýti,

než v Erebu pravici mocnou stínů davu vlásti!

Z celé písně rozkoše Lesbické Eriny zachovalo se nám jen několik veršů; dva z nich zvučí stoletími jako těžký vzdech:

Do Hadu četné stězky vedou,
z nich jedna tvou — jí neujdeš!

I vínem rozjařený Anakreon znamená s hrůzou stín Smrti:

Opět a opět vzlykám:

Jak příšernou jest smrt!

Ba děsivý jest Hades

a strašný k němu most;
kdo jednou po něm přejde,
ten nevrátí se již!

— Tak bratr libého Spánku zvedal stále svou masku a z krásného zákrovu se výsměšně šklebil.

Krásný zákrov! K čemu? Řekům neulehčil v umírání, když z něho vystoupila Smrt. A kdo má duši lačnou pravdy, nechce být šálen, být klam byl naliččen sebe lužněji: Smrt a Spánek jsou bratřími, avšak nestejnorodými. Ona nás nebere tak něžně v náručí jako Spánek. A přinášeli tento již v životě ošklivé sny,

jak děsné sny ve spánek asi vanou,
když setřesena tíže pozemskosti —!

Ta hloubavá myšlenka sužuje Shakespearova dánského prince.
A dále —

ta bázeň před číms' po smrti —
Neznámá země, z jejíž končiny
se dosud nikdo nevrátil . . .

— Ba, kdyby zemřítí bylo tolik, co usnouti, byla by smrt
předmětem našich nevjroucnějších přání.

V tom má Hamlet pravdu. Jest známkou jakési vnitřní nersrovnalosti viděti ve Smrti toliko bratra Spánku, a přece tak náruživě lpěti na Životu. Jak mnozí i ve slunné Helladě by byli dobrovolně vyhledali ten „Spánek“, kdyby byli docela vážně pojímali „dva bratry“.

3. V královském purpuru.

Slunce zapadá před mým zrakem.

Dlouho jsem hleděl, jak se zvolna spouští do hlubin.

Připadá mi to jak umírání, avšak umírání královské. V majestátním klidu a v zářivé velebě spěje k západu a jeho krása rozkvétá stále lužněji. Od země k výši stoupají páry, avšak nejsou s to uhasiti jeho plam; v nádherné roucho se mění ponuré ty mlžiny. Čím hlouběji slunce se noří, tím velebněji září jeho purpur. V královském purpuru zmirá.

V purpuru královském mřítí — ten div svět v úžasu zřel, když mladá, prýšticí síla křesťanství plnila srdce. Martyrové kráčeli s úsměvem na smrt, jakoby spěli k slavnostním hodům. Slunci se podobal jejich život, život plný světla a čistoty, život, jenž nebyl pozemskou pouti, nýbrž jenž kročeji neposkvřněnou se nesl nad prachem světa, ž i v o t, jenž svou svatou silou budí ž i t í, právě jako to činí v přírodě slunce. Slunci se podobala jejich smrt. Jako jedovaté páry stoupal k nim posměch a zášť, avšak nezvítězily nad jejich klidem a jistotou. Slast jejich duše se nezkalila, a muka

je měla jen odítí v královský purpur. Smrt proti nim kráčela v děsivé podobě, útrapy kupila na útrapy, jakoby nečerpala svých hrůz ani z lidského zástí, nýbrž spíše ze zřídla samého pekla. Neušímalí si toho ani.

S rozšafnou vznešeností vyčkávali všech muk; s úsměvem vítali hrůzy a útrapy, často i jemně žertovali o lidské krutosti. Byli ve své vytrvalosti nezdolní, že pohané kouzlům to přičítali. Milosti kouzlo to bylo a kouzlo jejich neochvějné lásky. Láska svou silou se smrti nejen vyrovná, nýbrž ji i předčí. Zapadali jako slunce, ne však aby zhasli, nýbrž aby se rozzářili v jiném životě.

Nelze-li z takové smrti dokázati božskou sílu křesťanství, nehlédě ani na zjevné zázraky, které se zhusta dály při jejich smrti? Taková smrt byla světu něčím neslýchaným. Mučedníci ji podstupovali nikoli z fanatismu, nikoli vznícení chorobně stupňovaným citem, nýbrž s duchem jasným, s myslí tichou a úplně klidní. Neublívali se na smrt v bojovném vznícení a napětí, s taseným mečem, podněcování vznětem spoluzápasníků, nýbrž osamocení, trpělivě snášejíce všechna muka, jako se ukrutníkům vzdávali bez obrany, s rukama sepjatýma. Nešli na smrt jako meteor, jenž se v žáru k zemi snáší, nýbrž jako slunce, tiše, v silné velikosti a kráse.

Viz — tam zázračně plane, již do polovice jsou zastřené černým lesem na obzoru, bez chvatu, bez zápasu, s královskou důstojností, purpurem oděné — krásné, veliké, vznešené slunce!

A v umírání martýrů jest jakási útěcha, mocná útěcha. Nenám dáno odvážiti se k cestě do své vlasti v královském purpuru; takovou milost Bůh vyhradil jen svým vyvoleným. Čerpáme však útěchu z jejich vznešené smrti, neboť jasně chápeme, že jsou síly zmáhající každou moc — i osten smrti. Ubozí pohané staré i nové doby úzkostlivě hrbí svou šíji před vítěznou smrtí, kdežto my víme, že její moc jest zlomena. Byť i vnější násilí, moudrost a bohatství nebylo s to ji přemoci, jsou tu tiché, v nitru skryté síly, kterým její hrůzná žezla neodolá. A těch sil získati lze i nám, milost Páně nám jich nabízí a podává: jsou to síly živoucího křesťanství, síly víry a lásky.

Slunce zmizelo, avšak na nebi zanechalo své stopy zlatem poseté a oblité růžovou září.

Odlesk vaší smrti, vy svatí svědkové krve, září věky jako červenánek, a plní naše duše silou a útěchou!

Zprávy z jednot.

Z BRNA.

Poměry naše se opět změnily. Před několika dny jsme opustili zátíší chrlického zámku, kde jsme prožili více než dva roky, a odstěhovali jsme se do chlapeckého semináře v Hindenburgově ulici k společnému životu se seminaristy. Po dvě léta jsme žili roztrženi jedni od druhých, jedni doma, druzí v Chrlicích: že v tom nebylo nic dobrého, je pochopitelné; bratrské společenství, jednotný duch se ztrácely; byli jsme roztrženi a nebylo v nás síly. S bolestí vzpomínali někteří na časy předválečné, na časy klidu a tiché práce.

Avšak naše perspektiva není tak pochmurná: jsme tu zase spolu, v jedné rodině; někomu se snad zasteskne po idyle v Chrlicích: tam věru nebylo slyšet bídy lidské, jak ji slyšíme jdouce ulicemi velikého města; byl tam klid.

Bude-li naše živobytí zde méně pohodlné, nermuťme se: je nás tu šedesát, unesem to!

K připravované schůzi „R. S.“, jež měla býti pořádána v Chrlicích na rozloučenou, nedošlo pro úmrtí Jeho Veličenstva. Doufáme, že k ní dojde brzy. Jednatel.

Z OLOMOUCE.

„Literární Jednota bohoslovců olomuckých“ zahájila činnost dne 15. října mimořádnou valnou hromadou s tímto programem: 1. J. Svoboda: „Bože náš“ (sbor). 2. Zahájení činnosti „Literární Jednoty“ po prázdninách (předseda). 3. Čtení části stanov (týž). 4. Pokladniční zpráva (ctp. Ernest, pokladník). 5. V. Říhovský: „O salutaris hostia“ (op. 13), sólo (ctp. V. Kramoliš) s průvodem houslí (ctp. Fr. Černý) a harmonia (ctp. Fr. Hrdlička). Valnou hromadu předcházela pilná práce výboru „L. J.“ (30.-V., 6.-VI., 27.-VI., 6.-X., 10.-X.) a jeho obětavosti jest děkovati za četné navštívenou schůzi.

Dne 29. října pořádala „Lit. Jednota“ hudební a recitační večer. Orchester řízený ctp. Fr. Černým zdařile podal některá čísla ze Šubertových „domácích orchestrů“. Recitováno bylo: Sig. Bouška: „Kněz“ ze sbírky „Pietas“ (ctp. Stejskal); X. Dvořák: „Credo“ ze sbírky „Modlitby básníkovy“ (ctp. Funk); P. Kříčka: „Časný podzim“ z „Šípkového keře“ (ctp. Kramoliš); J. Verdager-S. Bouška: „Žízeň“ z „Eucharistie“ (ctp. Klimek). Kvarteto (ctp. Bureš, Hýža, Černý, Zavadil) zapělo od Žáka-Maláta: „Hvězda — Maria“ a sbor za řízení ctp. dirigenta B. Hýže od V. Javůrka: „Na Moravu“. V nadšení rozcházelí jsme se po večírku, cítíce onu nevysslovitelnou touhu po nejvyšším Dobru, Pravdě a Krásnu, jež znamenitě jest zrealisována v dílech uměleckých.

I. plenární schůze konána 12. listopadu. Program byl tento: 1. Oberhoffer: „Rex Regum“, 2. „Svatý Otec Benedikt XV. a válka světová“ (přednesl ctp. Ant. Všeticka). Schůze zakončena papežskou hymnou.

23. října doplněn byl výbor volbou p. Spisara a p. Vaňka jako zástupců I. ročníku.

Odbor Cyrilo-Methodějský pořádal za uplynulé období celkem tři schůze (18.-X., 30.-X., 9.-XI.). 18. října přiděleni byli předsedovi plnem odboru dva tajemníci: za III. roč. ctp. M. Výrek a za II. roč. ctp. J. Klimek. Podrobnou zprávu o práci všech odborů podáme do příštího čísla.

Z Českých knihovny: Za první ročník zvoleni do výboru p. Horut a p. Motal. ALOIS ČÁP, t. č. předseda Č. k.

„Literární Jednota“ vypsalala dle § VI. 6 stanov „L. J.“ a usnešení výborové schůze ze dne 10. října soutěž prací. Práce podány mají býti nejpozději do 15. února 1917.

Všem bratrským jednotám srdečný pozdrav!

FRANT. X. SLAVÍK,

t. č. předseda.

FLORIÁN COUFAL,

t. č. jednatel.

Z PRAHY.

Po prázdninách prožitých ve vojenských nemocnicích¹⁾ shromáždili jsme se opět v „Růži“, abychom pilně pracovali na svém vzdělání ku prospěchu milé naší vlasti a církve svaté.

Dne 19. října byla první řádná schůze. Předseda zahájiv schůzi vyzval všechny přítomné, aby nejprve v této trudné době vzpomněli našeho těžce zkoušeného staříckého zeměpána Jeho Veličenstva císaře a krále Františka Josefa I. — Všichni přítomní povstali a zazpívali Rakouskou národní hymnu. Potom bylo ustanoveno, aby tento projev oddanosti k Jeho Veličenstvu byl zapsán na památku v pamětní knize naší „Růže Sušilovy“. — Program schůze byl: 1. Bendl: Chorál „Svatý Václave“. (Přednesl pěvecký kroužek „Smetana“.) 2. Proslav předsedův. — Ve své řeči uvedl předseda několik upomínek na minulost. Objasniv pak počátky vzájemného spolupůsobení pražských bohoslovců s katolickými akademiky sdruženými v „České Lize Akademické“ před válkou, důtklivě kladl na srdce všem přítomným, aby, až nastanou doby klidu, opět navázali čilé styky s českými ligisty a tak ony plány, jež nám válka překazila, ve skutek uvedli. Promluviv potom o záležitostech týkajících se naší spolkové knihovny, vše vyběl k horlivé součinnosti všechny pracovníky sdružené v „Apologetickém kroužku“ a znovu se vrátil k myšlence unyť české katolické mládeže akademické, skončil svůj proslav Strossmayerovými slovy: „Spojíte vždy lásku k Bohu a k svaté víře s láskou k svému ctihodnému národu a milé svojí domovině!“ — Po předsedově proslavu vystoupil přítomný,

¹⁾ Viz o tom zprávu na str. 48: In memoriam.

od nás všech milovaný pan ředitel Msgre Řihánek a povzbuzoval všechny členy „Růže Sušilovy“ srdečnými slovy k nadšení pro horlivé, důkladné a vážné studium všech odvětví theologie, zvláště apologie. Neboť jen svědomitým a pilným studiem je možno dobře se připravit ku příštímu spolupůsobení s „Českou Ligou Akademie-mickou“, která jistě zaslouží pozornosti s naší strany. — Schůze účastnil se též veledůst. pán spirituál Bouzek.

Druhá řádná schůze byla 26. října. Program: 1. B. Smetana: „Věno“. (Přednesl p.év. kroužek.) 2. Vývoj úcty svatováclavské. (Přednáška kol. V. Týry, IV. r.) Zdařilý pěvecký výkon našeho p.év. kroužku odměněn byl hlučným potleskem. Potom přednesl kol. Týra část své přednášky, v níž se zmínil o legendách, o písni svatováclavské, o mincích ražených na počest sv. Václava a konečně o četných chrámech českých zasvěcených sv. Václavu. Po- něvadž čas určený pro schůzi chýlil se ke konci, musila býti před- náška přerušena a pokračování odloženo na schůzi příští.

Dne 9. listopadu byla III. řádná schůze s programem: 1. V. Novák: „Povzbuzení“. (Sbor Smetanov.) 2. Vývoj úcty svatová- clavské. (Dokonč.) (Přednáška kol. V. Týry, IV. r.). Kol. Týra po- kračoval v líčení vývoje úcty svatováclavské od doby Karla IV. až do doby nejnovější a na konec poukázal na to, že sv. Václav pomohl Čechům v každé tísni a že pomůže i v dnešní zlé době. Z celé přednášky kol. Týry vanula vroucí láska k jeho sv. patronu. Schůzi poctili svou přítomností vys. důst. p. ředitel Msgre Řihánek a veledůst. pán spirituál Bouzek. Vdp. ředitel navázal na slova kol. Týry a doporučoval přítomným studium životů českých patronů, poukazuje na některé nestranné autory.

V tomto období byly z výborové schůze, na kterých se výbor radil v záležitostech spolkových.

Výbor „Růže“ jest letos tento: předsedou jest Václav Pro- cházka, IV. r., jednatelem Jaroslav Kálal, IV. r., knihovníky Josef Šafránek, IV. r., Josef Limpouch, IV. r., Josef Krlín, II. r., po- kladníkem Josef Kopal, III. r., zabisovatelem Karel Kydlíček, II. r.; za „Apologetický kroužek“ Ladislav Krainer, IV. r., jed- natel kroužku, za pěvecký kroužek „Smetana“ Vojtěch Culík, IV. r., dirigent „Smetany“, za „Včelařský kroužek“ Josef Stalmach, IV. r., hospodář kroužku.

Včelařský kroužek českých bohoslovců v Praze během min. šk. roku vedl si velmi čile a vzbudil více zájmu pro krásnou tu poesii včel.

Účinně pěstována theorie schůzemi a přednáškami. Pořádáno bylo ro schůzi. Z těch většinu vyplnily přednášky pojednávající o životě a pěstování včel. Přednášek s nevědění ochotou ujali se pp.: tajemník „Zemského ústř. spolku včelař. pro král. České“ p. odb. uč. V. Šmidlík, který přednášel o chovu včely a p. doc. Dr. A. Schönfeld, jehož přednášky o biologii včel, pořádané v zoo- technolog. ústavě na Vinohradech, byly provázeny světelnými

obrazy. Oběma těmto příznivcům vzdáváme zde upřímný dík. — O přednáškách bylo referováno v časopise „Čech“ v č. 50, 71 a 84.

V praxi provázeny byly tyto přednášky prací na vlastním včelíně v semin. zahradě pod Petřínem, kde máme dnes 6 včelstev. Na tomto místě vzdává hospodář díky sl. výboru i pp. členům za pomoc při všech pracích. Na valné hromadě odbývané v červnu 1916 na žádost členstva hospodář a jednatel pro příští rok zůstali titíž.

Výbor pro r. 1916—17: předseda V. Procházka (IV. r.), předs. „R. S.“, J. Stalmach (I. r.) hospodář, J. Šafránek, jednatel, V. Pešíček, pokladník.

Z 80 českých bohoslovců v našem semináři je 64 členy „Růže“. „Apolog. kroužek“ má 15 členů, pěvecký kroužek „Smetana“ 20 členů a tolikéž „Včelařský kroužek“.

Všem Jednotám bratrským upřímný pozdrav! Jednatel.

Z LITOMĚŘIC.

Činnost naší Jednoty r. 1915—16 byla bohatá. Zasáhly-li válečné poměry do naší práce nepříznivě roku předchozího, roku tohoto nedal se již déle zdržovati proud snah nadšených mladých pracovníků ani tak tragickou hrází, jako jest světová válka.

Dokázali jsme si svou celoroční práci, že dnes již neplatí pořekadlo „inter arma silent Musae“, jako neplatí jemu podobné „armiger in castris non curat, quid fit in astris“. Vznešený duch lidský se svými čistými snahami a věčnými požadavky vítězí v zápasu se světem — a bohdá zvítězí docela.

Pracovitost a svědomitost tužby našeho nepatrného českého kroužku charakterisují nejlépe fakta: Všestranně zdařilá s v a t o v á c l a v s k á a k a d e m i e Jednotou pořádaná, založení a po stránce formální i obsahové umělecké vedení revue „Iridy“ — která jako skutečná duha se zjevila nad naším obzorem v zamračené době přítomnosti, hlásajíc svým symbolickým vidmem naše hesla: K r á s u, P r a v d u, M í r! — činnost h o m i l e t i c k é h o k r o u ž k u, spousta vzdělávacích přednášek nejrůznějšího thematic a m. j. jsou přední body programu Jednotou pro r. 1915 až 1916 stanoveného a šťastně provedeného.

Přednášek byla celá řada, o všech referovati nemožno. Zmíní se jen o některých, ne snad, že bychom ostatní méně cenili, nýbrž z toho důvodu, že byly zvláště působivé a významné, jsouce časově i místně vhodné.

Rada podvodů jasnovidek a jasnovidců, kteří v přítomnosti opět hromadně vystoupili, aby těžili z lehkověrnosti a zármutku opuštěných matek a manželek, byla pohnutkou kol. Jos. Podobskému k přednášce „O s p i r i t i s m u“, k němuž jest nekalé řemeslo jasnovidců můstkem. V obsírné přednášce, několik hodin trvajícím, poučil nás řečník zevrubně o dějinách spiritismu, o vývoji praxe spiritistické, aplikoval vhodně vysvětlovací metody

na jednotlivé zjevy a přešel na stanovisko církevní převodl přednášku na informační rady, jak má kněz spiritismu čeliti.

Kol. Jos. Chrobok v přednášce „O Lourdech“ vylíčil nám s něžnou zbožností dojmy z vlastní návštěvy posvátného poutního místa, a jemně sice, přece však rozhodně a přesvědčivě obhájil Lourdy proti drastickým posměškům a vysvětlovacím snahám nevěreckého světa.

Veliký význam existence Rakouska v civilisaci i kultuře evropské a československé vystihl kol. Ad. Kejval v řeči „O úkolu Rakouska“. Na základě výborných státníků, Fr. Palackého a Dra F. L. Riegra dokázal, že existence Rakouska nejen v minulosti, nýbrž hlavně v přítomné době má obrovský význam, sprostředkujíc kulturu mezi Východem a Západem. Několika slovy se dotekl řečník i otázky české, nutnosti Rakouska pro Čechy. Praktický i poukazy a příklady znamenitě odůvodnil projev Palackého: „Zajisté, kdyby státu Rakouského nebylo již ode dávna, musili bychom v zájmu Evropy, ba humanity samé přičinili se co nejdříve, aby se utvořilo.“

Neblahé následky válečných poměrů na životosprávu lidstva daly podnět k přednášce F. J. Pokorného „Choroby krevní, jejich vznik, následky a therapie“. Rečník, který ze soukromého zájmu studuje otázky zdravotné na základě nejnovějších medicínsko-přírodopzpytných objevů, vysvětlil složení funkce a výzram krve v organismu a poukázav na to, že důležitý svůj úkol ku prospěchu těla i ducha může plnit pouze krev zdravá, přešel na choroby krevní, lehčími počínaje a systematicky je probíraje až do nebezpečných a těžkých útvarů, jako jest anaemie z houbná a leukemie. Stěžejní osou přednášky byly profylaktické a terapeutické momenty, jichž jest zvláště dbáti při těchto chorobách, mezi lidstvem nejrozšířenějších.

V přednášce „Bohoslovec a otázka sociální“ do kázal kol. Ad. Kejval, že v první řadě na knězi jest zasáhnouti do sociálního života. Úkol Kristem Cirkvi vytčený jest dvojí: nadpřirozený a přirozený; tomuto přirozenému nelze dostáti bez sociální výchovy lidstva, jako zase nadpřirozený úkol Cirkve jest nedosažitelný bez přirozeného — morální to jakési k němu průpravy. Bohoslovec, někdy jako kněz, bude také jedním ze sociálních paedagogů církevních, jest proto na něm, aby se náležitě připravil k tomu důležitému úkolu. Poněvadž pak v učebnou osnovu našeho semináře nelze pojmáti sociologii v plném jejím rozsahu, jest na nás, soukromým studiem a vzájemným poučováním se v ní vzděláti.

V důsledcích přednášky kol. Kejvala byl v naší Jednotě zase obnoven „Sociologický kroužek“, jehož vedení vzal na se laskavě zmíněný pan kolega.

Pozdrav v Kristu bratrským Jednotám!

F. J. POKORNÝ, t. č. předseda.

Z Č. BUDĚJOVIC.

Rok 1916—17.

Nová válečná místnost „Jirsíka“ v chlapeckém semináři oživila opět 5. listopadu t. r., kdy po dlouhých prázdninách konala se první schůze.

Zahájena byla krásně přednesenou písní Svobodovou: „Ó Pane náš“ za vzorného řízení p. Šebka. Na to ujal se slova nový před-
seda kroužku kol. Vavruška, přivítal shromáždění, vyložil a ob-
jasnil účel kroužku.

! „Časy se mění a my se měníme v nich“ — a zvláště dnes za války, kdy stojíme na rozkladu názoru starého, na troskách civili-
sace stojící proti víře, mimo náboženství a kdy se rodí názor nový. Válka zasáhla rušivě v život soukromý i veřejný, vnikla hluboko do všech vrstev společnosti, vnikla i do útulného našeho života, zanechávajíc v něm patrné účinky.

Třetí rok již jsme ubytováni v cizím domě, třetí rok již ne-
viděla místnost „Jirsíka“ v kněžském semináři přátelských schůzí a milých rozprav. To však nijak nemá omeziti naši spolkovou čin-
nost. Pozorovati nutno současné poměry společnosti a individuální život člověka. Moderní doba podvrtnými hesly otrávil život člo-
věka, jenž pod pláštěm osvěty a svobody žije a umírá prázdnotou nitra. Vzdělávají rozum, zapominají však na vůli a srdce. A vý-
sledky! — Tu jest třeba, aby kněz nemocnému lidstvu přispěl. On zná nejlépe lék, jímž by lidstvo uzdravil, on má světlo, jímž by je ze tmy pochybení vyvedl. A i kdyby sám nedožil se výsledku své práce a neužl křesťansky zrestaurovanou budoucnost, již to je mu odměnou, že dal dobrý základ. Avšak přísloví „nemo dat, quod non habet“ i zde platí — a to dvojnásobně. Jak jiné kněz povede ku pravdě, když sám by vůdce potřeboval, jak může chtíti učiniti kolem sebe den, ale v sobě míti noc. A proto každý bohoslovec nyní — v semináři — má se pro příští život svědomitě vyzbrojiti věděním a svatostí. A v tom mnoho může upřímně snažícímu se jednotlivci prospěti apologetický kroužek „Jirsík“. Účastenstvím v debatách, přednáškách, použitím knihovny a p. může každý vzdě-
láni své prohloubiti, vědomosti a zkušenosti doplniti.

S pomocí Boží tudíž vpřed!

Volby provedeny byly na počátku nového školního roku. Zvo-
leni: Vavruška Jan (IV.) předsedou, Machovec (III.) jednatelem, Čerovský Fr. (III.) knihovníkem, Jarolímek (IV.) pokladníkem, Mikeš Ludvík (II.) důvěrníkem. Členů celkem 40.

Z HRADCE KRÁLOVÉ.

Delší již dobu o Lit. Řeč Jednotě v Hradci Králové v „Museu“ nebylo zmínky, takže by se někomu mohlo zdáti, že činnost Jed-
noty naprosto ustala. Činnost Jednoty byla ovšem u srovnání s léty jinými mnohem slabší, ale přes to nelze mluvit o úplné stagnaci.
• Podávám zde krátký přehled činnosti Jednoty v roce uplynulém.

Zahajovací valná hromada konána byla dne 21. října 1915 za účasti 60 členů Jednoty. Pěvecký sbor zapěl nejprve Freyovou hymnu „Veni Sancte“, načež předseda vřele procitěnou řečí vybízí všechny členy k horlivé práci v Jednotě. Po té čtena zpráva jednatelská a zprávy jednotlivých funkcionářů, z nichž nejdůležitější byla zpráva jednatele venkovských knihoven ctp. Kopy, jež ukázala, že v tomto oboru Jednota důležité služby přináší, pečujíc o vzdělání katolického lidu. Jest ovšem pochopitelné, že tato práce mnoho trpí nepříznivými poměry válečnými. Když jednotlivé zprávy vzaty na vědomí, udělil předseda slovo ctp. Mádlovi z II. roč., jenž v delší přednášce promluvil s nadšením o významu a účelu Jednoty. Po několika volných návrzích schůze zakončena zapěním směsí národních písní a doslovem předsedovým.

V sobotu dne 30. října přednášel v Jednotě vdp. farář z Pouchova Filip Konečný o svých zkušenostech z duchovní správy a udělil nám mnohé užitečné rady pro budoucnost.

Dne 31. ledna přednášel jednatel lit. Jednoty ctp. Jos. Andrie z III. roč. za účasti asi 60 členů o talmudismu židovském.

Dne 15. února oslavili bohoslovci velice významné jubileum svého milovaného profesora Msgra Dra B. Šulce, jenž ukončil právě 70. semestr svých přednášek na bohosloveckém ústavě královéhradeckém. Všichni bohoslovci dostavili se do IV. ročníku, kdež předseda lit. Jednoty ctp. Josef Křištof oslovil dlouholetého příznivce Jednoty delší řečí, v níž zmínil se o jeho blahodárném působení jak v katedře, tak i v životě veřejném a oznámil p. profesorovi, že Jednota dovolila si jej jmenovati za mnoholetou přízeň svým čestným členem. Pak odevzdáno album s podpisy všech bohoslovců a vkusně provedený diplom čestného členství Jednoty. Zasloužilý a neúnavně pracující hodnotář byl zřejmě projevem vděčnosti dojat a prohlásil na znamení, že chce i nadále působiti mezi bohoslovci s horlivostí neztenčenou: Non valet, sed avete!

Na III. válečnou půjčku upsala Jednota obnos 400 K.

Dne 20. června přednášel v Jednotě Msgr Dr. Fr. Šulc o politické situaci a udělil nám mnoho cenných pokynů o působení kněze v době přítomné.

Činnost Jednoty ukončena valnou hromadou konanou dne 29. června, na níž jako funkcionáři na rok příští byli zvoleni následující ctp.: ze IV. roč.: K. Aron, předseda, Tom. Obršlík, pokladník, Jiljí Hůlek, správce knihovny vědecké; ze III. roč.: Jan Kopa, jednatel, J. Karpišek a J. Šulc, knihovníci; z II. roč.: J. Dušek, jednatel odboru venkovských knihoven, K. Jelínek, správce čítárny a p. J. Metyš.

Bratrský pozdrav všem Jednotám!

Jednatel.

Různé zprávy.

Z BRNA.

7.-XII. 1916 rozloučil se s diecesí brněnskou J. Exc. ndp. arcipastýř

PAVEL HRABĚ HUYN

a na svátek Nep. Početí Panny Marie byl slavnostne inthronisován v metropoli král. Českého.

Na osiřelý stolec brněnský povolán J. M.

NORBERT KLEIN O. T.,

probošt opavský. Nový arcipastýř byl 28.-I. 1917 konsekrován J. Em. ndp. kardinálem Lvem ze Skrbenských v Opavě a 11.-II. inthronisován v Brně. Ad multos annos!

*

Bohoslovci nepořádali o prázdninách společných poutí. Pouze soukromě navštěvovali posvátná a jim tak drahá místa, Velehrad, kde v oce 1877 všichni moravští bohoslovci podali si ruce k svorné národní práci, a posv. Hostýn. Na posv. Velehradě setkali se bohoslovci brněnští s olomuckými tyto prázdniny dvakrát: 6. a 7. srpna (o pouti „Apoštolátu“) a 18. a 19. září. Vroucím přáním jejich bylo, aby příštím rokem pořádány opětně byly společné poutě. Doufejme, že se tak stane!

*

Z Prahy došla 21.-XI. 1916 tato zpráva:

„RŮŽE SUŠILOVA“, JEDNOTA ČESKÝCH BOHOSLOVCŮ
V PRAZE,

sděluje truchlivou zprávu, že na věčnost odešel její velezasloužilý příznivec a čestný člen, Jeho Milost, nejdůstojnější Pán

Msgre Dr. JOSEF TUMPACH,

prelát Jeho Svatosti, metrop. kanovník v Praze, atd. atd.

R. i. p.!

*

J. Stalmach:

IN MEMORIAM !

Konec šk. r. 1915—16 byl pro nás, pražské bohoslovce, zvláště slavnostní. Prostřednictvím pp. představených nabídli jsme na prázdniny svých služeb vojenským lazaretům a nemocnicím. Očekávali jsme s napjetím, zda naše nabídka bude přijata a rozjžděli

jsme se všichni, Češi, Němci i Česká kolej římská — náš host — v nejistotě, neznajíce rozhodnutí vojenského sborového velitelství č. 8 v Praze, jemuž nabídka byla zaslána.

Sotva však jsme si několik dní odpočinuli po únavném studiu celoročním, rozlétna se po vlasti naší z kanceláře polního superiorátu povolání bohoslovců k vojenské službě nemocniční. Dne 20. července pak již nás unášely vlaky do různých míst západních Čech v obvodu 8. armádního sbor. velitelství. Jako „acies bene ordinata“ spěchali jsme všichni do nových působišť, abychom tam konali skutky křesťanského milosrdenství. Různé pocity tanuly nám na mysl, ale sílila nás všechny myšlenka: Jdeš zmírňovat bídu svých trpících bratří, kteří zdraví své i život v oběť dali, aby chránili vlast. Práce byla nám určena podmínkami: těšiti raněné i nemocné, předčítati jim, vyřizovati korespondenci, pomáhati při ošetřování a v pracích kancelářských.

My Češi přidělení jsme byli většinou do nemocnic českých. Mnozí však působili i v německých krajích spolu s německými kolegy. Čeští bohoslovci zaměstnaní byli ve více než 40 nemocnicích všech druhů nemocí, infekčních nevyjímaje.

Uvádím většinu míst, kde jsme působili: Aš, Beroun, Domažlice, Horšův Týn, Hořovice, Cheb, Karlín, Karlovy Vary, Kladno-Klatovy, Mariánské Lázně, Mělník, Plzeň, Praha, Příbram, Rakovník, Slaný, Smíchov, Stříbro, Trhanov, Vinohrady, Zdice, Žižkov. Mimo několik kolegů, kterým zdravotní stav nedovoloval této charitativní akce, byli jsme v nemocnicích všichni.

Napsal jsem tuto zprávu proto, aby ti, kteří pro nás a celý stav náš mají jen hrubou poznámku neb výsměšek, ba často i nadávku, měli důkaz o naší činnosti na poli lásky křesťanské, kterou oni falešnou humanitou zakryjí a nahraditi chtějí. Obětovali jsme dobu svého odpočinku, dobu prázdnin, takže možno říci, že ze školy šli jsme do nemocnice a z nemocnice do školy. Mnozí opouštěli nemocnice po 1. říjnu a 9. října byli jsme už zase na místě, abychom ve studiích pokračovali. Třebas krátkou dobu jsme byli činní, přece jsme učinili více, než ti, kdož nám spílají a přece ani prstem nehnou, aby bolest bližních zmírnili.

Směs.

Ondrouš Fritz-Vltavotýnský:

VELIKÉ ZNAMENÍ.

A ukázalo se znamení veliké na nebi: Žena, oděna sluncem, a měsíc pod nohama jejima, na hlavě její koruna dvanácti hvězd (Apoc. XII. 1.). Mluví-li se o velikých myšlenkách, sluší čest a sláva Matce Slova, myšlence myšlenek. Je-li řeč o velikosti člověka, sluší děkovati té, která se stala příčinou spásy, obnovení, povýšení a oslavení člověka svým jediným slovem: „Fiat!“ Maria jest korunou lidství a stvoření, jest veliký, bez poskvrny obraz Boží a veliký, čistý, ideální a úplně reální obraz člověka, člověka šlechetného. V Marii jest velikost i pokora. Její pokora nepřekáží velikosti, kterou v ní působí Bůh: „Fecit mihi magna!“ Jakou pokorou je asi naplněna, když bez pýchý její velikost mohla býti v dějinách světových zvěstována: „Beatam me dicent omnes generationes!“ Její velikosti nic nepřekáží, aby nebyla a nezůstala prostou a pokornou: „Respectit humilitatem ancillae suae“. „Ecce ancilla Domini!“ Ona jest pokory plná a proto její velikost tak veliká. Dobro, pravda a krása jsou s ní v souladu. Je-li Ježíš Kristus, Syn Boží soupodstatnou myšlenkou Otce nebeského, jest Maria největší a první myšlenkou stvoření. Vznáší se jako poslední cíl, jako nejnádhernější květ stvoření — ž ní měl vyjítí nejzáočnější plod Všemohoucímu — Ježíš Kristus. Maria jest rozkoší! Kdo by se netěšil z kultu Marie a jej nerozšířoval? Idea mariánská skvěje se v dějinách člověčenstva jako stále se vznášející ideál. „Ex ore Altissimi prodivi primogenita.“ Kéž i naši velikou myšlenkou jest Maria, ježto jest velká, věčná myšlenka Boha! Maria, budiž naším velikým vzorem! Život Marie byl životem ve velikých myšlenkách; její starost starosti o spásu lidstva, spásu světa Svou starostí o svět, modlitbou přivolala vlastně Spasitele s nebes na zem. Její úkol jest všeobecný: „Zeno, hle syn tvůj!“ Celé lidské pokolení sřivil Ježíš těmito slovy starostlivostí, mateřské péči Marie. Když Spasitel v posledním okamžiku na kříži odevzdal srdce matky, dokončil dílo své; teprve směl zvolati: „Consumatum est.“ Svě úplně rozluštění nalézají, světové otázky na dně srdce, v srdci mateřském. Maria, buď naší spomocnicí v našich velikých krisích životních! Maria jest tím velikým znamením ve všech krisích tvorstva, lidstva i jednotlivce: v boji a pádu světa duchů jeví se velikým znamením; při prvním pádu pokolení lidského byla to žena, ježž, símě mělo potřítí hlavu hada, byla zachraňující ideou pokolení lidského, zaslíbena při vypovězení z ráje. Při potopě jeví se Archa záchranná jako symbol Marie (archa úmluvy); Maria jest Esther a Judith ve velikých nebezpečnostech národů. Když se zdálo, že národ Israelský podlehne ve velikých krisích, naděje byla v prorocích, a předobrazech na Marii kladena. V nejdůležitějším okamžiku světových dějin, při oběti na Kalvarii osvědčuje se Maria vskutku pravou matkou obětí. Při rozhodujícím povolání sv. Jana Křtitele vystupuje Maria, při první krisi rodinného života se týkající, při svatbě v Káni jest Maria pomocnicí. Konečně během století zasahuje Maria ve všechna nebezpečství křesťanství jako rozhodující.

NESPĚTEI

Nejurputnější boj pro naši osobu a náš celý směr životní rozhodující, nabízí vítězství nad sebou samým. Abychom sebe sami vyprostili, sebe přemohli a tak dospěli k úplné své osobnosti je zapotřebí největších myšlenek. Božský Spasitel uvádí je ve svém horském kázání. Pouze na hoře jest schopen člověk vyšších myšlenek, povznést se z prachu, státi se chudým duchem, býti milosrdným, jest schopen vítěziti nad vášněmi svého těla, tichým a čistého srdce býti, povznést se nad otroctví svých žádostivostí a hladověti a žizniti po spravedlino-

sti, toužiti po nejvyšší dokonalosti. Ba nikdy nebude člověka úplně dokonalého, velikána světa, bez vážných myšlenek. Roste člověk se svým vyšším cílem. Sv. František z Assisi předsevzal si s milostí Boží vykonati veliké věci. Antonius Veliký uposlechl slova: Buď dokonalý! A snaha tuto myšlenku uskutečniti, učinila ho světcem. Veliká myšlenka Ignatiova byla: Čest Boží, sv. Františka Xav.: Zachrana nesmrtných duší. „K vyššimu jsem stvořen“, volával sv. Alois. Maje před sebou největší cíl životní, tázával se sv. Bernard: Kam jdeš? -- Bůh miluje duše ohnivé, duše veliké tužby. Ježíš Kristus působí, jeho život spočívá v samých velikých myšlenkách a těmi nás oblažuje, ale nařká si, jak marné a prázdné jsou myšlenky lidské. V okamžiku, kdy národ si předsevzal veliký cíl a pojal jej záplna, tehdy jest zajištěna životní síla tohoto národa, jeho energie jeho vzrůst do staletí. Dáti národu velikou myšlenku, jest žádati bohatství národní toho onoho národa. Také odedávna bylo vážnou úlohou a snahou císařů, králů, vůdčích státníků a především papežů, dáti národům největší myšlenky, při životě je udržující, dáti jim pravé, vůdčí ideje a to zvláště v dobách nebezpečných. Populí meditati suut inania, nařká prorok. Běla národu, který velkých myšlenek postrádá, velikých idejí si nevšímá a si je nepředkládá, ale vede život plný tísně, který svých velikánů necí a nechce rozuměti vážnosti a důležitosti své doby, ba snad veliké myšlenky potírá. Účel takového národa právem jiný, vznešenější národ přejímá! Pokud u starých Řeků a Římanů se uplatňovaly veliké myšlenky, národové tito byli v květu síly a svěžesti, byli mohutní. Bůh nenávidí dokonce lid, který se stará jen o prázdň: Odisti observantes vanitates supervacuae. Ps. 30.

ŠEDÁ SESTRA.

(Věnováno sestře.)

Prosté, to, slovo! Svatá láska její, jež nutí věnovati své mládí, své síly, svůj život neznámým trpitelům, jest věru nepochopitelnou a podivuhodnou. Nepochopitelná pro toho, kdo nezná mohutného pramene čisté lásky k Bohu; podivuhodná i nepřítelům. Doba naše jest dobou sobectví, dobou zisku a nadvlády. Jako hrozivý mrak visí nad společností lidskou ziskuchtivost a bezohledné sobectví a v tomto černém mraku plave hvězda -- láska šedé sestry. Slouží a nežadá mzdy, dobře činí a nežadá díky, trpí a nežadá útěchy. Ba mnohdy také jako bolestná oběť lásky své i umírá -- a nežadá uznání. Srdece její břeje a svítí na světě, ale bije pro nebe, oko její rozsívá blaho a úlevu na zemi, ale patří k nebesům; lásku její stírá slzy trpícím, ale sama v slzách lítosti a touhy svaté spěje do nebe. S úžasem patří na ni svět, ale nepochopuje ji: ba, bohužel, jsou i ti, kteří ji nenávidí. —

Nové knihy.

Der Christ im betrachtenden Gebet.¹⁾ Anleitung zur täglichen Betrachtung besonders für Priester und Ordensgenossenschaften. Von Augustin Lehmkuhl S. J. Erste und zweite Auflage. Vier Bände. 12° Freiburg 1916 und Wien, Hersersche Verlagshandlung.

Za dnešní doby jest sicc dosti literatury, již možno užiti k rozjímání. Přece však sahá se vždy se zálibou po nových knihách v naději, že možno nalézt v rozjímání třeba o témže tajemství sv. víry myšlenek nových, k duchovnímu životu povzbuzujících. Snaze této možno jisté zadost učiniti důkladným spísem věhlasného jesuity P. Augustina Lehmkuhla. Dílo jeho má 4 svazky.

Svazek I. počíná vážnými pravdami o cíli člověka, o 4 posledních věcech jeho, rozjímáními o době přípravě na vykupitele. Rozjímání tato jsou krásnou přípravou na důstojné oslavení hodů Božího vánočního, kdy připomínáme si radostnou zvěst, že vše, co o Spasiteli světa proroky bylo předpovíáno, se vyplnilo narozením Páně. V rozjímáních těchto dovede se P. Lehmkuhl dotknouti citových strun srdce a předkládá pravdy a důvody tak pádné, že nutí takofka k doznání hříšnosti a bídě mravní. Leč nesnaží se pohnouti jen srdcem lidským, nýbrž i povzbuditi chce a posíliti duši skleslou naději v nekonečné milosrdenství Boží, na něž stále a stále ukazuje, zvláště ve velkém plánu vykoupení člověčenstva. Vážné tyto, nitrem člověka prochvívající pravdy propleteny jsou rozjímáními na svátky význačnějších svatých a P. Marie, což velmi přispívá k duchovnímu osvětlení a povzbuzení.

Ve svazku II. probráno jest velmi důkladně utrpení Páně, jimž obírá se ve všech meditacích od septuagesimy až do velikonoc. V nich přivádí ku poznání nekonečné ceny vykoupení našeho Ježíšem Kristem, zároveň však ku poznání ohavnosti hříchu, pro který božský Spasitel všechny útrapy podstoupil. Křesťan, s upřímným-li srdcem pravdy tyto rozjímá, nucen jest uznati špatnost svoji, litovati z duše hříchů spáchaných, prositi trpícího Spasitele za odpuštění a učiniti opravdové předsevzetí nápravy. -- Duše plesá však v období velikonočním se vzkrísšeným Spasitelem, do jehož slávy může býti přijata, následovala-li v životě svém Krista trpícího. V době svatodušní raduje se s apoštoly z darů Ducha sv.

P. Lehmkuhl sleduje ve svém díle rozjímací metody sv. Ignáce. Podává návod k rozjímání: rozum má poznati rozjímáním spasnou pravdu a vůle ji přijati a použiti pro život praktický. Probrá látku: k rozjímání obyčejné ve třech bodech důsledně užívaje vhodných citů z Písma sv. Mnohdy odkáže na text z evangelia k objasnění rozjímání a k většímu znázornění. Modlitby závěrečné nepředkládá; čtenář má k tomu dojiti vlastním svým přičiněním, ukazuje však piece jakousi cestu, kterou by se čtenář bráti mohl. P. Lehmkuhl má na zřeteli poměry dnešní doby, na niž činí mnoho aplikací. Varuje před lákadly světa a před jeho špatností, jak se nám mnohdy jeví ve světle krásném a lákavém, zároveň však povzbuzuje k naději, že pomocí Boží vždy lze nástrahám odvěkého nepřítele uniknouti. Činí aplikace většinou pro řeholníky; přes to však možno užiti spisu toho každému, zvláště kněžím, kteří mohou nalézt hojně látky ke kázání a povzbuzení v duchovním životě.

Požáry vzplály. Dějepisné obrázky z doby husitské. Napsal Alois Dostál. S radostí sahám po knize „Požáry vzplály“ od A. Dostála. Následky vystoupení Husova jsou nebolavější otevřenou ranou naší minulosti, z níž vypaňuje se dosud horká krev našich předků a čerstvým vánkem jarním nesou se kotouče téžkého dýmu z ohořelých krovů českých chatek. A. D. sáhl v tu dobu a vybral

1) Před uzávěrkou přišly redakci dva první svazky.

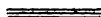
přehřel skic a několika tahy lidového štětece nastínil jednotlivé body ze života M. Jana Husa a bojů po jeho smrti. A. Dostál v dějepisných obrázcích dává nám nahlédnutí jako v kukátku v zbožné srdce Husovy matky, v myšlenky Husa samého po prvním vystoupení, když pochoval slavnostně tři popravené studenty: „Zdalo se mu, že vidí té lidské krve proudy, ty rozlévají se do celých Čech, na sesterskou Moravu a dále přes hranice. A ta červeně přecházela v oheň — — bezčetné ruce umírajících k němu se vztahovaly, ti, kteří přišli o krov nad hlavou, ukazovaly naň popálenými údy — — volali četní nebožáci, úpěli, proklínali, kletbu svolávali.“ (Str. 11.) Zajímavá slova vkládá v ústa vdovy Fidy, když Hus navždy odcházel z jejího domu: „Hledej vždy souhlas své matere, taž se vezdy v duchu, jak by o tom tvoje roditelka soudila, a pak jednej dle svědomí.“ V další povídce zmiňuje se o Pálčovi a pak následuje řada událostí po upálení Husově. Požáry vzplály po celých Čechách: Ženy (husitské) útočí proti ženám (řeholnicím), barbarství vojska Zigmundova střídá se s husitským. Katolický hejtman Náchodský vjíždí s koněm do chrámu husitského v Krčíně, knězi vyvrve kalich „a svému koni z něho píti dal“ a věřící „ve svatyni ubíjel“ atd. atd.

Každá povídka zaujme celou naši mysl a člověk je nerad, že už končí. Jsou kratičké, většinou tři- a pětistové. Každá je pro sebe samostatným celkem a přec jednou nitkou se úzce pojí v jedno dílo. Je to požár, jenž osvětlil krvavou září střední Evropu.

Názor na Husa je správný, strannicky nezbarvený. A není divu, vždyť poslední léta přinesla tolik vědeckých prací o Husově otázce, že spisovatel, jenž chce objektivním okem patřit na dobu do nedávna protestantskými historiky zbarvenou, má dosti připraveného materiálu. Tím ovšem je usnadněno vylhnouti se nehistorickým názorům, jaké nalzáme i u Třebízského a zvláště u Jiráka.

Knížku tuto možno směle doporučit nejširším vrstvám i žákovským knihovnám.

Slavným dfevorýtům Diirerovým lze postavití po bok 3 celostránkové kresby J. K ö h l e r a (Sv. Lukáš), které otiskuje v I. čísle V. ročníku revue „Archa“ v Prostějově. (Ročně 7 korun.) Obsah: Arcibiskup Spalding. Napsal J. Heneka. Přel. Drah. Hnízčil. — Frederi Mistral. Básně. Přel. S. Bouška. — J. Š. Baar: In Memoriam. — Jan Karník: Zvonům domova. — Paul Claudel: Svatý Bartoloměj. Přel. F. Odvalil. — Válečné pomníky. Píše K. D. Lutinov. — Sv. Václav Václav Polcedna. — Bismarck. — Náboženský vývoj francouzských spisovatelů po r. 1870. Píše Josef Hanák. — Okna: Řeč z okna „Archy“. — Vilém Wandt. — Manesovy dfevority. — Inclusive — exclusive. — Z literatury a umění. — Sv. Lukáš od mistra J. Köhlera. — Výbor Družiny. — Pěstujeme styky s jihoslovanskými katolíky. — Z literatury frančiskánské. — Přehled moderní české poesie katolické. Skiza chronologická od Viléma Bitnara. — Pomník válečný od K. Nováka a K. Z. Wellnera.

MUSEUM

ČASOPIS BOHOSLOVCŮ ČESKOMORAVSKÝCH

ROČNÍK XXXIV. LI.

Dvě krásek spanilých duše mé ovládnulo stánek;
Zemská jedna, druhá s výšiny pošla nebes.
Církev a vlast — ty v mojích miluji sestersky se hradrech,
Každá půl, každá má moje srdce celé.

SUŠIL.

POŘADATEL FR. ŠTRAJT.
NÁKLADEM „RŮŽE SUŠILOVY“ V BRNĚ.
MCMXV||.

Obsah ročníku LI.

(Články * označené jsou básně.)

	Str.
Bohoslovci Královéhradečtí: * Dobrému pastýři	23
A. Čáp: Vznik slovanské knihovny v Olomouci	84
— Něco o duchu rýmu	91
H.: Zpytování svědomí	113
V. H.: Z denníku	110
A. Horský: * Ad multos annos!	23
— * Bratři!	2
— * Modlitba	55
— Velehradská pout	56
— * Zdrávas, hvězdo mořská!	1
M. Jický: * Ukázka ze sbírky: „Paprsky vycházejícího slunce“	83
A. Kejval: Glosy k umění Slavičkovi	79
— Konůpek: Kalouskova „Obrana knížete Václava svatého“	24
D. Pecka: Absolutní hodnota krásna v životě Oskara Wildea	56
— Bazinův popis přírody se stanoviska duševědného i uměleckého	3
— * Píseň	71
F. J. Pokorný: * Praestet fides supplementum	71
— * Sonety letního večera	99
— Tři ukázky z knihy Dra A. Wibbelta „Ein Trostbüchlein vom Tode“	36
— Z vojnova zápisníku	28
— * Živlové a člověk	15
E. Skula: Církevní soudnictví a jeho význam pro život kulturní	18
F. X. Slavík: Pozdravení Matěje Procházký bohoslovcům olomouckým	2
J. Stalmach: In memoriam	48
— š:— Instaurare omnia	34
O. Fritz-Vltavotýnský: Nespěte!	50
— Reverentia parvulis	100
— Šedá sestra	51
— Veliké znamení	50
K. Zbraňský: Vliv války na život náboženský	103
* * *	
Nové knihy	52, 131
Různé zprávy	48, 124
Směs	50
Zprávy z jednot	41, 115

Modlitba.

(Novosvěcencům brněnským věnuje A. Horský.)

Tys, Pane, volal:
Nuž povstaň, vůdče, do ruky kříž vem
a tělo svoje pomaž olejem!
Či neslyšíš, jak na poplach se zvoní,
jak za vojem voj nepřátel se honí?
Nuž povstaň, vůdče!

* * *

O Mistře, už jdu na vinici Tvoji; -
mé srdce buší krve ve příboji,
v skráníh bledou rudých růží květy vhnání
a na rty prosbu za dar vytrvání.

Jsem slabý tvor, jenž v šedém prachu země
v své nicotě a bídě skláním téměř
a Ty moc spásy — svého Smilování
chceš vložit do mých hříšných slabých dlaní?

Rač mi svou sílu odpuštění dáti,
když i mně spílat budou Tvoji kati,
již znovu mučí, křičují Tě, bijí
a kolem jdouce na tělo Tvé plijí.

Odpust i těm, již katů ve zajetí
svá pouta kladou i na svoje děti,
líbají ruce katanům svým spitým
a smějí se těm týraným a bitým.

A zemdlím-li snad pod dne horkem, tíž
jsa roztrpčen, kde služby Tvé mě vízí,
odpusť a novou sílu, novou zbožnost dej,
jak na Petra: „Quo vadis?“ na mě zavolej!

O Mistře, už jdu na vinici Tvoji; —
mé srdce buší krve ve příboji,
v skráníh bledou rudých růží květy vhnání
a na rty prosbu za dar vytrvání.

Kollegové — bratři!

Ve dnech 30. a 31. července 1917 budeme se modliti na hrobě svatého Metoděje. Kdo jen poněkud budeš moci, z Moravy i bratrských Čech, přijď pokleknouti a prositi za požehnání pro naše tužby, práci a snažení ve službách církve a národa. Těžké doby jsou — ale tu potřebujeme více než kdy jindy vznětu a síly, nuž přijďte stisknout pravici druh druhu, přijďte, slíbíme si bratrskou lásku a věrnost, přijďte a požehnání svatého Metoděje bude s námi! — Přijďte i Vy, kteří s láskou a účastí pozorujete naši práci, kteří jste si před námi požehnání boží pro svou práci na hrobě Metodějově vyprošovali!

Přijďte všichni synové Sušilovi na pouť bohoslovců

NA POSVÁTNÉM VELEHRADĚ ¹⁾!

Dominik Pecka:

Absolutní hodnota krásna v životě Oscara Wildea.

Původní studie.

... help thy foolishness to bear,
help thy wain worlds to bear thy light.

Alfred, lord Tennyson.

V jedné ze svých „Básní v prose“ píše Wilde:

— Nastalo utišení v domě Soudu, když nahý člověk předupil před tvář boží. A Bůh otevřel Knihu Života člověka a četl z ní hříchy člověkovy: „Tvůj život byl špatný, a šel jsi za Krásou, kterou jsem ti zjevil, a Dobro, které jsem ti ukryl, pominul jsi“. —

— A vskutku, nebyl život Wildeův nepodoben života člověka, než zapsán by v Knize Života. —

Wilde má absolutní jakýsi pojem krásna a ten realizoval jednou v rozkoši (pleasure), podruhé v utrpení (suffering).

Krásna je jenou formou Genia, jedním z velikých faktů světového vývoje jako světlo, nebo jaro, nebo odraz stříbrného měsíce v travě a v odátech. Říká-li někdo, že Krásna jest něco povrchního, možná, že má pravdu; ale aspoň není tak povrchní jako Myšlenka. Krásna jest mu divem divů. Jen mělčí lidé nesoudí dle zevnějšku. Pravým tajemstvím světa je viditelné, nikoliv neviditelné. Wilde byl podobně jako Gautier jedním z těch, pro které svět viditelný existuje.

¹⁾ Viz program poutě v „Různých zprávách“.

Svůj pojem Krásna realizoval Wilde v rozkoši smyslné. — V Dorianu Grayi¹⁾ čteme tajemství života:

— Nic nemůže vyhojiti duše leda smysly, zrovna jako nic nemůže vyhojiti smyslu leda duše.¹⁾

Tento svůj kult smyslů snaží se Wilde jaksi amalgamovati a ospravedlniti spiritualisujícími prvky:

— Snažil se vypracovati nové schema, jež mělo svou rozumem odůvodněnou filosofii a své spořádané zásady, a tak naléztí nejvyšší jeho uskutečnění v zduševnění smyslův.¹⁾

Podobně:

— Leč Dorianu Grayiovi se zdálo, že právě povaze smyslů dosud nikdo neporozuměl, a že ony zůstaly surovými a zvířecími jedině proto, že svět se snažil je umrtviti a tak si je podrobiti, nebo je ubiti trýzní, a že nehleděl, aby je učinil prvky nové spirituality, jejíž hlavní charakteristikou by byl jemný instinkt Krásy.¹⁾

— Věděl, že smysly mají svá duchovní tajemství stejně jako duše, a že se mohou zjeviti.¹⁾

Dorian Gray hledá tuto spiritualitu smyslů nejprve ve vůních. Jistým vůním odpovídají jisté smyslové stavy. Snaží se vypracovati jakousi reální „psychologii vůní“. Potom ji hledá cestou akustickou. Sbírá hudební nástroje všech národů a všech věků a vyluzuje z nich tóny. Marně. Spirituality smyslů nenachází ve zvucích. Sedí opět ve své lóži a naslouchá Tannhäuseru, a zdá se mu, že v předehře tohoto velikého díla je vyjádřena tragedie jeho vlastní duše. Konečně se zabývá sbíráním drahých kamenů, zkouší jejich lesky při různém osvětlení; nenalézáje spirituality zraku sbírá povídky a historické doklady o drahých kamelech. —

Zrealisovav svůj program krásna v rozkoši — smyslovém příjemnu — stal se Wilde hlasatelem nového hedonismu, jenž jsa protivou tvrdého puritanismu měl za účel „naučiti člověka, jak se soustřediti na okamžiky života, který sám jest jen okamžikem“.¹⁾ Tento nový hedonism neliší se ovšem praničím od antičkého hedonismu Aristotelova a školy cyrenejské, která učila, že rozkoš jest účelem života, že je totožná s dobrem, a to rozkoš okamžiková a tělesná, která bývá vnímána nejsilněji.

Základní princip mravní: „čiň dobro a varuj se zla“ zaměnil Wilde za jakýsi esthetickomravní princip: „čiň krásno a varuj se oškliva“.

— Připouštím, že dle mého mínění je lépe býti krásným než býti dobrým. Avšak na druhé straně není tak ochotného jako já, aby uznal, že je lépe býti dobrým než býti ošklivým.¹⁾

1) A jaké jsou důsledky tohoto principu? Hřích neexistuje. Nejvyšší existuje hřích ve smyslu esthetickém.

Jelikož Wildeovou zásadou je činiti krásno, rozkoš smyslná, pokud je v ní realizován pojem krásna, není hříšná, nýbrž dovolená. Píše v Dorianu Grayi:

¹⁾ The picture of Dorian Gray.

— Byly okamžiky, kdy považoval zlo (rozkoš smyslnou) pouze za způsob, kterým může realizovati svůj pojem krásna.¹⁾ —

Esthetika je tedy Wildovi ethikou. Jeho Dorian Gray řídí se esthetickým principem, dle něhož je dovoleno vše, co je krásné. Odtud jeho podiv k oněm zjevům v historii, k oněm podivným postavám, „jež přešly světové jeviště a učinily hřích tak krásným a zlo naplnily takovou něžností (subtlety“).¹⁾

Dorian se vymyšlí rád v život Tiberiův, Caligulův, Neronův. Miluje ty, kteří žili v přepychu a rozkoši, kteří se poskvřnili neřestí a krví. Okouzluje ho Renaissance a její hrdinové: Filippo, vévoda milánský, který zavraždil svou ženu a natřel její rty rudým jedem, aby její milenec ssál smrt z mrtvoly té, kterou miloval; Pietro Barbi, Benátčan, známý co Pavel Druhý, který ve své marnivosti chtěl, aby ho nazývali Formosus, Gian Maria Visconti, který štvával svými psy živé lidi, a jehož mrtvé tělo obsypala růžemi nevěstka, která ho milovala; Pierto Riario, krásný a zvrhlý, který přijal Leonoru Aragonskou v letohrádku z bílého a nachového hedvábí naplněném nymfami a kentaury, a který pozlatil hocha, aby posluhoval při hostině co Ganymedes nebo Hylas; Ezzelin, jehož melancholii dovedla zhojiti jen podívání na smrt, který vášnivě miloval červenou krev jako druzí lidé milují červené víno, a který podvedl svého otce, když s ním hrál v kostky o svou vlastní duši; Giambattista Cibo, který na smích přijal jméno Innocens, do jehož ztuhlých žil zavedl židovský lékař krev tří jinochů; Sigismundo Malatesta, milenec Isottin, jenž uskrtil ubrusem Polyssenu a podal Ginevě d'Este jed ve smaragdové číši; Grifonetto Baglioni, vrah, jehož krása byla tak veliká, že, když umíral na žluté piazze v Perugii, ti, kteří ho nenáviděli, musili zaplakati, a Atalanta, jež ho proklela, mu žehnala.

To byly jeho zamilované postavy. Jejich život byl jakýsi nevšední, plný ruchu a vášně, nikoliv nepodobný krvavému dramatu. A tak žil i Dorian Gray: život jeho byl vlastně uměleckým dílem, skutečnou hrou dramatickou. Odtud ono tvrzení, že život je vlastně uměním.

— I sám život byl mu zajisté prvním a největším uměním, k němuž, jak se zdá, ostatní umění jsou jen přípravou. Móda (fashion), která činí to, co je vskutku nápadné (fantastic), na okamžik všeobecným, a Dandysm, který se pokouší svou vlastní cestou dokázat naprostou modernost krásy, měly pro něj ovšem své kouzlo.²⁾

A jako v umění je krása svrchovaným pravidlem uměleckého tvoření, tak i v životě je krása zákonem nejvyšším. Není zločinem zločin, pokud jeho forma je krásná. Není lži lež, pokud její forma je krásná. Čteme v Dorianu Grayi: — Neboť kanony dobré společnosti jsou anebo by měly býti tytéž jako kanony umění. Forma jest jí naprosto podstatnou. Měla by býti důstojná jako obřad a také tak neoprávdová, a měla by slučovati neupřímný ráz roman-

[7] ¹⁾ The picture of Dorian Gray.

tické hry s vtípem a krásou, jež nám činí takové hry tak rozkošnými.¹⁾ A omlouvá se: — Jest-li neupřímnost tak strašná věc? Myslí, že ne. Jest jen způsobem, kterým můžeme množiti svou osobnost.¹⁾

Dle toho by měl ovšem člověk býti hercem majícím hleděti, aby komedii života hrál co nejkrásněji, a nikdy nehřešícím, zabije-li někoho na jevišti či vypije-li sám pohár jedu. Každý hřích, hřích v našem smyslu, je dovolen, je-li v něm realizována krása. Tak smýšlí Dorian Gray, tak smýšlel i Wilde, pokud ho lze stotožňovati s hrdinou jeho románu. A že ho lze plnou měrou stotožňovati s Dorianem Grayem, je patrné z jeho vlastních slov: — Nelituji ani na okamžik, že jsem žil pro rozkoš. Žil jsem pro ni dokonale, a dokonale má člověk dělati vše, cokoliv dělá. Perly své duše jsem házel v pohár vína. Za zvuku fléten jsem stoupal cestou rozkvetlou petrklíčů. Žil jsem medem.²⁾

— Charakteristický je pro Wildea názor jeho na literární padělky. Kdežto my odsuzujeme literární padělatele s hlediska ethického co podvodníky, Wilde posuzuje lidské skutky se stanoviska ryze estetického, a stanoviska ethického neuznáváje myslí, že literární padělatel realizuje pouze v padělku svým pojem krásna — a to je činnost, již nelze lidskými zákony obmezovati —, a že nelze tedy literárních padělatelů měřiti mravními zákony. Tak smýšlí o Macphersonu, Irelandovi i Chattertonovi. Čteme v povídce „The portrait of Mr. W. H.“: — Tvrdil jsem, že jeho (Chattertonovy) tak zvané padělky vyplývají jen z touhy po dokonalém podání (representation); že nemáme práva plísňiti umělce za okolnosti, které si zvolil, aby podal dílo, a že odsuzovati umělce pro padělek jest tolik jako plést si ethickou otázku s otázkou estetickou, poněvadž veškero Umění jest nám do jisté míry jakousi (divadelní) hrou, pokusem, jímž hledíme realizovati svou vlastní osobnost na nějaké domnělé ploše mimo nepříjemné případy a obmezení skutečného života. —

— Dalším důsledkem naprosté domáiny estetického principu v životě Wildeově je způsob, jakým hodnotí lidi. Čeho si na lidech nejvíce váží, je půvab tělesný (charm).

— Volím své přátele dle jejich pěkné tváře, své známé dle jejich dobré povahy a své nepřátele dle jejich bystrého ducha.³⁾

— Jsou jen dva druhy lidí, kteří jsou opravdu okouzlující — lidé, kteří vědí naprosto všechno, a lidé, kteří nevědí naprosto nic.¹⁾

— Měl jsem ho nesmírně rád: byl tak hezký, tak nadšený a tak čestný. Říkávali jsme, že by byl nejlepším chlapíkem, kdyby nebyl vždy mluvil pravdu.³⁾

— Jediní lidé, které by měl malíř znáti, jsou lidé, kteří jsou

¹⁾ The picture of Dorian Gray.

²⁾ De profundis.

³⁾ The sphinx without a secret.

blbí¹⁾ a krásní, lidé, na které se díváti jest uměleckým požitkem a s nimiž mluvíti je duševním odpočinkem. Muži, kteří jsou šviháky (dandies), a ženy, které jsou cukroušky (darlings), vládou světem, aspoň by měli vládnouti.²⁾ —

A konečně v oboru myšlenkovém kladl Wilde duchaplný b o n m o t nad rozumný soud, vtip nad zevrubný poznatek, paradox nad pravdu. Cokoliv mluví v Dorianu Grayi lord Henry, je vtip a paradox. Lord Henry, jež sám Dorian nazývá „Prince Paradox“, odbývá povrchním, blýskavým, cynicky zbarveným vtipem a překvapujícím paradoxem nejoblavější a nejkřehčí otázky a záhady životní.

— Nuže, cesta paradoxů je cesta pravdy³⁾ — praví lord Henry — paradoxně. A tak jeho řeči vesměs se pestří paradoxy různého druhu :

— Mluví-li se o tobě, nic horšího není na světě než nemluví-li se o tobě.³⁾

— Jediná cesta, kterou lze uniknouti pokušení, jest — podlehnouti mu.³⁾

— Je-li člověk zamilován, na začátku vždycky klame sám sebe a na konci vždycky klame druhé. To nazývá svět románem.³⁾

— Každý zločin je sprostý zrovna jako každá sprostota je zločin.³⁾

— Jediný půvab, který má minulost, jest, že jest minulostí.³⁾

— Haníme-li sami sebe, cítíme, že nikdo jiný nemá práva nás haniti. Zpověď, nikoli kněz, dává rozhřešení.³⁾

— V dnešní době znají lidé cenu všeho a význam ničeho.³⁾

— Odpor devatenáctého století k Realismu jest hněv Kalibana, jenž vidí svou tvář v zrcadle. Odpor devatenáctého století k Roman-ticis mu jest hněv Kalibana, jenž nevidí své tváře v zrcadle.⁴⁾

— Můžeme odpustiti člověku, dělá-li užitečnou věc, pokud se jí nepodivuje. Dělá-li někdo neužitečnou věc, jediné, co ho může omluviti, jest, podivuje-li se jí nesmírně. — Všechno umění jest úplně neužitečno.⁴⁾

Lorda Henryho, prince Paradoxa, lze vším právem ztotožniti s Wildem: v dramatech Wildeových, *Lady Windermere's Fan*, *An Ideal Husband*, *A Woman of no Importance*, *The Importance of being earnest* najdeme táž, doslova táž paradoxa v různých osobách dramatických, která čteme v *Dorianu Grayi*. Je to důkaz, ne že z nedostatku invence šel Wilde podruhé na trh se starým zbožím — toho mu nebylo třeba, byl nadmíru duchaplný člověk — nýbrž, že taková paradoxa mu jaksi přešla v krev, a že pro svou estetickou hodnotu a svěží půvab u něho zastupovala životní pravdy, které jsou prostě

1) V originálu je francouzský výraz *bête*.

2) *The model millionaire*.

3) *The picture of Dorian Gray*.

4) Z předmluvy k *Dorianu Grayovi*.

a drsné. Wilde ostatně sám se vyznal v *De profundis*: — Čím mi byl paradox v oboru myšlení, tím se mi stala zvrhlost v oboru chtění. —

Krásno bylo Wildeovi něčím absolutním, bylo mu mravoukou,¹⁾ náboženstvím, filosofií, nejvyšším zákonem, dle něhož zařídil celý svůj život. Jiných zákonů neuznával: — Jsem rozený antinomista. Jsem z těch, kteří se narodili pro výjimky, a ne pro zákony.²⁾ Jeho výjimečnost záležela v tom, že realizovav svůj absolutní pojem krásna ve smyslovém příjemnu a učiniv esthetiku svou etikou neviděl v rozkoši smyslné ničeho nedovoleného, naopak viděl v ní dokonalé naplnění své praktické zásady: č i ň k r á s n o, a že tudíž etiky v našem smyslu neuznával.

Tak žil Wilde, jenž co herold krásy v oděvu výstředním a nápadným, s lilii nebo slunečnicí v ruce chodíval ulicemi londýnskými. —

Obžalovali ho z pohlavní perversity a odsoudili na dva roky do vězení.³⁾ Z věčnosti slávy upadl do věčnosti hanby, jak sám o sobě praví. Přátelé jeho se od něho odvrátili, matka, jejíž jméno zneuctil, zemřela. Děti odloučil od něho zákon. V žaláři readingském žil mezi lotry a vyvrheli. Tam poznal utrpení a málem by byl skončil sebevraždou. A to by byl konec pravého hedonisty.⁴⁾ Lépe než Wordsworth sám poznal, co mínil slovy:

Suffering is permanent, obscure and dark,
And has the nature of infinity.

Leč pomyslel-li si někdy, že by jeho utrpení mohlo býti bez konce, chápal, že utrpení nemůže nemíti v ý z n a m u. Nevím uvažoval-li takto: Utrpení nemůže pocházeti z náhody: neboť kdyby náhoda vládla světem, nezbyvalo by nic jiného než lebku o zeď si rozbítí. — Utrpení nemůže pocházeti z vůle nějakého necitelného a lhostejného Boha: neboť pak by člověk neměl ani dost nenávisť, aby mohl nenáviděti takového Boha. — Utrpení dopouští tedy Bůh na člověka z lásky, aby dosáhl svých nejvyšších záměrů. —

Kdyby byl Wilde takto pojal své utrpení, myslím, že by se byl stal dokonalým křesťanem.

On sám praví: — Nyní shledávám, že kdesi v mé povaze je skryto něco; co mi praví, že nic na celém světě není bez významu,

1) Odtud zajisté jeho soud o mravnosti v literatuře: — Nemůže býti řeči, praví v předmluvě k *Dorianu Grayi*, o mravně nebo nemravné knize. Knihy jsou buď dobře psány, nebo špatně psány. Tot vše.

2) *De profundis*.

3) Nařčen z pohlavní perverse podal Wilde žalobu na markýza z Queensberry přes varování přátel. Markýz byl osvobozen, ale Wilde sám byl obžalován a sou.en. Dne 25. května 1895 byl shledán vinným a odsouzen na dva roky do žaláře. Byl vězněn nejprve ve Wandsworthu, později v Readingu.

4) Největší hedonista školy cyrenejské, Hegesias, byl zván náhončím smrti (*poisithanatos*). Jeho přednášky sváděly k sebevraždě.

a utrpení teprve ne. A to něco, co je skryto v mé povaze jako poklad v poli, je Pokora.¹⁾

A dále praví o pokoře: — ze všech věcí ona je nejpodivnější. Člověk jí nemůže nabýti leda vzdá-li se všeho, co má. Jen když o všecko přišel, má ji.²⁾

Tolik je jisto, že Wilde nepojal utrpení hedonisticky. Antičtí hedonisté nedali se utrpením rušiti v požitcích okamžiku a poddávali se nevyhnutelnému a nelitostnému osudu s lehkým srdcem, bez omrzení a bez reptání.

Zcela jinak Wilde. Nepojal utrpení hedonisticky, nýbrž spíše křesťansky. A to je důkazem, že přestal býti hedonistou. Třebas ovšem poznal hlubokou ctnost pokory, sílu odříkání, třebas se stal hostejným k pohodlí a bohatství a tak si osvojil praktický základ křesťanství, nestal se křesťanem názory životními.

Theoretický základ křesťanství — supranaturalism, dle něhož svět tento jest jen překážkou touhy po světě vyšším, zůstal Wildeovi úplně cizím. Důsledný supranaturalism, jak jej krátce vystihl svatý Jan Zlatoústý: — Život tento není život, smrt tato není smrt.³⁾ docela jinak nazírá na krásno než Wilde: je mu přízniv, je-li ve službách náboženských, nepříniv, je-li nebo zdá-li se spásé závadou. U středověkých spisovatelů církevních, Hugu a S. Victore a sv. Tomáše Aquinského měla ovšem krása význam při poznávání Boha z jeho děl a často byla s'otožňována s účelnem. Později se vyvinula ze zvláštních theologických důvodů zmíněná tendence vzhledem ke krásě, zvláště ke krásě artefaktů, a byla, jak vidíme, číře supranaturalistická, ač v praxi činěny i ve středověku ústupky naturalismu.

A třebas Wilde se dobral v druhém období svého života pokory, praktického základu křesťanství, neočekávali jsme zajisté, že dobera se i supranaturalismu, jenž je theoretickým základem křesťanství, bude nazíratí na krásu číře supranaturalisticky. Naše doba vůbec je takového názoru daleka, tím spíše člověk, který valnou část života prožil maje své nebe na zemi, jak sám kdesi praví. —

Jak již řečeno, poznal Wilde, že utrpení jeho nemůže nemíti významu. U člověka, jemuž bylo krásou absolutní hodnotou, nejvyšším zákonem, mravoukou, náboženstvím i filosofií, nemohlo míti, jak patrnó, utrpení jiného významu než jediný a hluboký význam v r e a l i s a c i p o j m u k r á s n a.

Kdežto v prvním období svého života zrealisoval Wilde svůj pojem krásna v s m y s l o v é m p ř í j e m n u, rozkoši, zrealisoval jej v druhém období v e s p i r i t u e l n í m p ř í j e m n u, duchovní abstrakci utrpení. Pověděl to krásně sám: — Rozkoš pro krásné tělo, leč bolest pro krásnou duši.¹⁾ A duše je krásna pro duchovní dokonalost, již dochází cestou utrpení. Krása duše — pokora — je podmínkou milosti: — A kdo je ve stavu odboje, nemůže dostati

¹⁾ De profundis.

²⁾ In ep. S. Pauli ad Col. hom. VII.

milosti, jak Církev ráda říkává — a troufám si říci, že právem — neboť jak v umění tak i v životě ucpává odboj řečiště duše a uzavírá končiny nebeské.¹⁾

Pojem krásna zrealisoval Wilde v druhém období svého života ve spirituelním příjemnu, jež ovšem dlužno lišiti od psychického příjemna. Spirituelní toto příjemno je duchovní evolucí, květem psychického nepřijemna — bolesti.

Je-li jiná realisace pojmu krásna, bude i jiná aplikace principu: „čin krásno!“ — Činiti krásno znamená nyní Wildeovi nebrániti ničemu, co přináší utrpení — proto si osvojuje ctnost pokory, kterou definuje: upřímné přijímání všech zkušeností — a učiniti spirituelní příjemno rodící se z utrpení smyslem i cílem svého života; a poněvadž umělci žiti je totéž co vnitřek vnějším vyjadřovati, jest mu tvořiti umělecká díla, v nichž by byla vtělena krásna duše prošlé výhni utrpení, aby vyhověl svému esthetickému principu. Praví tedy: — Nyní vidím, že bol jest i typem i zkušebním kamenem (test) každého velikého umění, poněvadž je nejvyšším hnutím duševním (emotion), jehož je člověk schopen.¹⁾

Utrpení, v němž realisoval svůj pojem krásna, vidí Wilde všude, zdá se mu, že ono je tajemstvím života, jež skryto je ve všem.

— Jsou chvíle, kdy se mi zdá, že bol jest jediná pravda. Jiné věci jsou snad klamy zraku nebo chuti a jejich účelem jest oslepovati je a sytiti, avšak z bolu byl svět zbudován a bolest je při zrození dítěte nebo hvězdy.¹⁾ A o něco dále píše: — a byl-li svět, jak jsem pravil, opravdu z bolu zbudován, byl zbudován rukama lásky, poněvadž jinak by duše lidská, pro niž byl svět stvořen, nemohla dorůstí své úplné dokonalosti.¹⁾

A myslí-li Wilde na Muže Bolesti, jak středověká mystika ráda nazývala Krista, nemůže se zbaviti myšlenky, že ten, jenž z lásky k lidem vzal na se hříchy světa, nemohl tak učiniti z jiného důvodu než esthetického, aby totiž v utrpení svém realisoval svůj pojem krásna. — Jeho přáním bylo — praví o Kristu — býti myriádám těch, kteří se nemohli vysloviti, troubou, kterou by volali k nebi, a, cítě v umělecké povaze člověka, j e m u ť z u t r p e n í a b o l j s o u z p ů s o b y, j i m i ť b y m o h l r e a l i s o v a t i s v ů j p o j e m k r á s n a, že myšlenka nemá ceny, dokud se nevtělí a v obraz nepromění, učinil sám sebe obrazem Muže Bolesti.¹⁾

Wilde vidí tedy velmi úzkou a přímou souvislost mezi pravým životem Kristovým a pravým životem umělcovým. Ač metafysika ho jen málo zajímala a ethika nic, tvrdí, že, cokoliv řekl Plato nebo Kristus, může býti přímo přeneseno v oblast umění a tam najíti své dokonalé naplnění. V tom smyslu píše o Kristu: — Kristus má vskutku své místo mezi básníky. Jeho celé pojetí Lidství přýštil přímo z obraznosti (imagination) a jedině obrazností může býti realisováno. Čím Bůh byl pantheistovi, tím byl člověk Jemu.¹⁾

¹⁾ De profundis.

Domnívá se, že život byl Kristu uměním, a tudíž vrcholným zákonem že mu byla krása. A dle toho vysvětluje celý život jeho: — Když byla: „Odpouštějte svým nepřátelům“, praví to ne k vůli nepřátelům, nýbrž k vůli nám samým, a praví to, protože láska je krásnější než nenávisť.¹⁾

— Jako všesky okouzující osoby, tak uměl i Kristus nejen sám říkati krásné věci, nýbrž i způsobiti, že druzí lidé říkali krásné věci jemu.²⁾

— Jeho mravouka je sám soucit, a taková právě by měla mravouka býti.³⁾

— Jeho spravedlnost je sama básnická spravedlnost, a zrovna taková by spravedlnost měla býti.⁴⁾

Lásku Kristovu k lidem lze pochopiti jen tehdy, uzná-li se, že Kristus byl umělec.

Celý život Kristův je podivu nejhodnější báseň. Jeho smrt je nejdokonalejší tragedie.

Kristus je předchůdcem romantického hnutí v životě. On první řekl lidem, že mají žiti jako květiny,⁵⁾ on učinil děti typem toho, čím lidé se mají státi, on první ukázal, jak veliká věc je býti nepraktickým.⁶⁾ Miloval lidi nevědomé, chudé duchem, neboť věděl, že v nebi je vždycky dosti místa pro velikou ideu. Nenáviděl však lidí hloupých, zvláště těch, které výchova učinila hloupými — fariseů. Nejromantičtější je Kristus, když jedná s hříšníky. Hříšník, ne světec, je nejbliž lidské dokonalosti. Nedělá z publikánů farisey, nýbrž způsobem, jehož svět ještě nepochopil, pokládá hřích a utrpení za krásné a svaté věci a způsoby dokonalosti. (Musí se ovšem hříšník káti.) Zdá se, že je to nebezpečná myšlenka: všesky veliké myšlenky jsou nebezpečny.

Romantické umění jak středověké, jež dalo nám cyklus bájí o Artušovi, život sv. Františka z Assisi, Giottovy malby, Dantovu Božskou komedii, tak i moderní, jež dalo nám Hugovy Bídňíky, Baudelairovy Květy zla, ruské romány, Verlaina a básně jeho, je proniknuto duchem Krista romantika.

A tak vidíme, že v Kristu, na jehož život nazírá s jakousi renanovskou mělkostí,⁶⁾ vidí Wilde sebe sama: umělce, který v utr-

1) De profundis.

2) Jedná se zde o událost, kterou vypravuje sv. Marek. Kristus chtěje zkoušeti viru řecké ženy pravil jí, že jí nemůže dáti chleba synův israelských. A ona odpovíděla, že i štěňátka, jež jsou pod stolem, jedí drobtý, které děti pouštějí.

3) Pozorujte kvítí polní, kterak roste, nepracuje aniž přede; pravím pak vám, že ani Salomoun ve vsi slávě své nebyl tak oděn, jako jedno z nich. Mat. 6. 28.—29.

4) Protož pravím vám: nepečujte úzkostlivě o život svůj, co byste jedli, ani o tělo své, čím byste se odívali. Zdali není život více nežli pokrm, a tělo více než oděv? Pohlédte na ptactvo nebeské, že neseje, ani nežne, ani neshromáždí do stodol, a Otec váš nebeský živi je. Mat. 25—26.

5) Tak na př. jsou mu Kristovy záznaky jen výsledkem kouzla jeho osoby. „Jeho záznaky mi připadají tak nádhernými jako příchod jara a rovněž tak přirozenými“. Není prý divu, že v jeho přítomnosti lidé pijící obyčejnou vodu se domnívali, že pijí vzácné víno, nebo že necítili hladu, jako by byli syti. — Ostatně nazývá na kterémsi místě Renanovu „La vie de Jésus“ pátým evangeliem.

pení realizoval svůj pojem krásna a tak vytvořil velebnou báseň svého života.

Umění romantické je jakousi ozvěnou života Kristova.

Proto také tvrdí, že jediným křesťanem na světě byl sv. František z Assisi. Jemu dal Bůh duši básnickou, on vstoupil v mládí v mystické manželství s Povertou. Život sv. Františka je pravá *Imitatio Christi*, báseň, proti níž kniha toho jména jest pouhou prosou.

— Změna v realizaci krásna má ovšem své důsledky v životě Wildeově. Jako v prvním období jeho života, tak i v druhém jest mu esthetika etikou. Dříve však žil pro rozkoš a tělo, nyní žije pro utrpení a duši. Přestává býti hedonistou ne z důvodů ethických, nýbrž esthetických. Propuštěn z žaláře readingského žil jen krátký čas¹⁾ a možno říci, že žil skutečně tak, jak si v *De profundis* svůj budoucí život představoval. A žil-li mravně, nežil mravně proto, že by uznával nějaké mravní zákony, nýbrž prostě proto, že přestal viděti v hříchu něco krásného. O ethice smýšlí stejně jako dříve: — Nemusím vám říkati, že mně jsou reformace v mravech právě tak bezvýznamnými a nízkými jako reformace v bohovědě. Předsevzetí býti lepším člověkem je výraz nevědecké hantýrky, avšak státi se hlubším člověkem je výsadou těch, kteří trpěli.²⁾

A dále píše překrásně: — Učiní-li některý z mých přátel hostinu, až budu na svobodě, a mě na ni nepozve, nebudu dbáti ani za mák. Dovedu býti sám sebou dokonale šťastným. Kdo by nedovedl býti dokonale šťastným na svobodě, s kvítím, knihami a měsícem? A kromě toho hostiny už pro mne nejsou. Příliš jsem si jich hleděl. Bude-li však některý z mých přátel míti zármutek, až budu na svobodě, a nedovolí mi, abych jej s ním sdílel, budu to nésti velmi těžce. Zavřel-li by přede mnou dům smutku, vracel bych se opět a opět a prosil o vpuštění, abych směl býti účasten toho, čeho účasten býti jsem oprávněn. Myslí-li by, že jsem nehoden, neschopen s ním plakat, cítil bych to co nejbolestnější ponížení, co nejhroznější způsob, jakým je možno mě v hanbu uvrhnouti. Avšak to by nemohlo býti. Mám právo býti účasten bolu, a ten, kdo se dovede díváti na líbeznost světa a míti účast na jeho bolesti, kdo dovede skutkem učiniti něco z těchto podivných vlastností světa, ten je v přímém styku s božskými věcmi a tak se přiblížil k tajemství Boha, jak se člověk přiblížiti může.²⁾

Člověk, který žil kdysi jen pro rozkoš, je nyní pln soucitu k lidskému utrpení. Povaze Wildeova soucitu nesmí však býti nedobře rozuměno. Kořeny jeho dlužno hledati v esthetice, nikoli v ethice. Jeho soucit se podobá zbožné úctě, s kterou pohlíží umělec na dílo jiného umělce, věda, kolik ho stálo bolu.

Člověk, který hledal spiritualitu smyslů, poznává, že právě v umrtvení a nedbání smyslů je pravá spiritualita — duše. — Není

¹⁾ Zemřel v Paříži 30. listopadu 1900.

²⁾ *De profundis*.

ani jediného ponížení těla, jehož by mi nebylo zakusiti a přetvořiti, by zduchovnilo duši¹⁾ — píše o svém přerodu v duchovního člověka.

Člověk, jenž miloval jen lidi vynikající tělesnou krásou, poznává, že pravá krása je v duši lidské, v duši, jež trpěla. A tož píše: — Jediní lidé, s nimiž bych si nyní přál býti, jsou umělci a lidé, kteří trpěli: ti, kteří vědí, co je krása, a ti, kteří vědí, co je bol: nikdo jiný mě nezajímá.¹⁾

Kdežto v prvním období života Wildeova měl paradox význam nejen umělecký, ale i filosofický — zastupovalť pravdu —, v období druhém, kdy Wilde poznal, že jedinou pravdou jest utrpení, je paradox jen básnickým prostředkem sesilujícím a leštícím frázi; a je-li někdy v paradoxu skryto sofisma, není nebezpečno poznané pravdě. Tak aspoň se nám jeví paradox ve dvou dílech, jež napsal Wilde poznáv utrpení: v *De profundis* a *The Ballad of Reading Gaol*. Na ukázkou:

— Nevidím nic nesprávného v tom, co člověk dělá, avšak vidím něco nesprávného v tom, čím se člověk stává.¹⁾

— Náboženství mi nepomůže. Víru, kterou druzí dávají tomu, co je neviditelné, dávám tomu, co lze hmatati a viděti.¹⁾

— A je-li mi snad život záhadou — a zajisté jest — jsem já zrovna tak záhadou životu.¹⁾

Jádreem „Ballady ze žaláře v Readingu“ je vlastně paradox:

— And all men kill tho thing they love,
By all let this be heard,
Some do it with a bitter lok,
Some with a flattering word,
The coward does it with a kiss,
The brave man wirh a sword!²⁾

*

Wilde realizoval tedy svůj pojem krásna dvojím způsobem: v rozkoši a utrpení. Musíme si uvědomiti něco z metafysiky krásy,³⁾ abychom porozuměli, co míní Wilde „realisací pojmu krásna“.

Stvořená, relativní krása se jeví jinak v řádě fysickém, jinak v řádě duchovém.

V řádu fysickém záleží krása v tom, že každá věc silami svými podle nezměnitelného zákona působícími se vyvíjí a vývojem tím svou ideu uskutečňuje.

¹⁾ *De profundis*.

²⁾ V překladu asi:

— A každý vraždí, co má rád,
a každý jist buď tím;
ti vraždí hořkým pohledem,
ti slovem pochlebným,
kdo sketa, vraždí polibkem,
muž chrabry mečem svým!

³⁾ Viz: Dr. Albert Stöckl, *Grundriß der Ästhetik; Erster Teil, Theorie des Schönen im Allgemeinen*.

V řádu duchovém jest dvojí lišiti stránku: duchovou v užším smyslu a mravní.

Duchová krása záleží v duchové bytnosti tvorů rozumných, v jejich duchovních činnostech.

Krása mravní se jeví ve shodě života lidského se mravním zákonem božským.

I možno též rozeznávati krásu ideální, kterou poznáváme rozumově, pokud je člověku možno, samu v sobě, bez pomoci smyslů, a krásu smyslnou, kterou ovšem také jen rozum poznává, leč pomocí smyslů z jejich smyslných jevů.

Obojí tato krása, ideální i smyslová, je sloučená v člověku, jenž z duše a těla jsa, do obojí říše, ideální i smyslné zároveň náleží. Duše je životním principem těla lidského i sděluje mu život svůj a tak sebe samu i činnost svou v těle zobrazuje. Ideální krása duše jeví se smyslně v těle.

Odtud omyl moderní formové esthetiky, která kladě váhu výhradně jen na zevnější úměrnost formy.

„Realisací pojmu krásna“ v prvním období života Wildeova musíme tedy rozuměti výlučné uznávání krásy smyslné a nedbání krásy ideální. Zdá se, jakoby v této realizaci krásna byl Wilde pod vlivem esthetického názoru Lessingova, jenž ve svém Laokoonu učí, že krása tělesná, jejíž tvary plastické všeho výrazu pohřešují a v níž jen dokonalá, reální tělesnost se jeví, je nejvyšší krásou, a její zobrazení nejvyšším úkolem výtvarného umělce, jakož i pod vlivem materialistických doktrin, jež hlásali němečtí darwinisté; aspoň jak patrně z Doriana Graye rád myslíval na to, že myšlenky a vášně lidské jsou činností nějaké buňky v mozku nebo nějakého bílého nervu v těle, a že duch je úplně závislý na jistých fysických okolnostech.

„Realisací pojmu krásna“ v druhém období života Wildeova musíme rozuměti výlučné uznávání krásy ideální a nedbání krásy smyslné.

Obojí realizace, jak patrně, byla výstřední a jednostranná. —

Řekl jsem, že esthetika byla Wildeovi ethikou. Může-li míti krásno ethický význam?

Ethika posuzuje svobodné skutky lidské s hledem k přirozenému cíli člověkovu. Zákony ethické prikazují vše, co vede k přirozenému cíli; co k cíli přirozenému vede, je ethické dobro, a k němu se obrací činnost vůle. Krásno a dobro se sice věcně neliší, ale logicky. Věc se nazývá dobrou, pokud je vůli lidské přiměřena a žádoucí, krásnou však se nazývá věc, pokud je rozumu přiměřena. Dobra si přejeme dosíci, na krásu však nazíráti.

K dobru tíhne vůle, nikoli ke kráse, třebaš táž věc, k níž vůle tíhne, je dobrá a krásná zároveň.

Řekl-li jsem tedy „činiti krásno“, mluvil jsem v osobě Wildeově, neboť „činiti krásno“ jest, jak jsem ukázal, nemožno.

Krásno tedy nemá ethického významu.

Život není uměním.

Krásno má absolutní hodnotu v esthetice, nikdy v ethice. Absolutní hodnotou v ethice je dobro. A máme-li na mysli přirozený cíl člověka a přirozenou jeho dokonalost, k níž řídí jej ethika, vidíme, že dobro je také absolutní hodnotou ž i v o t a lidského, neboť jen k dobru může směřovati činnost vůle, nikoli ke krásnu. —

A je-li u Wildea krásno absolutní hodnotou životní, souvisí to úzce s okolností, že mu bylo krásno i hodnotou mravní.

Ještě jedna otázka by nás mohla zajímati, a v ní, jak se mi zdá, je klíč k tajemství Wildeovu života: byla-li absolutní hodnota krásna v jeho životě a p r i o r n í či a p o s t e r i o r n í, čili: byla-li mu vrozena, nenabyta, anebo nabyta a naučena.

A byla-li naučena, je otázka, od koho. Od R u s k i n a, jehož posluchačem byl v Oxfordě, naučil se názoru, že příroda má účel esthetický, naučil se milovati panenskou krásu oblohy a dívati se na svět v záři slunce. Ale nelze říci, že se od něho naučil pevažovati život za umění. Také se tomu asi nenaučil od P a t e r a, jehož R e n a i s s a n c e měla na něj, jak sám se přiznává, veliký vliv.

Kdykoliv jsem přemýšlel o Wildeovi, mimovolně mi připadal na mysl H e r b a r t snad jen právě proto, že i Herbartovi jest esthetika ethikou, že i Herbart byl jakýmsi „činitelem krásna“ uče, že jest se stříci nelibého a činiti libé.

Věc bude jasna, vyložím-li něco z filosofie Herbartovy.

Herbart definuje filosofii jako vědecké zpracování všeobecných a hlavních pojmů lidské inteligence. Dělí ji na tři díly: l o g i k u, která objasňuje pojmy; m e t a f y s i k u, která pojmy ze skutečnosti nabyté opravuje tím, že ukazuje na odpory, jež v nich jsou, a že potom ty odpory odčिňuje, měníc pojmy a doplňujíc je, až logická obtíž z nich zmizí; e s t h e t i k u, která doplňuje pojmy soudy: jsou totiž také pojmy, jichž není třeba měniti, které však způsobují v našich představách jakýsi přídavek, a tím přídavkem je soud v libosti nebo nelibosti: a takové pojmy jsou předmětem esthetiky, esthetika pak obsahuje v sobě i ethiku.

[A to, co onen přídavek v představách způsobuje, je poměr esthetických prvkův; touž věc vidíme jednou estheticky, podruhé ne. Jinak hledí na květ botanik, jinak esthetik. Krása je ve vnější úměrnosti.].....

Herbart učí:

„Die Ästhetik hat die doppelte Aufgabe, teils die Musterbegriffe aufzustellen, auf welche alles ursprünglich Gefallende oder Mißfallende zurückzuführen ist, teils Anleitung zu geben, wie unter Voraussetzung eines gewissen Stoffes durch Verbindung ästhetischer Elemente ein gefallendes Ganzes gebildet werden kann. Sie zerfällt in eine Reihe von Kunstlehren, unter denen sich auch eine findet, deren Vorschriften den Charakter eines notwendigen Gesetzes für alle Menschen deßwegen an sich tragen, weil alle Menschen diesen bestimmten Gegenstand von Natur aus vermöge ihres ganzen Da-

seins bearbeiten müssen, nämlich sich selbst. Diese Kunstlehre ist die Ethik oder Pflichtenlehre.“¹⁾

Podkladem ethiky je Herbartova praktická idea vnitřní nebo mravní svobody. Tato idea je dle něho principem mravnosti.

„Das in dieser zu betrachtende Verhältnis ist die Uebereinstimmung des Wollens und Urteilens in einem und demselben Subjekte. Entweder behauptet die Person wollend, was sie urteilend verschmäht, oder sie unterläßt wollend, was sie urteilend sich vorschreibt, oder endlich ihr Wille und ihr Urteil stehen in Uebereinstimmung. Diese Uebereinstimmung ist das, was unmittelbar sittlich gefällt, das sittlich schöne, die Tugend als Ideal gedacht, auch die behauptete sittliche Freiheit.“¹⁾

Herbart nazývá mravním principem esthetskou formu poměru vůle a soudu. Řídí se Kantovou zásadou, že mravní dobrota naší vůle nezávisí na vnějším dobru, a pokládá ethiku za část esthetiky, vědy o pojmech provázených soudem libosti nebo nelibosti.

Soudy ethické nejsou dle Herbarta nic jiného než soudy esthetské, jakási duchová libost nebo nelibost na poměrech vůle. — V estheticce záleží krásno v poměru: jediný tón není krásný, leda v poměru k druhému (akord, melodie). Tak i v ethice ctnost záleží také v poměru: spravedlnost je poměr viny a trestu.

Dobro je zvláštním případem krásna: dobro je krásno, jak se jeví na vůli lidské. —

Jakási podobnost mezi Wildem a Herbartem jest. Avšak vliv praktické filosofie Herbartovy na vývoj absolutní hodnoty krásna v životě Wildeově popírám:

Ve stěžejních knihách Wildeových: *The picture of Dr.orian Gray* a *De profundis* není nic o vlivu Herbartově.

Ethika a esthetika jsou v jiném poměru u Herbarta než u Wildea. Ethika je Herbartovi jakousi *Kunstlehre*. Dobro je Herbartovi tolik co krásno, krásno pak je libost, jež pochází z poměru vůle a soudu; na vnějším dobru a zlu nezáleží. U Wildea není o poměrech vůle ani potuchy. Wilde uznává vnější dobro; stotožňuje je ovšem s krásnem a krásno realisuje. I u Wildea je esthetika ethikou, ale ethika není částí esthetiky; esthetika je Wildeovi naukou o krásnu v umění: a poněvadž život jest mu uměním, proto jest mu esthetika totéž co ethika. —

Jistá příbuznost je mezi Wildem a sensualistickými esthetiky, kteří hledali krásno ve smyslovém požitku. Guya u, hlavní zastupce tohoto směru,²⁾ považuje krásno za pojem nebo čin vzněcující život a budící rozkoš, která vzniká tím, že si rychle uvědomujeme toto vznícení života. Krásno není cizí předmětu, je výkvětem bytosti, na níž se jeví. Dokazuje také, že i chuť i čich mohou působiti esthetské dojmy.

¹⁾ Dr. Albert Stöckl, *Geschichte der Philosophie*, 5. 862.

²⁾ *Les problèmes de l'esthétique contemporaine*.

Wiener učí, že největší část formálního krásna spočívá ve smyslovém příjemnu.

Nelze říci, měli-li tito esthetikové vliv na Wildea, aspoň v prvním období jeho života.

A těžko je také připustiti jiný vliv na Wildea.

V Dorianu Grayi je vylíčen neobyčejný vliv knihy jakéhosi francouzského symbolisty na Doriana. Spisovatel té knihy není jmenován, ale praví se o něm, že celý svůj život se snažil uskutečnit v devatenáctém století všechny vášně a myšlenky všech jiných století a takřka v sobě skupiti všechny nálady, jimiž prošel duch světa, miluje ona odříkání, jež nemoudří lidé nazvali ctností, i přirozené odboje, jež moudří lidé nazývají pořád hříchem. Z té knihy se naučil Dorian viděti v hříchu krásu.

Pokud lze Doriana stotožniti s Wildem, možno říci, že taková nějaká četba měla naň v prvním období jeho života nějaký vliv.

Příbuznost Wildeova se zmíněnými esthetiky a nezaručený vliv francouzského symbolisty sotva stačí k důkazu, že absolutní hodnota krásna v jeho životě byla aposteriorní.

Naopak se zdá, že byla apriorní, protože jinak by se nevysvětlovalo, proč Wilde v jistém ohledu nebyl formálním hříšníkem — nechápal totiž nikterak trestnost svých skutků a domníval se, že byl nespravedlivě odsouzen — máje to, co nazývá mravouka *conscientia invisibiliter erronea*.

Wilde byl po výtce individualistou: nemůže míti všelidského významu. Žítí tak, jak on žil, nikomu nelze se od něho naučiti. Jest nenapodobitelný. A není oč státi chcícimu ho napodobiti: žítí, jak on žil, jest, užiji-li Heineova slova, „měsíčním svitem vycpávatí“.¹⁾

¹⁾ Chci něco poznamenati o genesi této studie. Je výsledkem a obrazem mého prvního dojmu, který jsem měl z Wildeových knih. Přišel jsem na myšlenku o absolutní hodnotě krásna v životě Wildeově a o dvojí realizaci krásna a tak jsem vynalezl jakousi formuli pro život Wildeův. Bojím se, že ta formule jest ložem Prokrustovým.

Svou formulu dokazují ze spisů Wildeových. Co se týče Dorianu Graye, ukázal jsem vždy na mez, která je mezi vlastním názorem Wildeovým a názorem vloženým v ústa hrdin tohoto románu. Má to svůj význam: Když některé výroky Příšer Ibsenových byly pokládány za vlastní názory Ibsenovy, sám se proti tomu výslovně ohradil: „Mým úmyslem bylo vzbuditi v čtenáři dojem, že při četbě prožívá s sebou kus skutečnosti. Nic však nemohlo by ve vyšší míře působiti proti tomuto úmyslu, jako kdyby náhledy autorovy byly podkládány dialogu“ (Dr. Vil. Hans, *Osud a vůle*).

Avšak co Wildea se týče, jsou osoby v Dorianu Grayi většinou stvořeny k jeho vlastnímu obrazu.

Své formule nedokazují z Básní Wildeových. Neobsahují sentencí, obsahují impresse. Mimo to si netroufám je dobře přeložiti. Důkazy odtud by nebyly určité a jasně: pomínil jsem je tedy. V metafysickém výkladě krásna se držím celkem zásad sv. Tomáše Aquinského.

Je-li v této práci nějaká nejasnost, zmyšlil-li jsem se někde, zmyšlil jsem se proto, že jsem se bral svou vlastní cestou: ostatně myslím, že je menší hanbou se myšliti, než přejímati omly jiných.

F. J. Pokorný:

Praestet fides supplementum . . .

„*Nic nevěřím!*“ — „*Mým bohem Rozum!*“ — pravíš;
však sotva vpravdě jeho božství zkusíš
a první triumf v chrámu Vědy slavíš —
už tolik „dogmat“ věřit musíš, musíš.

— A pohleď, na čem zbudován ten chrám!
Na hypotheses a probabilit písku!
A na oltáři? bůh tvůj, Rozum sám
se koří Věčna velkým záhadám
a žízniv lká, když dopil svoji misku . . .

Jest mělká tak — a žízeň neskonalá
v života stepi, prudký touhy žár.
Čím na tu žízeň ona kapka malá,
když z plání zemských čiší smrt a zmar? —

Ó, ty to víš a chápeš v němé hrůze,
byť na venek jsi hrdě popíral;
ty v nitru *věříš*, Bůh že žítí král —
však k vyznání tvá pýcha velká tuze!

Dominik Pecka:

Píseň.

Duch kaluže
černý byl, chladný a mrtvý.
Duch kaluže spal
v kolébce kalu a bláta,
přitisknut k zemi
ležel a spal.
(Slunce se nikdy nerozpoznělo.)
Duch kaluže černý byl, chladný a mrtvý,
neprobuzený sluncem,
zapomenutý sluncem,
zavržený sluncem,
duch kaluže — já.

A přece si vzpomnělo slunce,
a přece se usmálo v březnu.
Smálo se, hřálo,
modlitbu loudilo tichou,
modlitbu bílých dvou rukou:

bílé dvě ruce
vzpíaly se z kaluže vzhůru
co stříbrná pára
k věčnému slunci.
Bílý a živý,
vzkříšený z mrtvých
k slunci blížil se
miláček světla,
ozdoba nebe,
větru a radosti pán,
dychtící svlažit svou rosou
všech synů božích
budoucí žeň —
duch oblaku — já!

Max Vilímek:

Lionardova Večeře Páně.

(Důst. pánu, panu F. Fauovi z úcty a vděčnosti.)

Obraz Lionardovy Večeře Páně uvykli jsme si vidati od svého dětství v bytech rodičů i v příbytcích cizích, za rámem i v modlitebních knihách, v rozměrech průrůzných, v provedeních více nebo méně špatných atd. Tím vším stal se nám tento obraz všedním zjevem. Nevidíme v něm nic neobyčejného, jako by se samo sebou rozumělo, že večeře Páně ani jinak nemůže býti malována. Doufám však, že budeme se dívati na toto dílo jiným zrakem, podaří-li se nám postihnouti, jak toto dílo povstalo a co jím chtěl umělec vše vyjádřiti.¹⁾

Po přání svého velikého příznivce Lodovica Sforzy, vévody milánského, měl Leonardo da Vinci, universální genius florencký, jehož život, plný ušlechtilých děl, ohraničen jest rokem 1452 a 1519, ve večeřadle dominikánského kláštera u Santa Maria delle Grazie v Miláně roku 1496 vymalovati na jedné užší stěně, asi 9 m dlouhé a asi 3 m vysoké (tím jsou dány rozměry originálu) Večeři Páně. Spasitel s apoštoly, jsa vyobrazen skoro v nadživotní velikosti, měl stolovati ve stejné výši s převorem kláštera, který měl svůj stůl při protější stěně na vysokém podiu, a s jeho bratřími, kteří zasedávali ke stolům při delších stěnách, rovněž na výstupcích. Než přistoupil Leonardo k malování samotné večeře Páně, volil nejprve chvíli z ní, již chtěl vymalovati. Mohl voliti okamžik, kdy Kristus žehnal chléb a řekl: „Totož je tělo mé.“ Tohoto momentu si Lionardo neobral. Scéna tato působila zajisté dojmem

¹⁾ Při práci použito těchto pramenů: Vlast 1878. Pojednání Dra Nováka o téžž tematě. P. Brandt: Sehen und Erkennen. Dr. Kuhn: Allgemeine Kunstgeschichte, a j.

uklidňujícím, který vyvolává u přítomných zbožné mlčení. Než Lionardo chtěl mít ruch, poněvadž klidná tato scéna nemohla se zamlouvatí Italů, uvyklému živým posuňkům.

Ruchem a rozmanitostí mluvy posuňkové mohlo by se vyznačovati zobrazení jiných dvou okamžiků: buď okamžik, který následoval po slovech Kristových: „Amen, pravím vám, jeden z vás mne zradí“, nebo scéna, která nastala, když Pán označil zrádce slovy: „Kdo se mnou omáčí ruku v míse, tenť mne zradí“, a když k otázce zrádcově: „Zdali já jsem to, Mistře?“ odpověděl: „Ty jsi řekl.“ Lionardo zvolil scénu první.

Po zvolení scény jednalo se ještě o to, jak má Lionardo zvolenou scénu vyobraziti, jak má jednotlivé osoby sestaviti. Jednalo se o komposici obrazu. Především, jak apoštolů rozsaditi. Přírozená povaha věci vyžadovala, aby zaujali všecka místa stolu kolem dokola. V tom případě byly by některé postavy obráceny zády k divákovi, anebo ukazující divákovi tváře své odvracely by se od středu a porušovaly by tak jednotu obrazu. Lionardo chtěl však vyhověti estetickému požadavku zřetelnosti a jasnosti úplně. Proto raději odchytil se od přirozené pravidlosti nechav přední stranu stolu prázdnou a rozsadil apoštolů po stranách stolu a jeho delší straně zadní, ač by se tam při jídle jistě tísnili pro nedostatek volného místa. Proto také odchytil se od pravdy historické posadiv apoštolů, ačkoli je známo, že apoštolové s Pánem u stolu dle tehdejšího zvyku leželi. Chtěl, aby bylo jasné a zřetelně viděti nejen obličejů všech osob, nýbrž také ruce jejich, jichž hodlal použiti k vyznačení duševního jejich stavu. Ležící nebo opírající se o jednu ruku, byli by mohli vládnouti pouze jednou rukou.

Dále přikročil Lionardo k otázce, jak seskupiti osoby na obraze. Aby hlavní osobě vykázal místo v prostředku a po obou stranách aby vymaloval po 6 apoštolech, nabízelo se mu samo sebou. Ale tu mohl vyobraziti každou osobu pro sebe, beze vztahu k jiné, nebo mohl vždy dvě nebo více sloučiti ve skupinu. V prvním případě byl by povstal obraz, který můžeme si představití podle reliefu nad portálem chrámu Saint Germain du Prés v Paříži; tam každá osoba — kromě Jidáše — jest pojata beze všeho vztahu k sousedovi, takže kdybychom přemístili figury, dojem byl by týž. Obraz takový by se nám nelíbil. Proč? Vždyť přece vládné v něm souměrné a pravidelnost. Osoby jsou skoro stejně od sebe vzdáleny, stejně vysoké, souměrné a pravidelné se přece líbí! Pravda; líbí se nám souměrné a pravidelné sloupy, souměrně rozvržená okna a podobné články mrtvé hmoty. Ano, líbí se nám též souměrné rozestavený špalír osob stejně rostlých, stejně oděných, poněvadž tyto, jsouce živý a svobodný, v tomto případě podrobují svou svobodu jakémusi řádu a tím uplatňují krásný zjev zákonitosti. Kdyby společnost u hostiny, která nepodléhá kázní zakazující každé volné hnutí, si vedla strnule, nelíbila by se nám, poněvadž vedla by si nepřirozeně, mrtvě. Právě proto, že je to společnost osob příbuzných, očekáváme, že jeden ke druhému se přikloní, svůj cit nebo smýšlení

projeví. Tento moment vede pak k vytvoření skupin, jak vyjádřil to též Lionardo.

Ještě zbývá zodpovědět otázku, zdaž měl malíř pojmouti v některou skupinu také Pána Ježíše? Lionardo rozhodl se osamotit postavu Spasitelovu a nepojmouti ji v žádnou skupinu. Chtěl tím naznačiti, že jsa uprostřed svých, přece byl sám, opuštěn ve svém utrpení. Ostatně slova, která právě pronesl, byla řečena všem. Spasitel neobracel se k nikomu zvláště, a v okamžiku na obraze zachyceném duch jeho byl dotčen bolestně, předvída e zradu lakotného učedníka. Mohl ovšem přiblížiti se k němu, tu Filip o své nezvratné oddanosti jej ubezpečuje, tu Tomáš přísahající pomstíti zradu, nebo i Petr žádající si znáti zrádce. Než umělec vzdálil všechny od Krista, vzdálil i Jana, ač jeho hlava spočívala v tom okamžiku na klíně Páně, a zanechal po obou stranách Krista mezery, aby tím patrnější byl střed obrazu, aby tím jistěji oči diváků obracely se především k tomu, jehož slova rozrušila celou společnost.

Rozvrhuje pak apoštoly v jednotlivé skupiny¹⁾, hleděl autor k tomu, aby co možná spojení byli apoštolové nejen zevně tím, že by činili jednu skupinu, nýbrž také tím, že spolu hovoří, jako na př. v nejkrajnější skupině na pravo (IV.), nebo že příbuzné city na jeho dávají jako skupina sousední (III.). Ke druhému, k Petrovi ukládajícímu Janovi, aby vyzvěděl, kdo je zrádce, jest přidružen vhodně zrádce sám. Ani skupina první není spojena pouze zevně. Domnívá se Bartoloměj, že slova, jež výraz ustrnutí vehnala mu v obličej a ruce Ondřejovy, snad nedobře slyšel, chce je tedy ještě jednou slyšeti; soused jeho Jakob z podobné pohnutky obrací se k Petrovi a jeho ruka tvoří vnější skupiny I. a II. Velmi zajímavý jest pohyb skupin. Mistr tedy pronesl právě hrozná slova: „Jeden z vás mne zradí,“ a nyní vlní se to kolem něho jako kolem nehybné skály v rozbouřeném moři... „Pane, kdo je to,“ zní úzkostlivá, nedůvěřivá, skleslá otázka. Ve skutečnosti, jako vlny, které se shlukují a rozkládají, na sebe narážejí a se rozestupují, tak vlní se skupiny po třech učednících sem a tam. Symmetricky odpovídají si skupiny vnitřní (II. a III.) a vnější (I. a IV.) rozložené, avšak symetrie tato poněkud je porušena tím, že skupina I. a III. jsou poněkud staženy, kdežto II. a IV. se rozestupují. Z těchto vrhá se jaksi skupina III. na samého Krista, II. s Janem Miláčkem sblíží se dohromady, sráží se, tím zůstává jen na levo od Krista kompozičně velmi účinná mezera. Skupina I. pokračuje ve svém pohybu přes skupinu II., skupina IV. obrací se směrem ven, tedy centrifugálně, ale ruce směřují přece ke středu obrazu. Skupina II. a IV. krátká a dlouhá vlna, tvoří jednotné rozmlouvající skupiny, skupina I. a III., dlouhá a krátká vlna, souhlasně obracejí se ke Kristu; tato (III.) s otázkou, ona (I.) naslouchajíc.

¹⁾ Schema, obrazu je toto :

Zajímavé je také postavení osob ve skupinách. V každé skupině jsou tři osoby; ve skupině I. dva jsou jaksi vpředu, jeden vzadu, ve II. dva vzadu, jeden vpředu, ve III. taktěz, ve IV. jako v I. I v tom jest jistá symetrie. Konečně dlužno si také všimnouti toho, že každá skupina poukazuje ke středu obrazu a pokud možno je připojena ke skupině sousední. Z té příčiny rozhodl se autor, aby v první skupině Bartoloměj obrátil se ke Kristu, chtěje slyšeti ještě jednou zdrcující jeho slovo. Ondřej ustrnulý tamtéž hledí, kdežto Jakob Ml. rukou dotýká se Petra z druhé skupiny, aby od něho zvěděl něco určitějšího. V druhé skupině Jidáš zaražen přece drze hledí na Mistra a táže se: „Jsem to já?“ Ve třetí skupině dva jsou obráceni k Spasiteli. Ve čtvrté Matouš, aby zvrátil pochybnost Šimonovu, odvolává se na slova Páně a při tom naň ukazuje.

Když byly hotovy jednotlivé skupiny obrazu, musil malíř vyobraziti všechny v takovém hnutí, které by nejlépe odpovídalo povaze jednokaždého. Bylo mu tedy obeznámiti se s povahami jednotlivých apoštolů, pokud mohl zvědět o nich z Písma svatého nebo z posvátných legend.

Všimneme si nyní jednotlivých osob, jejich výrazu tváře, mluvy rukou, oděvu, vlasů a vousů. Lionardo konal dlouhá a důkladná studia jednotlivých osob, než přikročil k jejich provedení na stěně dominikánského večeřadla.

Především naši pozornost obrací k sobě Spasitel svým jasným obličejem, který není rozbrázděn žádnou vráskou, jež by svědčila o nějaké vášni. Vysoké čelo a přibledlá pleť, v rámci bohatých, přitemnělých kadeří tím patrnější, vyznačují hlubokého myslitele. Tu tvář nemožno nemilovati, vždyť dýše z ní božská láska; a přec mocnější byla láska k mamonu u jednoho učedníka, jehož ruka se Spasitelovou blíží se k téže misce. Ten už je rozhodnut zraditi ho. Proto zarmoucena je duše Mistrova; hlava nachýlila se poněkud na stranu, oči se přivřely a kolem sevřených rtů, jež právě pronesly zlověstná ona slova, kmitá bolestný rys. Pravá ruka Páně činí dotvrzovací posuněk, že pravdivá jsou jeho slova, že na této straně sedí zrádce. „Je to faktum,“ hovoří pravice. Levá ruka jsouc otevřena vyvrací všechny námitky apoštolů, zejména Šimona, který pochybuje o možné pravdivosti slov Páně, jako by chtěla říci: „Přece já nelhu!“

Vizme dále, jak charakterisoval malíř zrádce. Na tváři jeho je patrné zděšené překvapení, že jeho čin není již neznám a spolu drzost, s kterou se otázal: „Jsem-li já to?“ Aby výmluvná tvář jeho tím více vynikla, pojal ji autor z profilu. Vyznačiv temnější pleť černého proradce, vymaloval ji vedle světle vymalované hlavy Petrovy a Janovy. Spojil tu kontrasty. Dva přední a ten nejpovrženější z učedníků Páně spojení jsou v jednu skupinu. Nemá tím být označen pád vyvoleného? Čím výše stál, tím hlouběji padl. Zcela určitě bije tu v oči nízké, vznešenějších ideálů nechápající čelo a pod ním, oddělen jsa hlubokým důlkem, trčí do předu ostře

zakřivený nos. Dolejší masitý ret předstupuje před hořejší. K tomu táhne se vráska vyznačující potměšilce. Drzá ústa pronesou ihned smělou otázku: Zdali já jsem to? Drzý pohled rozevřených očí provází otázku tu; svrchní tělo jako v sebevědomí poněkud se nachýlilo na zad. Ale než se odváží smělé té otázky, padouchemp řeče to trhlo, když seznal, že Pán tuší jeho černý čin. Důkazem leknutí jest pevně sevřený měšec, ztuhle roztažené prsty levé ruky a pak převržená slánka, již pověra pokládá za předzvěst blížícího se neštěstí. Všimněme si též tučných prstů, dobře slučících člověku materialistovi, které kontrastují zvláště s rukama Spasitelovýmá a Janovýmá. Kudrnaté vlasy zrádcovy dávají nám tušiti povahu prohanou, úskočnou.

Jan — hned vedle zrádce — nejoddanější učedník, jenž milovaného Mistra doprovodil k smrti. Z tváře jeho nevyzírá hněv, nýbrž smutek nad tím, že vtělená dobrota Boží klesnouti má zradou jednoho z těch, kteří stále bývali svědky jeho lásky k lidstvu. Není-liž v milostný, téměř dívčí obličej vdechnuta ona láska, ke které, jsa již kmetem, neustával napomínati? Jeho měkkou, útlocitnou mysl bolestně zasáhla slova Mistrova. S bolestným výrazem sklonil hlavu a ruce před sebou natažené sepal, jakoby si myslil: „Můj Bože, jak může někdo býti tak bídný, aby chtěl se prohrěšit proti tomu, jenž nikomu nikdy neublížil a jen dobré prokazoval!“

Jak s ním však kontrastuje Petr! Vedle jinošské, plné a hladké tváře obličej vráskovitý, zarostlý, mužný. Vedle bohatých rusých kadeří vlas bílý a skrovný. Vedle hebkých rukou Janových ruce, na nichž jeví se stopy mnohé lopotné práce. Vedle Janových sklopených očí tím patrněji šlehá hněv z otevřených očí Petrových. Vedle hladkého čela Janova bije v oči vráska, již vytvořila nad okem prudká vášeň. Zkrátka vedle hluboce dojatého jinocha vidíme tu muže prudkého, k ráznému činu odhodlaného. Pravicí svírá pevně nůž, jímž by nejraději ztrestal zrádce tak, jako za několik hodin na to ztrestal služebníka nejvyššího kněze. Jen toho zrádce znát! Levicí přitahuje k sobě Jana, ukládá mu, aby se zeptal Pána, kdo je tím zrádcem. O tom vypravuje nám natažený ukazováček směrem k Mistru. Aby různosti povah a různý stav duší jejich v okamžiku na obraze zachyceném co nejvíce vynikly, využil umělec kontrastu skoro do nejmenších podrobností.

Vizme skupinu třetí po levici Spasitelově. Jakob Starší z děsil se slov Mistrových, rozpjal paže a s obličejem, v němž se zračí hrůza a bolest, napjatě hledí v jeden bod před sebe. Snad si myslí: „Jakže, takový padouch byl by mezi námi, který byl by schopen zaprodati dobrotivého našeho učitele?“ Rázný a hned k činu odhodlaný soused jeho Tomáš vyskočil z místa svého a předkloniv se za zády Jakobovými, máje ještě jednu nohu u sedadla, slibuje Mistru, že bídného zrádce strestá. Slib svůj provází posunem pravé ruky, pozdvižením ukazováčku a výmluvným výrazem tváře, v níž zračí se rozhodná vůle a bolest. Hlava Tomášova po Jidášově nejnápádněji se liší od hlav ostatních apoštolův; rozdíl ten tím více

bije do očí, poněvadž vedle ní spatřujeme dlouhovlasého Jakoba a Filipovu hladkou tvář hebkými kadeřemi vroubenou. Tomáš také skutečně se lišil od ostatních apoštolů. Když Lionardo maloval tyto ostré rysy jeho obličeje s povysedlým lícem, s vystouplou bradou, se silnými, přivřenými rty, ostrým nosem, od něhož se nad očima mocné klené obočí a zvláště s tímto čelem, jehož hořejší část zarostla vlasy vzhůru do předu stojícími, měl jistě na mysli nějakou fysiognomii ze svého okolí, muže to svého rozumu, schopného provozovat energickou opposici, třeba sám jediný proti všem. Takový skutečně Tomáš byl. Vzpomeňme si na onen příběh z evangelia, kde vypravuje se o nevěřícím Tomáši!

Zcela jiný je třetí v této skupině apoštolů Filip. Sličný jinoch heboukných kadeří, k pohlazení vybízejících, ušlechtilé tváře, v níž není žádné stopy faleš ani odporování. Jen přímost a věrná odanost z ní dýše. Milý ten Pánu učedník povstal, aby dražého Mistra ujistil o své lásce. Hlava jest poněkud nakloněna, prsty významně dotýkají se srdce; ale ještě výmluvněji hlásají Krista ty podivuhodné, naň upřené oči; tento jinoch že není schopen zrady: „Já to nikdy nejsem a býti nemohu,“ tak mluví celý výraz Filipův, když byl slyšel o zradě. Že tytéž oči obestřeny jsou chmurou smutku, jest zcela případno a svědčí o psychologické bystrosti autorově; vždyť Filip nemohl se oddávati pouze projevům zanícené lásky, nýbrž láska k Mistru vdechla mu ve tvář výraz smutku, když slyšel, co hrozí milovanému Mistru. Kterak i v této skupině užito jest vydatně působivosti kontrastů, poněkud jen poznáme, porovnáme-li obličeje, vlasy a ruce všech osob této skupiny. Všimněme si na př. držení hlavy. Kdežto Tomáš vztyčuje hlavu zcela přiměřeně a Jakob jen mírně nakloňuje, Filip kloní se k Pánu s nachýlenou šíjí.

Po obrysu postavy Filipovy svádí oku lahodící křivka ke krajní skupině neméně znamenité. Zachmuřený Šimon jakoby odmítal vůbec možnost, že by někdo z jejich kruhu mohl Mistra zraditi. Tomu nasvědčuje významný pohyb rukou. Zajisté kolíbá jimi apoštol, jako činívají lidé, kteří o něčem pochybují nebo to popírají; jakoby tím Šimon chtěl říci: „Ah, to přece není možné!“ Ale Tadeáš, potomní jeho společník na cestě k Peršanům, vedle něho levicí porozevěřenou lehce uhodiv na stůl, opponuje mu: „A proč by to nebylo možné?“ „Tam ten,“ a při tom palcem pravé ruky ukazuje směrem k Jidášovi a šeptá Šimonovi: „ten je toho dočista schopen“. Při těch slovech oči se otočily stranou a obličeje se zachmuřil tak, že z něho pohrdlivé smýšlení o Jidášovi zřejmě vyzírá.

Kontrast k těmto tvoří Matouš. Se Šimonem ovšem nesdílí nedůvěru a pochybovačnost, ale nevyvrací jí takovým určitým podezřením jako Tadeáš, nýbrž poukazuje k tomu, že Pán to řekl, proto je to jistá pravda. K takové dětinné víře, která nezkoumá uslyšeného výroku, nýbrž břeje ji za pravdu, poněvadž On, milovaný učitel to řekl, k takové dětinné důvěře zcela dobře se hodí mladistvá tvář Matoušova, kdežto podezíravost Tadeášova před-

pokládá zkušeného už muže a bedlivého pozorovatele lidí, a takovým vyobrazil Lionardo souseda Matoušova.

Od této skupiny vynikající zejména posuny tak přirozeně výmluvnými přejdeme ku protější skupině, poměrně nejchudší. V ní základním motivem jest ustrnulost. Zřejmě zračí se ve výrazné tváři Ondřejově. Napjatě hledí apoštol tento na ústa, jež pronesla zlověstná ona slova, a nadzdviženýma, rozevřenýma rukama odpuzuje jaksi od sebe hrozný příznak zrady. Po prvním ustrnutí mohla povstati myšlenka, že snad Mistru nedobře bylo porozuměno. Tento případ vyznačen je na Bartoloměji. Jak Šimon na protějším konci pochybuje o pravdivosti hrozně věššby, tak Bartoloměj též jí věřit nechce, ale v ustrnutí svém, kterého tvář nezapře, těší se, že snad nedobře rozuměl. Hbitě, tak jak seděl, se skříženýma ještě nohama, povstal, opřel se rukama o stůl a nachýlil se ku předu, jakoby ještě jednou a lépe chtěl slyšeti výrok Kristův. Soused jeho, druhý Jakob (Mladší), jednu ruku položiv na rámě Ondřejovo, druhou dotýká se Petra, aby od něho bezpochyby zvěděl to, čeho ten hodlá dopřati se skrze Jana.

V díle tomto je mnoho výjevů podobných, téměř stejných, které působí stejná nálada (překvapení a zármutek), ale není tu ani jednou týž dojem vyjádřen stejně. Vždy jsou značné rozdíly jednotlivé osoby rozlišující. V tom dlužno viděti talent a vynalézavost umělcovu. Každá postava jest jiná netoliko držením těla, nýbrž též výrazem tváře. V každé skupině jest jeden apoštol mladší, ale úmyslně nejsou souměrně rozsazeni. Nejstarší z nich, Bartoloměj, již jest vousatý, a ostatní tři holobradé, Jana, Filipa a Matouše, rozeznali bychom mezi stem souvěkých jinochů. Ani tři nejstarší: Ondřej, Petr a Šimon, mimo barvu vlasů a vousů nemají nic společného. Vidíme tu 13 hlav, a každou z nich kryje vlas téměř po každé jiné barvy nebo aspoň jinak upravený. Nejzajímavější je tu rozmanitost polohy rukou. Jest jich tu celkem 25, ježto levici Tomášovu není viděti, a ani jeden posun není tu dvakrát, neboť ani levá ruka Petrova a Jakobova nejsou zcela stejny. O poloze nohou možno říci totéž.

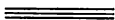
Celá scéna večeře jest podtržena bílou plochou svátečního, ladně upraveného ubrusu, aby vynikla z celého obrazu při prvním pohledu a pozorovatel nemusil teprve představovaný děj vyhledávati na celé ploše stěny. O jednotlivých podrobnostech symmetrie příborů nebudeme se zmiňovati, poněvadž vedlo by to k malichernostem a pak reprodukce tohoto obrazu nejsou souhlasny ve všech podrobnostech.

Ve vnější úpravě obrazu činí protiváhu horizontálním liniím stolu rozštěpení pobočných stěn koberci a prolomení zadní stěny. Širší střední okno izoluje hlavu Kristovu. Okny viděti jest v dále krajinu, hory, nějaké stavby, patrně jerusalémské. Úprava kasetovaného stropu a upravené podlahy spolupůsobí k získání hloubky prostoru. Klid těchto linií stupňuje neklidné vlnění stolujících.

Čím déle a bedlivěji pozorujeme obraz, tím více se podivujeme

tomu, jak důkladně bystrý duch Lionardův všecko rozmyslil. Mistrovským svým štětcem vykouzčil obraz, který sám by stačil, aby pojistil mu slávu jakožto malíře prvního řádu. Pravíme: „by stačil“, poněvadž malba brzy značnou měrou utrpěla. Za zachování tohoto díla až na naše doby máme děkovati jednomu Lionardovu žákovi, který brzy po vymalování obrazu provedl věrnou jeho kopii. Dle této řídí se namnoze reprodukce nynější.

Kláster dominikánský totiž jest nízko položen, takže za povodní vnikla do něho voda. Zdivo vlhlo a potahovalo se plísni. Obraz byl tím záhy porouchán. Jeden Napoleonův generál udělal si z večeřadla konírnu, jejíž výpary k zvětšení zkázy nemálo přispěly. Když odstranění byli koně, proměněna byla síň, chovající jedno z nejkrásnějších děl světových, v senník. Asi uprostřed obrazu, v polovici stolu proráženy byly dvěře. Obraz je dle vyobrazení v Kuhnově díle „Allgemeine Kunstgeschichte“ velice zubožen. Nyní ono večeřadlo posvěceno jest památce Lionardově, který byl netoliko malířem ideálního realismu, nýbrž též výtečným sochařem, stavitelem, inženýrem, hudebníkem a básníkem. Byl tedy universálním umělcem, polyhistorem v umění.

Adolf Kejval:

Glossy k umění Slavičkovu.

Ant. Slaviček vyšel ze školy mistra Mařáka, prvního českého krajináře (po Chittussim). Chittussi přinesl do Čech impressionismus a dal tak ráz celé malířské generaci, která přišla po něm. Malují všichni přírodu, ke které lnou celou duší, kterou však pojímají každý po svém, takže se snadno může státi, že proti pravidlu je žák nad mistra. Slaviček zaujímá mezi českými krajináři první místo.

Kreslil vždy podle přírody a i tehdy, když kreslil doma, myslel na přírodu, která defilovala před jeho duševním znakem a měl po ruce aspoň nějakou skizzu. Vyhovoval tím prvnímu a nejdůležitějšímu požadavku pro umělce, že má umění odpovídati skutečnosti.

Ale tím, že maloval přírodu, jest řečeno příliš málo, tím bychom umělce ani s polovice nevstihli, tím bychom Slavičkovi odňali to, co z něho činí vlastně Slavička, tak jak ho známe. Slaviček maluje vždy a výhradně jen českou přírodu. Sem tam sice najdeme u něho některé mimočeské motivy, ale vidíme, že Slaviček k nim nikdy celou duší nepřilnul, čteme v nich horečnou touhu, aby již opět byl doma, na své půdě a u svých věcí. Ale i český kraj nelze u Slavička bráti absolutně, on maluje nejraději z něho jen určité věci, spěchá rád na české vesničky, na takové, jak je známe z Raise, do kraje okolo Hlinska — do známých svých Kameníček. Ta krajina je pro něho pravým požeňným, neboť jí porozuměl nejlépe a ona zase nejlépe dovedla působiti

na citlivou a vznětlivou umělcovu duši. Otvírají se mu zde horské kouty, neznámé, poznal zde nový život, poznal rázovité postavy tamějších lidí; miluje zde krajiny zatažené cáry mraků, jež dotýkají se téměř samé země, honěny jsouc divoce skučícími větry; nebo zase, když mraky se odvalí a vše plně v jasném slunci vystoupí. Není tu tak cílem pro umělce krajina sama, jako spíše její vzduch. světlo, nálada, to vlastně, co jí dodává rázu. Je třeba vždy a všecko, každou krajinu pojímat individuálně, spojití sebe a přírodu, nebýti jen epigonem a malovati to, co jsem viděl u jiných a napodobovati. Třeba se proto podrobiti vnitřní evoluci, aby malíř stal se umělcem.

Cítí proto před přírodou úctu, cítí, že je to veliké dílo, cítí, že člověk ji těžko obsáhne a vystihne. Táhne ho to k ní, ale bojí se ji malovati, neboť cítí, že barva na Boží dílo je slabá, že barvou ji nelze plně vystihnouti. Cítí, že mnoho je zde skryto, co nelze vůbec vymalovati, chápe, že „je to hudba barev a člověk ji víc slyší, než je v stavu pochopiti.“

Umělec je vázán ve své kompozici, má mnoho pout i formově i ideově. Nikdy se umění nepropracuje k tomu, co je v okamžiku a postřehu, neboť umění pracuje s prostorem určitým, a prostor nedá se nikdy překročiti. Brání se proto všemožně omezování technikou — ona sráží umělce. Umění má podávati to, co vidí a vyhýbati se tomu, aby technika u něho nabyla převahy. Bojuje tak rázně proti modernímu umění, proti futurismu, kulismu a hlavně proti jejich nezdravým výstřelkům, v nichž se přehánělo do krajnosti. Slaviček chce umění poctivé, chce, aby byl vzduch vzduchem půda zemí, voda vodou. Umělec má podati to, co svými očima vidí a co při pohledu na předmět jeho tvorby v srdci cítí. Má sděliti své vlastní „já“, podati svou duši. To je to individuální, co obraz povyšuje na dílo umělecké a čím se na př. liší od fotografie. Plus malíře záleží právě v tom, co malíř v obraze podá ze své duše. A tomu značně brání technika; bylo proto životním úkolem Slavičkovým, aby ji překonal, aby se od ní pokud možno nejvíce osamostatnil. Chce čisté umění, snaží se proto, aby technika byla zciselována, aby v ní nic nebylo než poctivé podání.

Slaviček dovedl rozpoznati harmonii života — ale také poznal, že právě proto lze těžko tuto harmonii malíři zachytiti, přenést na plátno, ač je to cílem umění přiblížiti se k této harmonii života. Jest nutno malovati jeho tóny — ne sladčí a ne hezčí, než jsou ve skutečnosti, ale tak, jak jsou — bez affektace. Tento život, tak krásně a reálně tvořený přítelem jeho K. V. Raisem, Slavička k sobě táhl mocně, proto tak rád pobýval v Kameničkách, odkudž jest značná část jeho práce. Tam ten život je nejlépe viděti v právě jeho formě. Lákala ho tam ta krajina, chovající v sobě a akkomodující si lidi, které měl tak rád. Jsou tam vůbec objekty malířovy, jež ho zajímaly: dlouhatánské úhory, ubohá pastviska, malé cesty, obrostlé břízkami, tu a tam na cestách roztroušené borovičky. Všechno je v této krajině jaksi zakrslé, v sebe schoulené, chudé. I to nebe jakoby zde smiřovalo tu chudobu, roztroušenou v nepatr-

ných barácích, a tu bídu tkalců v nich. Kraj ten Slavička do-
jímá, ale přece, ač tolik věcí zdařilých nám z Kameníček podal,
se ho bojí. Tlačí se mu zde do štětce život a život jest opravdu ma-
líři těžko zachytit. Musíme rozuměti život v nejšířím slova smyslu,
ne jeho výsek, jak jej obyčejně malířství podává, jsouc odkázáno
takřka jen na momenty. Sto stejně působivých momentů malíři
musí uniknouti. To Slaviček cítí, cítí opět tu slabost techniky k ži-
votu, cítí plnou skutečnost, zná však i své síly.

Ale s postavami se málo setkáváme v jeho díle, jak ani jinak
u krajináře býti nemůže. Postavy u něho jsou jen výplní jakousi,
jsou stafáží k smutné krajině, stafáží opravdu zdařilou. Jsou to
často jen silhouetty, mátohy, nepropracované, drsné, jako ta kra-
jina, již jsou příslušníky. Slaviček rád by byl býval sociálním ma-
lířem, malířem davů, malířem výkřiků a bědného lidstva. Smutek
ho dráždí k práci, chce jej vtělit a chce apoštolovati. Proto ty jeho
postavy, ač jich je tak málo v jeho obrazech, působí mocně a mluví
a zpívají svůj jstesk.

Velikou váhu přepisoval studiím, jichž dosti najdeme v jeho
pozůstalosti. Ony dávají umělci příležitost propracovati se k cíli
umění a brání mu, aby neupadl do dilletantismu. Pro vnímavou
duši Slavičkovu každá nepatrná věc, kolem které jiný smrtelník
netečně obchází denně bez hlubšího povšimnutí, chová v sobě mnoho-
utajené krásy, kterou jest umělec povinen odkrývati. Jsou to ta-
kové jednotlivé drobnosti, z nichž umělec vytvoří precisi věci,
dekorativní svou výplní krásné. Pro tuto utajenou krásu tolik lnul
Slaviček k prostičkým kvítečkům vřesu, vozovým cestám, silničkám
vroubeným javory, jak ho to k sobě lákalo v zapadlém, ale čaro-
krásném zákoutí v horách Orlických v okolí Německé Rybné.

Jest známo, že měl po Mařákoví nějaký čas otevřenu i školu.
Ale zde právě pochopil jasně základní chybu všech uměleckých škol
— že jsou v Praze. Jak má podati umělec vlastně přírodu, když
je právě od ní vzdálen. Proto bylo jeho toužné přání, aby mohl
školu přenést ven, do vesnice, do otevřeného českého kraje. Každé
dílo povstalo pod silným dojmem přírody, který se zabarvoval jen
individuální náklonností člověka. Umělec musí mít ovšem ku svému
předmětu žhavou, ohnivou, dětinskou lásku, svou řeč, celé své nitro
má vtělit do barev.

Vedle volné přírody miluje Slaviček i lidská díla, ale jen díla,
která jsou posvěcena prací dávných předků a z nichž mluví věky.
Miluje stará pražská zákoutí, to je to jediné vlastně, co ho z Prahy
láká. Vidí v té staré Praze jiný svět, než jaký podává Praha sou-
časná. Vidí v ní půdu prosáklou divným duchem, kusem roman-
tické historie, plné ještě — ať již vybledlých, přece jenom jiných,
starých stop. Má rád Prahu s její nepravidelností uliček, malými
zahnědlými domečky a maluje ji na velikých i malých plátnech.
Má ji rád, i když je prosvětlena podzimním sluníčkem, které tvoří
všude barevné skvrny, miluje ji, i když ji svlažuje déšť a je za-

mračeno, neboť jeho vnímavá a jemná duše i tehdy v ní odkrývá krásy.

Stejnou láskou lne k starým kostelíkům venkovským, starým a dřevěným s věžemi a vížkami šindelovými. Táhne ho k nim nejen jejich úctyhodné stáří, ale i cosi jiného, o čem my nevíme, co bylo jen v jeho duši skryto. Tak píše v jednom svém dopisu o starém kostelíku v horách Orlických: „Na severozápad (od Německé Rybné, kdy byl na letním bytě u p. faráře Selichara) je Liberk. Podívám se tam — jen až bude počasí lepší —. Byl jsem tam před léty: Je tam památný dřevěný kostelíček ze 16. století, podobný Slavoňovskému (u Nov. Města nad Metují), ale je ještě lepší — má šindele až k zemi — Uvnitř je v něm jako v pohádce ze starých časů. V Klášterci za Žamberkem je také krásný, starý, s vysokou šindelovou střechou a zvonici — I to si namaluji — Musím — táhne mne k tomu — řekl bych k těm věcem, něco jiného než pouhý motiv a pouhá velebnost.“

K Slavičkovi mluví vše, vše jest pro jeho vnímavou duši oživené, vnímá všemi svými smysly.

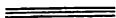
Lne i k naší národní historii, ale opět ho jímají jen takové tiché a nehlučné stati, tiší a pokojní její lidé, tichý heroismus. Chce pracovat i na českém jihu, ale ne historická témata, nýbrž spíše přírodu, která tak hověla tamějším hloubavým lidem a již se historie jen dotkla. Tytéž motivy ho vedly také do hor Orlických, plných tichých historických zkazek a vzpomínek.

Slaviček jest sám k sobě upřímný. Jest podoben v tom směru hodně Nerudovi, o němž jest známo, že nenapsal verše, aby jej v zápětí zase hned neodsoudil. Slaviček má v sobě značnou náru autokritiky, zná se dokonale. A proto se nikdy nebál kritiky i když se stavěla časem proti němu. Pracuje jen proto, že musí, že nadešel čas jeho básnické inspirace, že se musí tedy nějak vyjádřit. Pak pracuje jen podle svého a pro sebe, neohlížeje se na to, jak na něho hledí kritika, chválí-li, či haní-li ho.

V práci vybíjí proto veškeru svou tvůrčí energii, žije v těch chvílích inspirace jen okamžikům, přítomnosti a tvoří tak věčně krásná svá díla. Touží po tom, aby to políčko sobě vykázané zoral co nejlépe, aby došel co nejdále — neboť nenávidí prostřednosti, ale touží po vyšších metách, po dosažení anebo aspoň přiblížení se k absolutnímu krásnu.

Že netvořil časem lehce, přiznává sám. Bez inspirace je práce umělcova marna, neboť to, co tvoří, není umění, nýbrž jen práce. Tak na př. když dokončil jednu ze svých nejlepších prací „Kosatce“, píše: „Kosatce“ jsem již dodělal. Jinak bych se snad z nich zbláznil. — Nikdy nic tak těžkého jsem nedělal. Dnes v poslední den jsem se celý třásl jako takovou třesavkou. Už byly celé nervy vysílány. Něco v tom je — ovšem jedna tisícina přírody, té měkké a plné pelu —“ Jest v těch slovech jeho jak upřímnost a přiznání, tak také veliký hold přírodě, již jen těžko lze vystihnouti.

A dnes, přijdeme-li k jeho dílu, díváme se a díváme, žasneme a žasneme a mohli bychom se věčně dívat a stále bychom nacházeli něco nového, dotud netušeného. Slaviček je veliký malíř a mistr a jeho dílo oslavou velikého stvoření Božího.

Jický Miroslav:

Ukázka ze sbírky: »Paprsky vycházejícího slunce«.

Jsou hluboké bažiny v pralesích noci
zářící modravým přísvitem fosforu
a v nesčetných bublinách chovajíce otravné páry,
jež mámivým svitem lákají bloudící stíny
a v záhubné vedou je tůně; rozevřená chrípí
je vdechují v smrtelných dávkách,
krev černá a v hlavě se v olovo mění,
zrak v mlze jen vidí
a údům chabnoucím mrazivým chladem bahnitých vírů.
není již vůdcem; zmámené stíny s výrazem
tíživé nejistoty brodí se žalostným kalem,
když pevná půda unikla jich zbloudilým nohám
v nesmírných hloubkách s trpkým
odevzdáváním jinde se postava choulí
na vratkém balvanu vyvřelém ze dna,
s bolestným úžasem zří jistý záhubný konec své pouti.

* * *

Jak pochodně tajemného průvodu
na ztemnělé klenbě se vynořují nebeská světla.
Od východu k západu ve velebném chorovodu se ubírajíce
zpívají píseň o radosti a naději příštího dne.

V lahodném souzvuku
třpytivé paprsků tóny
vesmírem zní
jak svěží dýmky rosy
padají v vyprahlé náručí země.

Dokud nám nezašly zástupy světél,
nechť radostná touha nám zůstává v duši.
V závratí víchrů a temnot se schýlíme
a pokorní v síle své po stopách jejich půjdeme.
Ve snech svých budeme bdíti
a bdíce na stráží v temnotách půlnoci
budem si svítiti kouzelnou svítilnou snění.

Alois Čáp:

Co praví o vzniku »Slovanské knihovny bohoslovců v Olomouci« její nejstarší prameny.

Motto :

Kdo chce nestranně oceniti smýšlení
a účast kněžských veteránů a jeho
účast na národním obrození, necht pře-
čte napřed jejich vřelé řádky — stářím
vybledlé — v zažloutlých knihách...

Nejstarší památka knihovní je katalog z r. 1844 „KATALOG der böhmischen Alumnen-Bibliothek im f. e. Seminarium zu Olmütz“. Tenká, nevazaná a velmi ošumělá kniha o 32 str. (21 z nich popsáno) archového formátu ušla do dneška pozornosti, ač podává svědectví o trvání knihovny dosti závažné. Ne bez důvodu lze v ní lišit čtyři části.

Za první část máme 3 stránky, na nichž je zanešeno 100 knih až na nepatrné výjimky (12 čísel) před r. 35tým tisknutých. Při časopisech není místa pro další ročníky! Art der Erwerbung überkommen! Tedy žádný opis! K druhé části katalogu jest počítati 5 stran s knihami od čís. 101—247. V čele široký nápis: Erworbene Bücher im ersten Jahrgange 1839/40; rukopis stále ještě též: knihy vydané vesměs v letech 37, 38, 39, 40 — snad náhrada za stagnaci let 35—39. Art der Erwerbung: dílem koupeny, dílem darovány. Dosavadní rukopis přestává u č. 154, s ním mizí také kurent. Třetí část: Erworbene Bücher im zweyten Jahrgang 1840/41. Knihy 248—347. Číslem 347 začíná řada spisků vydaných r. 1842, ovšem ani tam nescházejí publikace z let dřívějších. Dále není už žádných nadpisů. Knihy pocházejí většinou z let 42, 43, 44 (první spisek z r. 43 — čís. 433, z r. 44 — čís. 555). Poslední číslo jest 595. Za čtvrtou část katalogu můžeme považovati obálku s nadpisem již uvedeným na jedné a s jakýmsi druhem primitivních stanov — vlastně jen pokynů — na straně druhé.¹⁾

¹⁾ Jedes Mitglied des Literatur-Vereins hat das Recht die Bücher der böhmischen Alumnen-Bibliothek zum Lesen zu verlangen, und bekommt selbe jedesmal von dem Bibliothekär, der sichs aufzeichnet. Nur gilt die Bemerkung, daß einem und demselben Mitgliede zu einer und derselben Zeit nicht mehr, als 2. oder wenns kleine sind, 3 Bändchen — sollten mehrere Bände so zu einander gehören, daß eins ohne das andere nicht zu gebrauchen wäre, so würde dieses eine Ausnahme machen — herausgegeben werden. Hiebei werden die Leser höflichst ersucht, Bücher, so viel möglich zu schonen, und recht angelegentlich erinnert, darauf wohl Acht zu haben, daß keins verloren gehe; widrigenfalls müßte sich der Ausleiher gefallen lassen, zur Erstattung des verlorenen Buches angehalten zu werden. Man rathet daher, die ausgeliehenen Bücher Niemanden weiter zu leihen, sondern nach Ablesung sogleich zurückzustellen, wo dann der Leselüstige selbst solche wieder vom Bibliothekär ansprechen mag; denn im Falle eines derartigen Verlustes würde vom Bibliothekär niemals der etwaige weitere Leser sondern allerzeit der nächste d. i. der als solcher angemerkte Ausleiher zur Verantwortung gezogen werden. Der jedesmahlige Bibliothekär wird ersucht, die neu gekauften Bücher gehörig in diesem

Jak vznikl katalog?

V letech devětatřicátých byl dán nepochybně průchod českému smýšlení. První účinek dostavil se brzy: kdosi pořídil seznam starších knih českých předchůdci odkázaných. Původního seznamu pisatel rozhodně neměl a neznal. Byli-li vůbec kdy jaký (při stu knihách mohl a měl býti), obsahoval zajisté knihy v témž pořádku, jak jich do knihovny přibývalo. Ale kterak bylo potom možno, aby spis vydaný v r. 36 nebo 37, dokonce 38 byl do seznamu zanešen dříve než kniha v r. 35 vytisknutá a t. r. knihovně darovaná? A pisatel uvádí skutečně ve svém katalogu pod čís. 100 (posledním v první části) „Hlasy vlastenců při radostném wjtánj“, které vyšly tiskem synů Bohumila Háze „dne čtvrtého řjgna 1835“ v Praze a které byly téhož roku knihovně darovány (bude o tom ještě řeč). Závěr: pisatel neměl žádného seznamu z dob dřívějších, opsal názvy knih v pořadu, v jakém knihy zastal. Pořádek nebyl právě nejlepší!

Tak asi vznikl katalog. V pozdějších letech zapisovaly se knihy již pravidelně. Roku 1844 byly snad jednotlivé archy — do té doby nesvázané nebo svázané, ale již poněkud porouchané — opatřeny novou obálkou (zmníná 4. část katalogu).

Co lze souditi z katalogu na činnost knihovni? Léta 39—44 nezajímají nás mnoho. Mámeť z doby té podrobnější a přehlednější svědectví „Modré knihy“. O letech před 30tých však nemáme ničeho soustavného. Proto jest opis oněch 100 knih jediným vodítkem. Souhrn poznatků, kterých nabývá bedlivý pozorovatel, osvěcuje poněkud — abychom se tak vyjádřili — předhistorickou dobu prvního desítiletí.

Nedá se popříti, že bylo vlastenecké hnutí v semináři od r. 35 do r. 39 ať již neporozumněním bohoslovců ať již zevnějším násilím dušeno. Knih z té doby je méně než poskrovnu. Za to byla léta 34—35 podle všeho vrcholem celého období. Dokladů je dosti.

Pisatel stati dal si práci, aby vyhledal aspoň některou z knih, které jsou uvedeny v první části katalogu. Věc byla velmi ztížena, neboť nejstarší knihy jsou dávno vyřazeny. Konečně podařilo se mu nalézti jmenované „Hlasy vlastenců“. Na zadní straně spisku je dole připsáno: Daroval p. Uherek práwnjck 835. Nepatrná poznámka určuje směr dalším dohadům. Když posílali do semináře laici knihy, byly jistě vlastenecké snahy tehdejších bohoslovců známy širší veřejnosti. Nelze však předpokládati, že se rozšířily takové zprávy v době poměrně krátké. Domněnka, že bohoslovci nekupovali nových knih ze svého a tak byli odkázáni výhradně na dary vlasteneckých dobrodinců, je pravděpodobnější než opačná. Vždyť ještě v pozdějších letech tvoří knihy darované téměř polovici všech, a to se již sbíraly mezi bohoslovci značně příspěvky! Jest po tom

Katalog zu verzeichnen und dann erst nach Verschiedenheit des Inhalts in den Katalog, der für das Museum bestimmt ist, und endlich in den Hauptkatalog einzutragen.

všem možno, aby obdrželo hnutí, na něž se hledělo — jak patrně — celkem strážlivě, ba co více, proti němuž se vystupovalo dosti nepřátelsky, 100 knih za jediný rok? Ano, klademe-li vznik knihovny dvě, tři léta před 1835, nepřekročíme hranic velmi blízké možnosti.

Tolik lze jednak seznati, jednak usuzovati z prvního katalogu knihovního.

Neujasněné představy, mnohá nejistota a četnější více méně smělé dohady nabývají pravé tvárnosti teprve „Modrou knihou“, která byla považována do poslední doby za jediný a nejstarší pramen knihovny.

Je to sbírka zápisků knihovních od r. 1851. Kniha má za sebou zajímavou minulost. R. 1849 založil tehdejší knihovník Antonín Dudík nový katalog knih s případným předslowem „Povzbuzení“.¹⁾ Dva roky na to počal knihovník Josef Bilčík (1850/51) psáti memoiry na posledních stranách katalogu, v nichž pokračovali neuváženě jeho nástupci. 1883 (12. května) vyřizl poznámky Josef Vyvlečka, dal je svázati i s Dudíkovým „Povzbuzením“ v samostatný svazček (od modrých desek má kniha název) a opatřil nadpisem „Stará kronika českoslov. knihovny boh. olom. obsahující zprávy od r. 1833 až 1867 a založená p. knih. Jos. Bilčíkem r. 1851.“ V úvodě „Milému čtenáři“ odůvodňuje Vyvlečka své jednání: „... Poněvadž památky podobné, zvláště jsou-li rukopisem původním, povždy též

1)

Povzbuzení.

Twírce wšehomíra wložil dle swé moudrosti bezkonečně do srdci lidských snahu a touhu, kteráž rozněcuje a tuží lásku k umění krásnému, ku wětšimu wzdlání a k uspořádání swých wnitřních sil. By ale wzneseny tento cit snad již w zárodku swém nebyl w niwec obrácen, nébrž tím bedliwěji se pěstowal a zwelebowal: jest na bilední potřeba užíwání prostředků souměrných a dobré wůle. Tak kdo chce swětodějně osudy swých milých praotců, horoucí nadšen jsa láskou k drahé swé otčině a mluwé mateřské; ať se ptá wlasteneckých pomníků ducha lidského, jichž utwořil i twořil w starém i nowém wěku. — Kdož lépe poznati mání moudrost božskou a dokonalost naši sw. wíry, ať nahlédne do knih a spisů, w nichž zaznamenány jsou zjewné toho důkazy. A kdož nechce newděčným synem a odrodilem slouti, ať miluje swou matku, kteráž jej starostliwé wychowáwala; a tuto lásku ať i skutkem ukáže. Zwelebení swé národnosti, řeči a literatury chowěj on wždy w útrobach swých. Poklady ale, z nichž takowé známosti a pokrmy dušewní wážíti můžeme, jsou zvláště knihowny. I zde máš milý bratře! knihownu, knihownu národní, českoslowanskou, jejížto částky jsou krupěje krwe, již národ náš úsilně jsa pronásledowan, wycedil přes dlouhé wěky, a přece newycedil. Ejhle nowé wzešlo slunce, a swití swětlem mladictwým na niwy slowanské! — Tobě jest uloženo bedliwě starati se o rozkwět a zdar těchto památek matky Sláwy, heslo twé budiž: „Pořádek a opět pořádek.“ Neb zkušenost žel Bohu! nás učí, že mnohá drahocenná wěc, kteráž mnoho žádala obětí, nedbanliwosti a neblahým zacházením wzala swou zkázu, kdežto pořádek a swědomitost welmi prospívá ku blahu a wzniku jejimu. — Protož by každý bibliotekář budoucí swé powinnosti jak sluší zadost učinil wywolil jsem i ten nejlehčí způsob číslo wání kněh, jenž bez ohledu na jejich obsah postoupně za sebou běží. — Bůh wsemocný požehnej toto dílo, a rozniť lásku k sw. wíře, wlasti a mateřskému jazyku w prsou mých spolubratřích. Tobě ale, jenž přijímáš tento úřad, žádám na Pánu Bohu mnoho štěstí, bys blaze mohl oučinkowati příkladným pořádkem a ráznou oddaností k wěci swé. S Bohem.

v literatuře ceny nemalé jsou, a že tyto snadno se seznamem, jenž službu svou dlouho již dokonav až do nedávna mezi listinami bezcennými pohozen byl, v niveč aneb aspoň zapomenutí přijíti mohly, dovolil jsem si je v původní způsobě vyňati a v sešit tento uložit. Doufám, že pp. nástupcům takto přístupnější budou, jakož i že nyní více toho dbáno bude, aby staré památky všeho druhu knihovně pro budoucnost uchovány byly, než před lety se dalo“ . . . Ve skutečnosti byla právě tehdy ohrožena celá knihovna.

Než vratme se již k zápiskům Dudíkovým. Jsou sebrány s velikou péli jednak z památek písemných v knihovně zachovaných, jednak z podání ústního a podávají velmi úhledným písmem a vybraným slohem obraz národního ruchu mezi olomuckými bohoslovci od r. 1840—1852. (Nástupci Bilčíkovi je doplňovali až do r. 1867, kdy byly zřízeny nové „Zápisky“ p. Tom. Kouřilem.)

ZÁPISKY KNIHOVNY.

„Kdo svůj národ k světlu, k slávě hledí vést,
Pomníkem mu věčným celý národ jest.“

Cestovatel, valnou část své cesty dokonav, rád se z místa vyvýšeného ještě jedenkrát na svou cestu a na překážky, nad kterými při svém pochodu zvítězil, pohlédne, by tímto pohledem zotaven a ve svých záměrech utužen s tím blaženější nadějí dále se ubíral. I knihovna naše již mnohá léta, od založení svého, za sebou má! Který byl vznik její, jaký vzrůst, jaké osudy? Zakladatelé její nám o tom nic písemného nezanechali: protož také, započta nástin dějů knihovny kresliti, zřejmě jest, že velmi málo o stavu knihovny za uplynulých let říci mohu! Čehož ale jsem se dopátral, to věrně zase dáti chci. Následující mne pp. knihovníky snažně pak žádám, by každoročně zruš, stav a osudy knihovny naší za čas ouřadování svého, třeba jen několika slovy, zaznamenati sobě netížili.

Chce-li duchovní pastýř povinností ouřadu svého zadost učiniti a duševním potřebám lidu svého vyhověti — musí jazyk lidu svého v moci své míti! On musí tedy jazyk lidu svého nejen povrchně znát, nýbrž i všemožně přičinit, aby se v něm čistě, vzdelaně a pravopísemně, oustně i pérem vyjádřiti mohl. Mnohý v haleně oblečený posluchač poslouchá řeč tvou dobře a ví, kolikerá u tebe udeřila, ví, v čem chybuješ, a jeho zdravý, přirozený, jadrný a němčinou nepokazený jazyk mu dobře praví, čeho se tvé pšeníci nedostává, zvlášť, když už mnohou klassickou knihu v ruce měl. Nemýlte se, lid náš není veskrz tak nevědomý a sprostý. Rád poslouchá lid, když otce svého duchovního čistě mluvíti slyší, ano vypravuje se, že lid náš uslyšev hlaholy své mateřské řeči z úst jistého vznešeného biskupa, přecasto k slzám pohnut byl, a ve svých nejhlubších hlubinách srdečnými slovy jeho obměkčen byl. Avšak, kde jsme měli tuto vědomost nabýti? Ve studiách? Tam

se nám neposkytla příležitost! Skoro více nežli dvanáct let jsme byli prinuceni si jiných řečí přiosobíti, které buď nic, buď málo v povolání našem upotřebíti můžeme, o naší mateřské řeči ničeho jsme neslyšeli. Lito bývá kněží, že to, co se těžce naučil, co v prsích cítí, čím se až k nebi pozdvihuje, že to, pravím, není vstavu svým milým posluchačům tak jasně, tak vzdělavatelně přednésti, jak to sobě v jiné řeči myslel, a jak by to (ří) byl říci chtěl. Aby to ale dovedl, třeba, by si ve čtyřech letech připravujících ho k stavu kněžskému i toto přiosobil aspoň částečně. A hle! Náš starší arcipastýř a nejláskavější Otec, pečujíc všemožně nejen o tělesný, ale i duševní blahobyt náš, i o to se dílem postaral. Uznáváje totiž sám nevyhnutelnou pro každého kněze vlasti naší potřebu dokonalé známosti jazyka národního, ustanovil, aby v alumnátě Holomouckým — tak nákladně a nádherně od něho vystaveným — jazyk českoslovanský bohoslovcům německého jazyka, veřejně se přednášel. — Přednášky tyto vůli páně arcibiskupovou v ten způsob byly uspořádány, že posluchačům bohosloví prvních třech roků mluvnici českou přednášel druhý pán představený (Fr. Dvořák). Zkouškám ku skloňku druhého běhu předsevzatým v. p. první představený (Jar. Haml), přítomen býval. Ostatní pp. alumnové nezůstávali při tom lhostejní a nečinní. Držice vespolek rozličné časopise a jiné povzbuzující a vzdělávající listy, jako u př. Květy, Včelu, Pražské Noviny atd. v vzájemném vzdělávání se podporovali. By ale i bohoslovci po nich přichází po tétéž cestě kráčeli, věnovali mnozí horlivci nejedno nákladné dílo k tomu oučelu, mnozí určitými měsíčními příspěvky a dary na penězích toto počínání podporovali. Tak vzala knihovna naše znik svůj. Nejštědřejší podporovatel, jemuž vždy díkami zavázání zůstaneme, byl pan hrábě Tarouca, který nejen znamenitě poněžmi přispíval, ale i mnohými knihy, jejichž počet půl sta přesahuje a mezi kterými: Slovník Jungmannův, Časopis Českého Museum (6 ročníků), Slovanské starožitnosti, Slávy dcera s výkladem, Sláva Bohyně, Premyslovci, Básně od J. Holého, Česká Thalie a mnoho, mnoho jiných znamenitých se nachází — knihovnu obohatil. Mimo něho darovali, při založení knihovny knihy rozličné: pp. Vyháněk, Vlk, Omasta, Láska, Holeček, Stolička a jiní. Peněžními příspěvky vyznačili se: pp. b. Koenigsbrunn, Bečák, Ottava, Sobek, hr. Stadnický, hr. Coudenhove, hr. Belrupt, Navrátil, v. p. Spirituál Schiller a velký počet jiných, které všechny jmenovati pro skrovnost zápisek těchto nemíním. Vše až dotud psané nevyjmouci zkoušky v českém jazyku s Němci v tomto čase předsevzaté a ustanovené, sahá od roku 1839/40—1842/43. Chci též od toho času knihovníky ustanovené svobodnou volbou od svých spolubratrů k zpracování knihovny, jmenovitě uvedsti. Jen toto chci ještě zmíniti, že všichni oudové, přispívající k rozmnožení a vzdělání knihovny, společnost tvořili, tuto společnost: „Literatur-Verein“ nazívali, a že jen spoluoudům tohoto spolku dovoleno bylo, knihovnu používat i k svému vzdělání.

L. P. 1839/40 založená byla knihovna naše na zvláštní rozkaz

nejdůstojnějšího Arcibiskupa a Pana Maximiliana Josefa a přednášky z řeči a literatury česko-slovanské se započaly. Prvním knihovníkem pro tento rok byl nešťastný Ondřej Br. Příjmů peněžitých se počítalo 51 zl. 38 kr.

(Takovým způsobem pokračují zápisky dále.)

č.

* * *

Nejspolehlivější jsou zprávy Bilčíkovy, kde začíná psáti o době současné. Čím hlouběji zapadáme do let minulých, tím menší přesnost a zaručenost historických fakt. Podrobnosti a založení knihovny jsou naprosto nekritické. Také pro nezasevěnce jest již to nápadné, že začnou r. 39 najednou beze všeho přednášky nejen z řeči, ale i z literatury českoslovanské. Přednášky předpokládají probudilého ducha tehdejších bohoslovců, národní uvědomělost... Že by si byl vzpomněl biskup Max Josef Sommerau-Beck sám na českou knihovnu, dá se jen stěží připustiti. Jest nesporno, že se svědomitý knihovník, jakým Bilčík byl, přičinil, seč byl, aby se dopídil údajů co možná jistých. Pokus jeho se minul se zdarem, poněvadž nenašel lidí, kteří by ho byli informovali správně. Zvýšená činnost a rozmach nové myšlenky s vrchu (biskupem) podporované v letech 39tých nevymizel ještě z paměti; roky předcházející (před 39) zapadly v zapomnění. Bilčík dal se tím svésti. Kdyby si byl povšiml prvního katalogu, byl by přišel na omyl.

Pozdějším knihovníkům vrtala nesrovnalost hlavou. Aspoň Jan Petr, knihovník 1864-65 pátral po úplnějších zprávách a — díky jeho přičinlivosti — došel dat daleko přesnějších. Píše o „Modré knize“ (str. 16): „Hleděl jsem se dopídití něčeho, co by poukázalo, jak stará, vlastně naše knihovna jest. Poštěstilo se mi dostati listinu (zaobal ji knihovník slušně a zachovej), psanou Josefem Galašem, původcem „Muzy moravské“. To budiž dokumentem pro to, že knihovna naše již aspoň roku 1833—34 něco knih čítala. Neboť píše z Hranic roku 1835 jistému bohoslovcí do zdejšího semeníště, a činí zmínku o knihovně. Jak mi pan Stahala, od něhož jsem listinu obdržel, ubezpečil, byla již tenkrát knihovna pozůstávající z několika knih, které knihovník na svém pulpitu postavené měl, a k tomu ostatní pp. bohoslovci knihy sobě vypůjčovat docházeli. Nebyla tedy velká, když měla v muzejníku na pulpitu dosti místa, ale přece již byla. Takový tedy byl počátek české knihovny...“

Knihovníkovi Petrovi podařilo se tedy nejen získati svědectví Stahalovi, nýbrž i list Galašův, který zase nám odhaluje dále cíp minulosti. Stahala obdržel dopis od bohoslovce, jemuž byl samým Galašem odeslán. Vetr píše dále: „Listina tato pochází od vel. p. strýce zmíněného p. Josefa Stahaly. Upozorňuji nástupce na to, že nám jest pod výminkou dobrého uchování poručena, neboť slavný Galaš byl dobrým přítelem onoho velebného pána. U kniháře se dá za několik krejcarů obálka obstarat, a tak bude vůli p. dárce vyhověno, a listina bude u nás čestně schována...“

*

List Galašův je vskutku velmi důležitý.¹⁾ (V knihovně jsem ho už nenašel; zachoval se nám v opisu Vyvlečkově.) Pro některá data jsou zvláště významná slova: „Přítomně odesílám jim o p ě t pro jejich moravskou knihovnu několik spisů.“ List je odeslán „... a-prila 1835.“ Dřívější zásilky odeslal tedy Galaš asi hned r. m. Správně usuzoval Petr, když napsal: „To budíž dokumentem pro to, že knihovna naše již aspoň roku 1833-34 něco knih čítala.“ Vzpomeneme-li pak ještě dárci Uherka a náhledů, jež byly o katalogu KATALOG ... proneseny, poznáváme, že se shodují oba různé prameny a doplňují v obraz určitý.

Jak patrně z nadpisu, neobral jsem si za úkol ani více ani méně, než jsem právě napsal. Ale když už jsem uvedl několik míst z „Modré knihovny“, stůjte zde na rozloučenou ještě slova nezapomenutelného Petra (str. 17): „S Bohem, milá knihovno, kdo ví, jestli ještě jednou přes tvůj práh vkročím. Ty jsi byla průvodcem, že mě uvědomění bylo utuženo čtením knih v tvém lůnu chovaných. Nestarej se o mne, zůstanu ti věrným. S Bohem též, páni nástupcové, a učíte se hodnými zástupci mateřštiny ...“ Dodávám jen: „S Bohem, knihovno, která jsi nadchla sta a sta pro vše dobré a krásné a mnohemu určila dráhu budoucí!

Na 85 let již jsi výmluvnou svědkyní snah pracovati v duchu Kristově, na poli Cyrillo-Methodějském pro větší čest a slávu Boží a blaho národa.

Zůstaneš representantkou našich mladých snů kněžských, a jsou spojena nerozlučně se směry. té které generace, budeš svědčiti pro ni nebo proti ní ...“

¹⁾ Vysoce učený a dvojitěhodný pane!

Těší mne velice, že můj dáreček Jejich Pánům Spoluualumrům k nějaké radosti posloužil... já skutečně kýžím abych do jejich české knihovny nějaký spisek poslati mohl, jenžto by v srdci mojích milých krajanů takovou lásku jakouž Římané v zlatém věku jazyka svého hořely, k našemu mateřskému zanítiti mohl. Oni chtěli jazyk ehleuský, vážili si ho velice ne však na utrusku jazyka latinského, jak se to u nás s německým naopak děje. Oni jazyk helenský nejnak ctili a k němu počestně se chovali jak moudří a mravní lidé obyčej mívají k cizím krasotkám se chovati, kterým všechnu slušnou uctivost bez újmy rodičné lásky k své vlastní míti prokazují. Oni v prvých spisech zavdy propovědi řeckých mudrců uváděli, však nikde, mým povědomím, — že by rozený Říman nějakou knihu byl vydal. O jak pravdivě Herder ve svých mudreckých pochopích jednaje o národu slovanském zaznamenal, že se na něm velmi nevděčně prohřešili... a zdaž propověď... učeného Němce na nás nevpadá, kterouz na své nevděčné krajaný vyneš, řkouci že ten, jenž svou národní řeč shrdá a ji slehčuje téhož samého hříchu proti své mateřské řeči se dopouští, kteréhož se Cham proti otci svému dopustil? My můžeme sice jazyk německý ctíti a chváliti ano i jím psáti, svého ale vlasteneckého nemáme tupiti, nýbrž jej vděčně jako mateřský milovati a o jeho větší vzdělanost pečovat. — Přítomně odesílám jim opět pro Jejich moravskou knihovnu několik spisů. Vystoně-li, pokud živ budu, něco víc s radostí jim pošlu. Bůh jim rač stálého a dobrého zdraví popříti. Jak ze srdce kýží jejich starý přítel

Josef Gallaš.

Něco o duchu rýmu.

(Příspěvek původní.)

Rým zařadila poslední doba — vlastně jen nezasvěceni — mezi pazvuky. Je to slovíčko otřepané. Jeho pojem zvykli jsme až příliš sdružovati s představou potrhých studentů, kteří pracně vhnějí nezáživnou prósu do krkolomného rytmu a předem seřazených rýmů k zoufalství ostatních smrtelníků. Třeba nelze čítati rýmu za podstatnou součástku poesie, význačnou složkou její zůstává.

Rímanům a Řekům nahrazovalo rým do jisté míry metrum. Za to východ věnoval mu ode dávna obzvláštní pozornost. Sanskrit dosáhl rekordu: má verše Sakontálovy s rýmem pětislabičným. Moderní básníci nevyhýbají se rýmu snad proto, že by jej podceňovali, spatřují v něm spíše úsl'a'i, na němž se do dneška stroskotalo mnoho již dobrých myšlenek; jindy zdá se jim býti úzkou mezí pro přívál slov a obrátův.

Nemíním zde probíratí základních pojmů — předpokládám je — ani soustavně naváděti, jak rýmovati; ale pro porozumění dalšího nelze přejíti mlčením aspoň některých názorů běžných.

Rozeznáváme rým lichý — mužský — jednopádný — jedno-slabičný, když se omezuje na poslední slabiku přízvucnou (pán — dán, zrak — mrak), sudý — ženský — dvojpádný — dvojslabičný (vlohy — nohy, křesla — vesla), trojpádný — trojslabičný (skřívána — do rána).

Vnitřní hodnotou vyznačují se rýmy štěpné. Jejich s'la spočívá v samém kmenu, kořenu slova (odtud „kořenové“), určují blíže představy (z cest — jest, Lot — vod, není — zapomnění, ovoce — hluboce). Plností a libozvucností předčí daleko — daleko rýmy plané, které jsou jakž takž udržovány prázdnými koncovkami a vlastně jen trpěny (hodují — budují, zívá — zpívá, ctného — milostného, mučiti — učiti).

Souhlasí-li dva rýmy v délkách, jmenují se visuté (čisté, hlasné, dokonalé) třeba: pádí — mládí, dána — rána — když se rozcházejí (v délkách), máme je za rýmy chatrné (pán — stan, ran — dán). Vzpomeneme-li ještě rýmů místem určených: vniterních (středoverší rymuje se se slovem konečným), sdružených (a a b b), střídavých (a b a b), přerývaných (a b c b), obkročných (a b b a) a postupných (a b c a b c), měli bychom tak z hruba nezáživnou theorii s krku.

Co je vlastně rým? Stejnozvukost jedné neb více slabik (obyčejně na konci verše).

Moderní jazyky přízvucné daří zvláštní zvucností, zpěvností a co je hlavního, zaokrouhleností. Jak již bylo podotknuto, kultura řecká a latinská si v nich nelibovala. Její poetické zdvihy a klady stavěly již o sobě básníkům mnohem více obtíž, než našim přiro-

zený přízvuk té které řeči. Antické ucho mělo dosti na plynném toku metrickém.

Dobrá rým je dítětem vývoje; na druhé straně není mu každá řeč stejně příznivou.

Zvučnost, kterou rým obyčejným slokám dodává, je velmi nápadná. Všimněme si třeba vtipné písničky Sládkovy: „Náš táta.“

Náš táta se stropu chytá,
naše máma byla bita,
dědek mlčí, bába pláče,
žid se šklebí: „Což sedláče?“

‘Až já budu statek chovat,
to si budu pamatovat!
ať mi potom nežebroní,
udělám to jako oni.

Zaměňme rýmy v obyčejná slova:

Náš táta se chytá stropu,
naše máma byla bita,
dědek mlčí, pláče bába,
žid se šklebí: „Což sedláče?“

Druhé sloky není už třeba převáděti. Zašla rázem všecka chuf. A přece zůstal rytmus nedotčen, žádné slovo nevypadlo! Setřevše drsnou rukou krouzlo rýmu máme obratem z roztomilé písničky řadu vět na první pohled nelogicky nakupených, které při nejmenším urážejí sluch.

Dále již drobná ukázka určuje jakési hranice mezi básněmi rýmovanými a nerýmovanými. I laik vycituje, že volné verše žádají větší hutnosti, souvislosti, že překypovati musejí vnitřním životem, bujnou náplní — aby čtenářovy uši nevycitily bez rýmů — prázdnotu a suchopár.

Dobří básníci to pochopili dávno.

OHNIVÝ PTÁK.

Je pozdní večer. Chrám ční v temnotu,
kamenný sen, jenž přesnil stavitele.
V černého stromu koruně,
která narostla nocí,
chvěje se na větvích
ohnivé hnízdo měsíce.
Ohnivá ptáčata se z něho rozlétla,
třpytivé hvězdy v čtyři stromy nebe.
Vešel jsem v chrám: hle i tam zaletěl
ohnivý pták a před oltářem našel
si nové hnízdo s klenby visící.
O, pohleď však, proč krvácí?
Slét na ovoce, jež na oltáři rumění,

všelikou sladkost mající,
však o trní, jež obtáčí ten zlatý plod,
zrani! se do krve
a nemůže již odletět.

(František Kašpar, Granátová jablka.)

Dočetli jsme. Kdo se zmůže po tak smělých obrazech, které promítá básník klidně a vážně do ztichlé noci a ztemnělého chrámu, opakují, kdo se zmůže na výtku: „Kde nechal rýmy?“ Básník hledí jinýma očima, vsugeruje názor svůj a visí překvapenému čtenáři a podmaňuje ho okamžitě a úplně. Tajemství umění!

Nebo jinde líčí svaté:

V zářivé monstranci nebes,
kol živé Hostie jsou drahocenné kameny;
vyrostly ve skále lidstva,
a Kristus je vylámal svým křížem
a dal jim tvar a světlo atd.

Opakujme nyní dřívější pokus, jen že opačně: přimysleme si k jednotlivým veršům rýmy. Ne — nejde to! Vyzněly by na prázdno. Po takové kráse řeči nezbylo na ně ničeho.

Přes to rymují někteří i hutné jinak sloky. Uvádím námatkou Březinu:

Příliš brzy jsem rozsvítil lampy a do váz natrhal kvit',
a vůněmi, jež v plamenech šlehají krví, své síře jsem nadech:
koberce prostřel jsem, naléval vína, v nichž slunce minulá svítí,
jež před lety usínala v chudých mých vinohradech.

(Svítání na západě.)

Hned pod rýmovanou sloku stavím druhou ze sbírky „Stavitele chrámů“:

A posledním tajemstvím těla je bolest, tíže kosmu, cítěná duší.
Všemi prameny krve se valí, tisícem smrtících vůní.
Všechny mlýny života žene a etherně jemná
i snění větrné mlýny na nejvyšších horách.

Porovnávajíc obě sloky shledáváme, že v první plně a zvučně rýmy při ostatní syté lícni a básníkově svérázu poněkud zanikají a nemají úspěchu, na který bychom za jiných okolností spoléhali předem. Ustupují do pozadí při dlouhém rozměru (básník využíval předem dobře šířky verše, aby napověděl hodně mnoho, než jej rýmem uzamkne) a někoho zvyklého na nenucený tok snad dokonce zarážejí . . .

Již zase jest připomenouti, co bylo dříve řečeno: rým činí zvučnými a výraznými v první řadě sloky lehce, nenucerě nahozené, sem tam doplňuje obsahový a myšlenkový nedostatek, ba zastírá dokonce i plytkost, zatím co odvážně, dlouhé verše malicherně

poutá. První výhody povšimli si mladší horlivci a přenesli na rým všechnu váhu dobrých básní, očekávající od něho mimořádné účinky. Ovšem nadarmo — zázraků rým nedělá, dokonce už ne rým chatrný.

Rým ladí verše do zpěvnosti. Lidová poesie, po výtce písňe lidové neobchází se bez rýmu nebo jeho náhrady skoro nikdy. Vystihnouti národní povahu a svéráznou zálibu lidu — zaručuje umělým básním popularnost.

Něčí jsou mé ruce,
každá žíla v těle,
jen má strast a síla,
ty jsou moje celé.

(Sládek, Staročeské písničky.)

Hoj, vy moji apoštoli,
proč jste smutni, co vás bolí?
Jidáš nemá ani groše,
bída se mu dívá z koše.

(K. Dostál-Lutinov, Ryme a špryme.)

Pod našema oknama
padá z ruže květ —
ten náš Nácek s fósama
měl jož děvčat pět,
za chvílečko žádný
děvčátko pořadny
nebode ho chtět.

(K. Dostál-Lutinov, Ryme a špryme.)

Kritik řekne: „Mám před sebou rýmy: sdružené, přerývané, střídavé atd. Jak soudíme my? Zaujal nás cele obsah. Překvapuje nás něco tak přirozeného, nehledaného, že nepřichází ani pomyslení, abychom verše odvažovali, párali... Na stráží bylo ucho. Žádný zlozvuk ho nerozladil. Zrovna tak soudil by hudebník.

Tím jsme se octli u zaokrouhlenosti, ucelenosti verše — rýmem.

Dobry rým mně připadá jako šroubek, dobry šroubek, který se hbi ě otáčí a přesně zapadá vroubek do vroubku. Necítíme žádné námahy. Víme jen, že „drží“. Všimněme si opět rýmu. Příklad není hledaný. Do ucha padla první rýmovaná slabika — nenápadně, zatím co sledujeme děj, zapadá druhá — rýmovaná — ani toho nepozorujeme. Jest to proces vniterní. Verš vyznívá pak velmi přirozeně, jest ukončen, zaokrouhlen, protože dál už ničeho nečekáme. Rýmy jsou jako dva tóny souzvučné, mezi nimiž se rozhýřila stupnice závravných výšek, nebo ještě lépe — jako jednobarevný podklad na plátně, který tlumí přechod nanášených barev.

Epik, který napsal bez rýmu:

„Sestro moje, skloň se ke mně,“
zaúpěl svým teskným hlasem,
„s konců světa přišel bratr,

skloň se snů mých, bledá sestro!
Rci, kdo háv ti strhl kněžny,
kdo ti, moje sestro bledá,
místo žezla vtiskl v dlaně...
děcka z rodu páriů?“

zadržuje v posledním verši, jak pozorujeme rozběhlé trocheje (trocheje přízvukem) v daktylickou smečku. Jest to v jistém smyslu fonetická tečka, umělá nádrada zaokrouhlenosti.

Napadla mně představa čtenáře, který se prohřešuje isotonií. Je jimi také mnoho básníkův; často trhají svým násilným rýmem uši. Člověk je v nejlepším, když přijde z čista jasna takový „podařený“ rým, který předem prozrazuje energii, kterou byl vešroubován do básně. Básník přehlédl, že přeskočil „závit“ — šroubuje a šroubuje, až nemůže na konec ani sem ani tam.

Nápadný rým maří úplně blahodárné účinky zvučnosti a zaokrouhlenosti, jest zásadní nepřítel umění vůbec, a měl by se mu proto vypověděti v básnictví boj na život a na smrt.

Nápadnost je protivou nehledanosti, plynnosti a zpěvnosti.

Příchuť nepřírozenosti mají rýmy přesné a dlouhé; upozorňují na sebe. Nezavidíme proto Orientálům. Evropané jsou strážlivější. Živý Francouz a chladný Angličan scházejí se u rýmu jednoslabičného. Němec střídá ženské rýmy s mužskými, Itali, Češi a Poláci užívají výhradně sudých. Teprve v posledním času vyskytly se u nás již častěji iamby a s nimi rýmy jednopádné (působením Německa). Jadrnému duchu lidovému protiví se z té duše všecka násilnost, zříká se raději rýmu vůbec a nahrazuje jej plným souzvucím, jen aby nevyzněl lidový popěvek nápadně a úmyslně.

Pod našima okny
roste oliva,
pověz mně, má milá,
kdo kvám chodívá.
k nám žádný nechodí,
mne se každý bojí,
že jsem chudobná.

Básníci nejsou tak jemného citu a sluchu, pranic se neohlížejí, když sešněrují kolikrát ubohou sloku, až — abych mluvil názorně — zmodrá.

Jest tolik druhů nápadnosti, že nepadno o všech promluvíti. Nejčastějším zjevem bývají nesouvislé, přeházené věty, pokroucené je proto, aby se dostala předem vyhlédnutá slova (protekční děti) na konec. Nedivíme se. Bez nich byl by přece rým znemožněn, a s rýmem spečetěn osud „dobré“ básně. Jindy zase je spojitost dvou věcí, po případě nějaké přirovnání tak nešťastně přitazeno za vlasy, že dohání čtenáře k zoufání.

Sek gordijský, jímž Alexandr uzel prosek,
ač nejslavnějším ode dávná sluje,
jest proti seku tvému loď, z níž trocha trosek...

(Gabr. Ronaj, Pane, smiluj se nad námi!)

(Nezvyklý „sek“, prosek = licence, k tomu všemu nezdařily obrazy!)

Někdy nahmatá znalec nesrovnalost i ve slokách na první pohled hladkých.

Ze tříště skal a srázných tesů,
kde potůčky mech vpíjel,
a z dumné noci starých lesů
vlak náhle v pole vyjel.

(Jar. Vrchlický, „Má vlast“.)

Pad' v boji o chléb... Neodnes' jej dětem,
zlý živel urval mu jej v slední mžik...
Co nad tou rakví v bahně chceme s květem,
kde hladových se dětí hlásí křik?
Chléb! Heslo jediné, jež letí světem,
kdo pro chléb kles' — je každý mučenník.

(Tamtéž.)

Kdybychom měli konečně vesměs dobré rýmy (štěpné, visuté), jimiž by byla theorie nadšena, není nemožností, že se theoretik střetne s umělcem, ba dokonce se svým kolegou grammatikem. Český duch řeči diktuje na příklad: první místo ve větě zaujímá podmět, druhé výrok atd. Proč jsou v nějaké — jinak lehce se čtoucí — básni podněty na posledním, výroky na prvním místě? Tolik by napadlo snad grammatikovi. Znalec toho ani neodůvodňuje, stačí mu vědomí, že jej báseň úplně neuspokojila.

Theorie je příliš přesná, až suchopárná, nezabývá se tak okolím, které na rým rozhodně působí, jako spíše zdůrazňuje přesnost rýmu. Potom ovšem je vysvětlitelné, proč zůstává leckterá báseň sledující jen a jen dobrý rým za básní uměleckou.

Vnitřnost jemných odstínů pozorujeme lépe na jiném příkladu.

Vlak supí rovinou. Ty vidíš topoly,
kostelní věž a domky na stráni.
Barvitě sukně kmitnou na poli,
Kdos mává na pozdrav. A vlak uhání.

(Viktor Dyk, Pohádky z naší vesnice.)

Nebo:

V tiskařské se koupe černi,
zakrsá a malicherní....

(Tamtéž.)

Theorie našla hned „hnydy“: na stráni — uhání, černi — malicherní: čtyři rýmy chatrné. Zapomíná, že jimi báseň více získává než nějakými visutými nebo štěpnými, které by byly hledané. U citovaných slok zní velmi příjemně jejich přirozenost a neručenost...

Shrneme-li ještě jednou poslední poznatky, docházíme závěru: nápadnost je v básni daleko škodlivější než všechny rýmy chatrné. Za nápadné pak rýmy čítám všechny stejné pády (některé odpa-

dají samy sebou, jsouce planými) a to jak substantiv, tak adjektiv, příslovečná určení, stejné osoby sloves atd. atd., pokud ovšem jejich umístění ve větě není odůvodněno jinak než rýmem.

Zní spadlých chrámů troskami a prachem,
zní v strojů hvizdu a v komínu kouři,
zní nad slzami i nad krve nachem
v odbojů nových bouři.

(Jar. Vrchlický, „Má vlast“.)

kol cukrovaru dlouhá, bílá zeď
do nekonečna v dál se táhla nudně,
po pravé řepa jen, trav nízkých zmeť,
já musil kol zdi nechtěje jít bludně,
i proklínal jsem zeď tu zdlouhavou
jsa cesty přemožen již únavou.

(Jar. Vrchlický, Korálové ostrovy.)

Pás mrtvol, Messiáši, zříte,
v jich elegickém strnutí.
Myšlenky pestré, rozmanité.
Nehodno meče mávnutí.
Pás mrtvol zřít. Hlavy v zmatku
vysnily říš, kde svobodno.
Dílo je plno nedostatků.
Mávnutí meče nehodno.

(Viktor Dyk, Pohádky z naší vesnice.)

Zbývalo by ještě něco podotknouti o rýmech planých a to u sloves.

Věncí-li jimi básník dlouhé věty, promíjejí se těžko!

Tak vysněnou jsem vždycky v duši nosil,
když básník o ní nadšen zpíval,
mně zdálo se, že s obzorem tam splýval
stín Pötöfiho, jenž ji slzou rosil.

(Fr. Zíbal.)

Ještě nechutněji čtou se, otravují-li v celé básni. Při překladech přimhouří se spíše oči, zvláště když zachovává překladatel původní rozměry. V lidové písni plynou plané rýmy docela přirozeně. Kratším veršům dodávají i v umělé poesii nezřídka případnosti. Někdy znějí laškovně a vystihují situaci.

Děšť růží padal ve klín světu,
jak jitro vstalo, jimi plálo.
A na rty v letu plno květů
vám; paní moje, vysypalo.

(Básně Jaroslava Vrchlického.)

Jak pozorovati, je záhodno znova a znova zdůrazniti, že se nedá vše rozluštití všeobecně, aspoň ne přesně a podrobně. Je dlužno

každou báseň zvláště posouditi a to ve spojitosti se všemi ostatními přednostmi a vadami jejími, protože je rým částkou organickou. Víme přece, že také bezvýznamné oči obestírají se v některé tváři zvláštním půvabem — jiné — krásné zanikají. A zase i skromná fialinka je ozdobou záhonu, zatím co někdy nádherná růže dojem celku — ruší.

Jsou a zůstanou však vždy ideálními rýmy, které svou rozmanitostí slovesných a mluvnických útvarů působí na čtenáře přímo magicky. Svědčí o mistrnosti básníkové; u nováčků se s nimi setkáváme jen zřídka.

A přece nikdy, nikdy nestačí to —
stesk podivný mi slzu vynutí,
mé chudé písně je mi věčně líto,
když „milenko“ i „sestro“ řeknu ti . . .

(Básně Jaroslava Kvapila.)

Nebo od téhož:

Vždyť zima letos plnička je kouzla
a zlaté sny mi v duši přináší,
ba i ta slza, jež mi s oka sklouzla,
plá zázrakem jak dýmánek nejdražší.
Mé žhavé srdce zdá se halit úže
jen v poupata a jarní květiny,
cos dýše temnem jako čerstvé růže,
jak letních nocí oddech jediný.

A ještě jiná (Xaver Dvořák, Sursum corda):

„Já s vámi jsem,“ Tys, Pane, kdysi děl,
„přič setřete ten smutek se svých čel
a bázeň z hloubí nitra;
nechť mučí vás, já síla vaše jsem,
ať zmíráte, jsem vaším životem
ať dnes či zítra!“

.Kdo četl verše, chápe . . .

A zbývá ještě námitka. Je pravda, poeta nepracuje řemeslně, jeho tvorby jsou výslednicí šťastných chvil, zachycených nálad . . . Pravá poesie prokmitne, zaplane — náhle a neočekávaně. Rozzáří se jako meteor . . . Či bude kdo vyčítati růžovému poupěti, že je chtěl míti na jiné větvičce? Tolik je však také jisto, že žádného básníka nekompromituje, setře-li se svých rychle nahozených písní tony rušivé, které někdy vyburcují čtenáře jako nepříjemná sprcha a bývají to obyčejně — rýmy.

Dále je jisto, že rozenému básníkovi rýmy nesrazí nikdy vaz! Přidávám se k mínění těch, kteří zhusta usuzují z rýmů na talent. Kdo prochází jejich nástrahami bez úhony, nabývá již tím práva, aby rostl dále.

Jako doslov: Jsou rýmy drahé kaménky: Rozhodíš je z klínu po trávníku, rozjiskří se jako ohnivé, drobné vodopády . . . Přijde zvědavec, obrací je, mačká v dlani. Zapomněl, že jim stojí v slunci. Odchází zklamán: pořezal si o jejich ostré hrany ruce.¹⁾

F. J. Pokorný:

Sonety letního večera.

I.

Vždy níže k lesům slunce hlavu kloní —
snad líto mu tak záhy jíti spat,
když louky vzaly nejkrásnější šat,
a cvrček v trávě letní píseň zvoní.

Však musí, musí . . . Jen se zakaboní,
zapadne za ním křídlo zlatých vrat —
a luna vzhází . . . Všude tichý chvat,
plesový parfum z luk i lesů voní.

Noc velí slunci vzdát se na čas vlády,
by jednotvárný svit a stálý žár
luh neproměnil v smutný suchopár.

I v životě když voní louky, mlády,
usíná rozum, vzhází lunny čar —
rozkošná chvilka citů pro cikády!

II.

Květ shořel již, jen sléz se krčí v stínu,
mák vlčí s chrpou pestří obilinu,
a pěstované růže v zahradách
hýřivě vůkol rozlévají nach . . .

Pod kosou vadne kvítí na lukách,
a strážlivěji ve přírody klínu —
jabloně v sadě jakby v těžkých snách,
a plod jich trpí nežli šťáva blínu.

„Pýr kvete jen a přepychový keř!
plod nezralý! — pak v krásu léta věř!“
si bláhový tu vzdychne bezútešně.

— Chceš pouhých květů vůni věčně ssát?
A ovoce? Ó, jen je ponech zrát!
A nedočkav-li jsi, viz zatím *třešni!*

¹⁾ Citoval jsem verše, jak mně přišly náhodou do rukou, chvále nebo haně na nich rým, neposuzoval jsem jich nikdy celkově — nýbrž vždy jen — rým. Nevyplývá — at se nikdo nemýlí — že by v té oné sbírce byly rýmy venkoncem dobré nebo nesprávné.

III.

Klas dosud brvy k hvězdám upírá,
když vlahá noc se chýlí nad krajinou,
ač nejkrásnější květy již již hynou
a ptačí píseň zvolna umírá.

S řas po stéblech se rosné kapky řinou,
list, posud zelený, je utírá —
a když jich hojně v sebe nasbírá,
vhod kořínkům je mísí s vonnou hlinou . . .

Však přijde čas, kdy roucho nadějí
odhodí stéblo, a kdy zlaté klasy
se v slunci zastkvějí . . .

Od hvězd se k půdě stočí vyschlé řasy,
a kořínky pro vzpruhu zlatých hlav
nepřijmou nových štáv.

·Ondrouš Fritz-Vltavotýnský:

Reverentia parvulis.

(Věnováno slov. p. Mansvetu Waldsteinovi, magistrátnímu radovi v Praze.)

Ideální světový názor jest záchranou a znovuzrozením národů a celého lidstva. Proto volám k vám: církev, vlast, budoucnost, lidstvo čeká na vás, počítá s vámi! Vychovateli máte býti, tudíž vychovávejte mládež pro ideály, pro vážné, veliké myšlenky, pro tak důležité úkoly, jež na ni čekají zvlášť v těchto dobách, kdy taková krise, metla války, ničící lidstvo i národy na nás dolehla!

Mějte především úctu před důstojností a zárodkem velikosti, která jest v dítěti! „Reverentia parvulis!“ volá už starý pohanský mudřec. Jednáte-li s dítětem uctivě, jistě dbá na sebe a myslí na svou velikost. A co člověk o sobě myslí, tím jest. Pohrdáme-li někým, sotva bude s to, aby se výše cenil; odkud tedy má dítě poznati, že si ho všímáme, jedná-li se o quantitě negligeeable? Což není dosti důvodů pro úctu dítěte po ruce? Jen všimněme si některých! Po křtu svatém jest dítě chrámem Ducha sv., stojí pod zvláštní ochranou anděla strážce, chléb Páně jest mu pokrmem; Kristus dokonce přirovnává úctu k dítěti k úctě Svě, když praví: „A kdo přijme jedno pachole takové, ve jménu mém, mne přijímá.“ Mat. 18, 5 a jindy: „Pokud jste učinili jednomu z nejmenších těchto bratří mých, mně jste učinili.“ Mat. 25, 40. Duše dítěte jest vykoupěna předrahou krví Kristovou.

S obzvláštní vděčností patří dítky nejen na své rodiče, ale zvlášť i na vychovatele, kteří s úctou s nimi zacházeli. Ba pouhá

vzpomínka na starostlivé rodiče a šlechetné vychovatele byla velmi často jedinou záchranou dítěti v těžkých krisích života.

Dále strážte a ostříhejte pravou velikost a důstojnost dítěte! Kdosi pravil, že nejlepšími přáteli našimi jsou ti, kdo nám odhalují naši důstojnost. Chraňte děti před zlými příklady jako své nejdražší poklady před zloději. Cenu a pravou velikost jejich dítkám odhalujte.

Vybízejte mládež k velikosti! Dětská léta jsou krisí člověka. Člověk, zvláště dítě, má více méně potence, k rozvoji této nutně vyšší cíl náleží. Jen poukazujeme mládeži vždy na vyšší myšlenky, nejvyšší cíle, pak se bude jedinečně zdárně rozvíjet k veliké osobní dokonalosti, pud k tomuto vývoji jest již v přirozenosti dítěte. Nikdo není tak s to vnímat nejvyšší myšlenky hlubokou, neuhastitelnou silou jako právě dítě. Dojmy z mládí bývají přece i v pozdním věku živé, kdežto pozdější dojmy z paměti brzy mizí. Proto stavme mládeži před oči vždy velikou úlohu, jen tak opomíjetí bude malostí; člověk roste se svými důležitými účeli! Pobádejme, ba my musíme mládež pobádati ke spravedlnosti, nábožnosti, studu, sebezpřemáhání, trpělivosti, smyslu pro sebeobětavost, aby byla s to veliké úlohy budoucnosti pochopiti. Zejména musí býti proniknuta láskou k bližnímu a sebeobětováním. Ty nejposlednější krise v srdci se řeší; a jen tak budou boje budoucnosti se zdarem bojovány a vítězství jisté. Ať jest mládež nadšena pro velikost! Duše čisté, samy sebe přemáhající, odstranily již překážky, jež se staví na odpor ideálním myšlenkám, takové duše jsou schopny pro vše veliké. Kdosi dobře radí, mám-li míti smysl pro ideál, musím býti především o něm poučen!

Při výchově nikdy nejednejme proti nejvyšším myšlenkám, proti Bohu, církvi! Goethe praví: „Alle Epochen, in welchen der Glaube herrscht, sind glänzend, herzhebend und fruchtbar für die Mit- und Nachwelt. Alle Epochen dagegen, in welchen der Unglaube einen kümmerlichen Sieg behauptet, und wenn sie auch einen Augenblick mit einem Scheinglanz prahlen, verschwinden vor der Nachwelt.“ Nestavme poušť, t. j. nevychovávejme lidi proti Bohu, Kristu, církvi; neboť kdo zapsán v dějinách světových jako neužiteční, ti zanechali v životě svém ruiny, ba i v rodinách, obcích, národech. S jistotou vychovávejme; ideální názor světový jest záchranou národů!

„Die christliche Religion,“ praví Goethe, „ist ein mächtiges Wesen, woran die gesunkene und leidende Menschheit von Zeit zu Zeit sich wiederum emporarbeitet.“ Proto provádějme myšlenky podle jich právě velikosti!

Máme míry a váhy, abychom jimi měřili. Abychom věci duchovní mohli měřiti podle velikosti právě ceny, musíme je měřiti mírou vyšších, hlubších myšlenek, a ty jsou: dobro, pravda a krásno, které svým pramenem a posledním cílem k Bohu přivádějí. A jaké jest ovoce? „Běda tomu, kdo by pohoršil jedno z těchto maličkých!“

výstražně věčná Pravda napomíná. Držme se při výchově ducha křesťanského, církve, t. j. ducha Božího; pak nezbloudíme! Bylo by to úžasné, při tak důležitém díle, při výchově mládeže bloudit!

Přihlížejme při výchově k individualitě! Kdo má být k veliké úloze vychován, nutně musí být individuálně vychován. Jen doby individualistické kultury mohou vychováti genie, kteří během času zanikají. Jesuité vychovávají individuálně. — Bůh sám si vychovává své vyvolené, aby zcela individuálně šli vstříc velikým činům.

Studujeme-li životopisy velikých mužů dějin světových, zdaž neznamenáme, že se zcela individuálně vyvíjeli? Vlastní přirozenost každého již domáhá se individuálních ohledů. Jsou lidé, kteří jeví velikost rozumu, jiní vůle, kdežto jiní obzvláštní dobrotu srdce. K této v přirozenost dítěte Bohem dané zvláštní síle musí brán být nutně zřetel a přiveden ke zralosti. Studujme jen individuální nadání a věnujme mu všemožně přípustnou svobodu k vývoji a nevychovávejme šablonovitě, neboť taková výchova by byla mučednictvím proti silně vyvinuté individualitě a jednou dítěti v životě nejtrpčí vzpomínkou. Čím se chce leckdy projevití pravá velikost, bývá začasťe skryto, a to dosti dlouho; vzpomeňme jen na Ježíšův skrytý život v Nazaretě do jeho 30. roku!

Dozajista jest zapotřebí veliké, psychologické hloubky, abychom budoucí velikost v mládeži vypozerovali. Hebbel ve svých „Niebelungen“ praví: „Der Jungfrau Keuschheit geht auf ihr Leib; des Jünglings Keuschheit geht auf seine Seele.“ Tedy jako se opravdově stará dívka o zachování tělesné neporušenosti, tak mladík mnohdy skrývá své hluboké myšlení, chtění a snažení, aby zachoval si je neznesvěcený. Proto nutno jinochům předkládat pravou lásku a víru, aby hluboko skryté zárodky jeho velikosti vypsely v rozvinutí. Zvláště ve velikých krisích počínati si jest taktně. Ne vše ranou! Co je veliké povahou, jistě velikého popudu potřebuje k vývoji. — — —

Nanejvýš důležito jest neklásti překážek milosti Boží. Mnohdy události a osudy v životě dítek jeví stopy Prozřetelnosti Boží a její plány s nimi. Kdo může více vykonati na dítěti při výchově, my anebo Bůh?

Pracujme s vědomím pomoci Boží při výchově dítek! Zvláště někdy, jedná-li se o nejdůležitější práce, téměř cítíme nadpřirozenou sílu Boží na děti působící. Přidržíme děti všudypřítomností Boží, nabádejme k nábožnosti, modlitbě a hlavně přijímání svatých svátostí!

Ó my — nastávající kněží — jak jsme a máme být šťastni, že jsme povoláni stále nové myšlenky hlásat a božskou sílu v srdce dětská, ba lidí vůbec vkládat. My konáme-li a konati máme, je to naší svatou povinností své poslání řádně konati, vykonáváme nanejvýš trvalou, nepomíjející práci kulturní ve výchově mládeže. Nuže i vy, spisovatelé a básníci a umělci, pomáhejte nám, předkládajíce národu ideály pravé na víře Kristově založené; a vy státníci, kterým

přiměřeným úkolem a životním povoláním jest v životě veřejném tyto pravé ideály — víru Kristovu — hájit, vězte, že jedině tak zachováte národy při velikých myšlenkách a o ně se co nejlépe postaráte.

Květoslav Zábraňský:

Vliv války na život náboženský.¹⁾

(Proneseno na plenární schůzi jednoty.)

Milí přátelé!

Dnes, v těchto hrozných dobách zla a bídy namane se nám častěji než kdy jindy otázka: jak vyjde z tohoto boje největší vychovatel a učitel lidstva — náboženství. Mnoho již se o této otázce psalo, mnoho se o ní mluvilo a dosud mluví. Jedni, povýšivše válku na mocného paedagoga, slibují si od ní náboženské znovuzrození, druzí, patříce pouze na stinné stránky války, hlásají náboženský bankrot.²⁾ Že válka jest našemu náboženství nutným zlem, jehož bez nejvyšší nutné příčiny není dovoleno podnikati, byť i sebe lepší výsledky hmotné z něho vyplývaly — toť zásada, které nelze změnit. Proto též válka našemu náboženství nikdy prospěti nemůže. Strážliví lidé také neslibují si od války mnoho pro povznesení náboženského ducha. Jest pravda, že jsme zažili mnohdy scény, které nás naplňovaly obdivem, avšak tu snad převládal více cit než rozum a vůle. A poněvadž náboženství není věcí citu, přirozeně ani nadšení dlouhou netrvalo a city zmizely dříve než jejich příčina. Odtud též veliký onen rozdíl mezi náboženským životem na počátku války a dnes.

Učíme tedy malou retrospektivu a všimněme si nejdříve, jaký vliv měla válka na náboženský život s počátku! — V prudkém záru stranických zápasů, politických hesel a náboženských rozporů třesky vraždící výstřely sarajevské a po nich přišla válka. Hrozný tento fakt nezůstal bez vlivu na city lidské. Jiný duch zavanul

¹⁾ Pomůcky: Dr. G. Pfeilschifter: Religion und Religionen im Weltkrieg (Freiburg 1915.) Eng. Krebs: Die Stunde unserer Heimsuchung (Freiburg 1915.) Eng. Krebs: Am Bau der Zukunft (Freiburg 1915.) Franz Fischer: Die Sonnenkraft der Religion im Kriege. (Rottenburg a-N 1916.) Dr. Fr. W. Foerster: Die deutsche Jugend und der Weltkrieg. (Leipzig 1916.) Dr. Eberle: Schönerer Zukunft. (Regensburg 1916.) A. Krose S. J.: Kirchliches Leben während der Kriegsmonate. (Aus dem „Kirchliches Handbuch V.“, Freiburg 1916.) Bo. Stašek: Prozřetelnost boží a válka. (Praha 1915.) Frant. Vaněk: Milosrdenství Tvé nad námi. (Příloha „Kazatelny“ č. 15. R. 1915.) Péče bohoslovců o vojny v poli. (Museum 1916, str. 48.) Frant. Všečeka: Obrázky z katol. misii. (Náš Domov XXV.) Vychovatelské listy, roč. XVI.

²⁾ Tak na př. píše A. Haeckel: „Reelní praxe světové války znamená úplné shroučení se křesťanské mravouky. Co chcete ještě dnes s vašim křesťanstvím? Nemohlo jednou zabránit válce, nad to válce tak kruté. Nyní ukázala se jeho malomoc — křesťanství učinilo bankrot!“ (Weltkriegegedanken, Berlin 1915.)

s válkou do vlasti naší! Jako na ráz umlkly všechny strannické sváry, přestala bujnost a na jejich místo nastupují hrdinské skutky křesťanské charity. Bůh, ten tisíckrát v míru zapíraný, jest zase vyhledáván, odprošován a vyznáván. Chrámy od časných hodin raních až do pozdního večera nepostrádají návštěvníků. Pořádají se mimořádné pobožnosti a prosebná procesí, k nimž lid často sám dává iniciativu. Péče o vojíny, péče o chudé rodiny zbavené živelů, dobrovolná výpomoc v lazaretech — to vše stalo se signaturou veřejného života. Lidstvo přijalo válku jako navštívení boží.

A s tímto povzneseným přesvědčením vytáhly také naše voje proti nepříteli. Vždyť kdo by mohl zapomenouti oněch mocných dojmů mobilisačních dnů, kdy naši vojínové, dobře jsouce si vědomi svého velikého úkolu, přistupovali k sv. svátostem, aby tělem Páně posílnění byli na další snad cestu, než pouze do Ruska.¹⁾

Sledujme nyní naše hrdiny dále! Brzy na to přišla doba velikých strastí a svízeli, doba velikých bojů a vítězství. Tu teprve se ukázalo, jak důležitou životní složkou je náboženství. Vždyť ve frontě, kde denně, ba každou chvíli třeba býti připravenu na obět vlastního života, panuje jiný duch než kdekoliv jinde. Jakýsi mocný hlas praví tu duši, že lidský život nehraje úlohu čistě pozemskou, že lidský život jen tehdy má smysl, jestliže Bůh jej spravuje. Ve frontě vidí vojín jasně a prožívá působení Boha; vidí, kterak ony niti veliké soustavy světové se sbíhají a opět rozbíhají, jak se zase kříží a konečně tajemně konvergují, že posléze řekne: hle, zde je ruka všemohoucí a nejmoudřejší, ruka, která všechno dobře řídí a spravuje. Náboženství stává se mu vzpruhou pro další útrapy, v náboženství hledá síly a potěchy.

Časopis *Je č m í n e k* (ze dne 15.-IX. 1915) uvádí dopis vojína rodičům: „Byl jsem ve strašných řežích, prodělal jsem několikrát útok bodákem, co koulí letělo mi kolem hlavy, šrapnelů nad hlavou prasklo, co krve jsem viděl, a jsem posud zde. Komu mohu za vše děkovati? Může člověk po takových přestálých chvílích v Boha nevěřit? Věřte, že jsem se ještě nikdy tak vroucně nemodlil jako zde. Zde naučil jsem se znáti cenu ochrany Boží. Prosím Vás, drazí rodiče, modlete se i Vy za mne!“ A co podobných případů našli bychom v polních dopisech! — Ba, jsou ve frontě i mnozí, kteří teprve nyní poznali, jak žítí měli a jak dosud nežili. Vážnost jejich postavení probudila zárodek víry a zbožnosti z mládí, sklonila jejich pyšné hlavy a přivedla opět k Bohu. Tak vypravoval jistý vojín: „Stáli jsme proti nepříteli, který zasypával nás deštěm střel. Tu vedle jeden druh vykřikl zasažen

¹⁾ Jest přirozeno, že tím nechci generalisovati. Zrovna tak, jako našli se lidé, kteří hned s počátku měli pro vše jen cynický úsměv, tak odcházelo i do fronty mnoho takových, kteří majíce životním heslem „vyžítí se“, ukájeli nejdříve své zvířecí pudy. „Chronik der christlichen Welt“ (1915. Nr 3. S. 20) píše o tom: „Máme spolehlivé zprávy — že, že i ty musíme uváděti — že ve větších městech za dnů všeobecné mobilisace celé tlupy záložníků, domobránců i nováčků zrovna se tlačily před vykřičenými domy!

šrapnelem. Ohlédli jsme se, a vidíme, že šrapnel roztrhl ubohému dutinu břišní. Zachvěl jsem se a začal se modlití. V tom vedle mne voják se táže: „Co to mluvíš?“ — „Modlím se,“ odpovídám. — „Prosím tě,“ žadonil zase on, „modli se více nahlas, abych i já se mohl modlití s tebou, protože já už jsem se modlití zapomněl.“ (Vaněk: Milosrdenství Tvé nad námi, str. 36.) Zde ukázala nám válka svým krvavým prstem, že „náboženství křesťanské není pouze pro ženy a děti, jak tvrdili naši odpůrci, pouze pro slabochy a povahy zženštilé, nýbrž, že náboženství nejvyšší aktivní i pasivní síly duševní rozvinuje právě u statného muže.“ (Pfeilschifter: Religion u. Religionen im Weltkrieg, S. 105.) Ano, můžeme směle tvrdit, že náboženství křesťanské znovu osvědčilo se jako náboženství heroické!

„A jeví-li se náboženskost v nebezpečí živěji,“ — tak píše protikatolický list *Naše Doba* (v listopadu 1914) — „znamená to jen, že v nebezpečí cítí člověk palčivěji potřebu síly, dále to znamená, že této síly z náboženství skutečně přijímá!“¹⁾

Mnoho dobrých a srdečných předsevzetí bylo učiněno ve frontě! Než budou a mohou býti pevná? Byl to výsledek rozumových úvah? Někdy ano, ale ne vždy! Převládal zde snad více cit, a proto nesmíme náboženský život ve frontě přeceňovati. Všimněme si jen blíže, jak v mnoha případech vzniká onen náboženský duch: „Vojín stojí proti nepříteli; kolem něho koší smrt nadějně živy. Čeká: teď, teď snad přijde už na mne řada! A v tom vynoří se mu ve vzpomínce uplakaná hlava starostlivé manželky a zasmějí se roztomilé hlavinky několika dítek. Co si počnou bez otce? Co bez živitele, bez vychovatele? K vůli nim aspoň chtěl by žít! Žítí by chtěl, ale kdo zaručí mu život a uchrání ho nebezpečí? Není tu nikoho, leč jeho druhové, a ti jsou tak bezmocní jako on. — Ani se nenadějete a už ústa jeho šeptají: Pane Bože, chraň mne! Anděle Boží, strážce můj, rač vřdvycky být ochránce můj.“ (Vaněk: Milosrdenství Tvé... str. 37.) Takové jsou city, které snadno vzniknou, ale brzy mizí. A pojďme dále! Časem jest

¹⁾ Jak důležitou životní složkou jest náboženství, dosvědčilo právě poslední dobou i pruské ministerstvo války, které odmítlo žádost, aby i bezkonfesní mohli se státi důstojníky a na odůvodněnou pravi: „Das Kriegsministerium muss an diesem Standpunkt festhalten, da gerade die jetzige ernste Zeit bewiesen hat, wie fest im Volke die Religion wurzelt und wie sich gerade jetzt manche dem Glauben und der Religion wieder zugewandt haben. An der Zugehörigkeit zu einer Religionsgemeinschaft festzuhalten ist auch eine Notwendigkeit, weil sie für den erzieherischen Einfluss des Offiziers auf die Mannschaften und in ihm beruhenden Pflichten von nicht zu entbehrender Bedeutung ist. Wollte man hievon abgehen, so würde das bei der jetzigen Erstarkung des religiösen Gefühls in weiten Kreisen des Volkes auf Mangel an Verständnis stossen.“ (Neues Wiener Journal vom 25.-X. 1916.)

Významná jsou též slova protestanta hraběte Tiszy: „Jetzt erst können wir es fühlen, welch wichtiges Seelenbedürfnis Religion für jedermann ist, jetzt erst sehen wir, auf welch schwankendem Grunde der Törichte steht, der auf die Macht seiner irdischen Verhältnisse oder seiner sogenannten Bildung pochend, den festen Boden des Glaubens unter seinen Füßen wegstösst.“ (Reichspost 4. November 1915.)

takový vojín přeložen do zálohy. Zůstane pevným, když nebezpečí zmizelo? Neuplatní se i tu staré axioma: cessante causa cessat effectus? V záloze jest jakoby na svobodě, je ponechán sám sobě, mysl jeho není zaměstnána. K tomu přichází otravná četba, která se i tam dostane. A vedle četby jsou tu zkažení lidé! Co tu vojínů klesá, zapomíná na Boha a své drahé doma a ukájí své nízké vášně.¹⁾ Život dle víry tu tak rychle mizí, jak povstal. A nejdná tak pouze člověk venkovský, méně vzdělaný, jedná tak i inteligent. Nejvíce nás však bolí, když si vzpomeneme, že v takovém prostředí dorůstá i naše mládež, naděje to budoucnosti. Věc je vážnější než si myslíme. Zde zanechává válka na náboženském životě, obzvláště mravním, velikou skvrnu. — A ještě jeden moment. Ubíhá den za dnem, měsíc za měsícem a konec války dosud nedohledný! Je tedy psychologicky vysvětlitelné, že mnozí ztrácejí trpělivost a s ní i důvěru v Boha. Kterýsi polní kurát byv po roce války otázan na náboženský život ve frontě, odvětil: „Jedni se vroucně modlí, druzí jsou ke všemu lhostejni nebo klnou!“ Sám jsem také četl, že někteří vojáci ve frontě, když letí proti nim šrapnel, se křížují a jména Boží vzývají ale když je pak šťastně přeletí a praskne za nimi, zaklejí a pěstí mu zahrozí. A konečně, co je tu těch, kteří již doma byli zapřisáhlými nepřáteli církve a všeho náboženského! Bez Boha žili doma, bez Boha žijí v zákopech a tak jen rouháním a klením snaží si uleviti ve svém zoufalém fatalismu. Zůstane pak takové jednání bez vlivu na ostatní? Nezničí docela víry u těch, kteří již důvěry v Boha pozbyli? Působí tedy válka na různé lidi různě. A tak mezi pšenicí roste i koukol.

Tolik o frontě. Přejdeme nyní k náboženskému životu v zázemí! Zmínili jsme se už shora, že s vyhlášením války rozlil mocný proud náboženského života i mezi těmi, kteří doma zůstali, svou ovlázející a zúrodňující vodu. Jakých zkušeností však nabýváme dnes, kdy doba zkoušky trvá už téměř tři roky? Nejen že vidíme leckde plavati protomuto proudu, ba zdá se, jakoby opadávaly vody náboženského života a zanechávaly již jen rybníčky neb dokonce močály. S jistotou můžeme tak říci aspoň o náboženském životě mravním, ježto světové dějiny po žádné veliké válce nevědí o mravním pokroku, spíše učí nás opaku. V tom smyslu krásně pravil uherský biskup Dr. Prochazska: „Válka není obdobím náboženského vzrůstu, naopak za války nabývá násilí a sobectví vrchu a podkopává veškeré mravní pojmy. Mravní citlivost jest porušena, vášně panují a nikoliv pouze ve frontě, nýbrž dominují také v zázemí, kde ruší hranice stanovené desaterem božích přikázání. Jestliže násilí, nevěra a zatvrzelost přinesly světu nevídanou krvavou lázeň, jestliže nevázanost a lež zvedají svoji hlavu na světovém jevišti, aby na něm parádovaly, pak nesmíme se

¹⁾ Přítel můj — poručík 3. bosn. pluku — mi sdělil: „Za frontou, kde není žádného nebezpečí, jsou pouze ti zbožní, kteří už byli takovými doma.“

diviti, že všeobecná hříšnost vylézá ze svých temných koutů a že nestydatě se pyšní ve svých šatech, bile vypraných šatech, vzdor zdraženého mýdla.“ (Vychovatelské listy XVI. č. 12. str. 430.)

Vidíme sice dosud, že lid k Bohu se více tulí než jindy, že dosti jest ještě těch, kteří bedlivě konají své náboženské povinnosti a trpělivě snášejí všechny válečné strasti, přece však mnoho jest i těch, kteří nechtějí války využítí k vlastnímu náboženskému povznesení. Vzpomeňme si jen, jak často slyšeti dnes rouhavé řeči o Bohu nebo jeho církvi! Vítězí sice na jedné straně duch a vůle, avšak na druhé straně ukazují se nejhanebnější neřesti. Kolik lidí už dnes zapomělo, že doba války jest dobou pokání! Tupě hledí se už dnes na hroby tisíců, ba mnozí vracejí se do kalného proudu pochybných zábav. Vyskytují se lidé, kteří dívají se už na válku jen s příjemným vzrušením jako na nějakou tragickou scéru v divadle nebo v cirku. Démon vlnnosti zuří a ničí ještě více životů než válka. A nemáme i dosti příkladů, že manželky přetrhaly pouta věrnosti a rozbořily tak oltář domácího krbu? Nebo jak srovnati lze s duchem křesťanským ono nesmírné vyhánění cen a válečné lichvaření? Vypadá to, jakoby jistí živlové chtěli dokázati, že trestných ran jest ještě málo! — Co jednotlivci v poli zažili, jedny polepší, druhé pohorší; sestávat válka z přemnohých složek, nikoliv ze samého hrdinství a obětovnosti, ani v poli, ani doma. Jaké rozdily jsou dnes mezi věřícími, vystihuje pěkrě pisatel úvodníku ve výroční zprávě spolku sv. Bonifáce: Jsou i mezi křesťany hrdinové a hrdinky, avšak také slaboši a duše zabělé. Jsou velkomyslní, kteří vše přinášejí za obět vlasti, nescházejí však ani takoví, jako falešný přítel Davidův a Jezabel. Máme statečné ženy jako Judith a dívky plné obětavosti jako dcera Jefteho. Avšak nočním přítím vždy kráčejí i záletnické Moabitky. Jedni se modlí a pláčí, druzí dovádějí a smějí se. Ano — dobro stejně i zlo dostoupilo nadlidské míry! (Geleitswort des Bon.-Jahrbuches 1916.) Byly to tedy předčasné konkluse o obrození ve smyslu praktického náboženství! Dr. Foerster dobře praví: „Co již v míru neprovedla práce ve směru nábožensko-mravním, to nebude nám ani válkou hozeno do klína! Zde musí opět moc a síla evangelia ukázati své divy.“ (Foerster: Die deutsche Jugend und Weltkrieg S. 127.) Nesmíme také zapomínati, že ani v těchto vážných chvílích nelení naši nepřátelé, ba právě dnes rádi by ukázali, že hlavní vinu na tomto neštěstí celého světa má víra a církev, a hledí tak zničiti i to, co zdravého u nás vzkličilo. Mnoho pochybností a rámitěk, jež tak dlouhá válka v ohledu náboženském s sebou přinesla, jest dobrou půdou pro jejich krtčí práci. — Kéž nelenilo by se ani s naší strany a neskládaly se ruce v klín!

A jak neblahý vliv války můžeme teprve pozorovati na dospívající mládeži a dětech! Ačkoliv i před válkou často bylo si stěžováno na klesání mravů mládeže, přece nebyla zkzá tak viditelnou jako dnes. Zvláště v městech je zpustlost mládeže dorostlé i školské až příliš nápadnou. „Vychovatelské Listy“ (XVI. č. 7-8. str. 288)

uvádějí statistiku zločinnosti mládeže na Ostravsku, která konstatuje jedenáctonásobný vzrůst. Odkud to? Doma postrádá mládež autority otce, a matka, která musí nahražovati scházějícího muže, na vše nestačí. Tak nedostává se dětem náboženské výchovy a kromě toho jsou vystaveny všem nebezpečím ulice. Co svodů čeká dnes na mladíka ve styku se zkaženými, co nebezpečí od padlých žen! V časopisech a novinách máme o tom denně křiklavé doklady. „V nynější době se ukázalo, jak vratké byly principy Volné školy, jež nevedouc k Bohu, nemůže vésti ani k pravé lásce k vlasti, k trůnu a k dynastii. Když odmíná se lidu a tím více dětkám víra náboženská, odmíná se jim i základ mravnosti, ničí se podstatné prvky každé společnosti.“ (Vych. Listy XVI. č. 6. str. 230). To doznávají už dnes naši nepřátelé sami. Tak na př. píše „Světlo“, orgán to svobodomyšlných v úvodníku (17. května 1916): „Neváháme veřejně tvrditi, že roste procento dospívající mládeže, u níž vzrůstá se nyní měrou nebývalou zesurovělost mravů, jež jeví se zvláště v těchto směrech: mládež nemá úcty ani k rodičům, ani k učitelům; nemá respektu před autoritou, nezná a neuznává povinnosti; v jednání jest zesurovělá, bezohledná; libuje si v řečech sprostých, hrubých a nemravných; je k dospělým drzá a k jakémukoliv poučení netečná; trestu se nebojí a k mírnému napomenutí je nepřístupná.“ Již tolik opatření bylo učiněno, zakázány byly večerní toulky, kouření, kina, čtení pornografických knih — a výsledek, ne-li žádný, tedy pramalý! Žádá se na člověku něco, čeho mu nikdo nezjevil, žádají se výsledky výchovy, které nebylo. Teprve dnešní doba poučila mnohé, že ani sebe větší katastrofa nezmění lidstva¹⁾, nýbrž výchova od útlého věku. Odtud dnes tolik úvah o velikých úkolech školy po válce! Doufejme, že úvahy ty skončí poznatkem, že jen škola náboženská, „škola, jež by v celém svém plánu vychovávacím a vyučovacím byla proniknuta ideou Boha, může býti zárukou štastrější budoucnosti našeho národa.“ Vych. Listy XVI. č. 7-8. str. 287.

Zbývá ještě, abych se zmínil krátce i o tom, co tak úzce s náboženským životem souvisí: o otázce misijní a vlivu ruské invase na katolické Polsko. Kdežto otázka misijní stala se již před válkou akutní pro zvýšenou činnost protestantismu, konstatujeme dnes, že ještě citelnější rána zasazena jí byla válkou. Jednak že povolání byli mnozí misionáři — zejména francouzští a italsí — ke službě vojenské, jednak že Anglie přenesla válku i do zámořských kolonií, území to většinou misijního. Zvláště misijní společnosti rakouské

¹⁾ Tvrzení mnohých, jakoby válka měla blahodárný vliv a upevnění charakteru (zvláště u jinochů v poli!), nemí se přeháněti. Ony často uváděné předrostiti, jako: otužování vůle disciplinou, pohrdání kultem těla a j. daleko reyvávají mravních škod pro charakter. Paedagog Foerster takové tvrzení rozhodně zamítá a podotýká k tomu: „Es ist gewiß ungeheuer schwer über das Heil zu sprechen, das aus einem Unheil kommen kann. Es ist nur Gottes Geheimnis und Kraft selbst das Böse dem Guten dienstbar zu machen.“ (Die deutsche Jugend und Weltkrieg. S. 74.)

a německé ocitly se tím v poměrech téměř nesnesitelných. Misionáři byli přísně střeženi, vystaveni útokům novinářským a na mnohých místech (jako na př. v Indii a v Africe) i k odchodu donuceni. Ba často bylo jim snášeti násilnosti, ano i kostely a misionářské stanice byly srovnány se zemí. Také pro nedostatek peněz bylo nutno někde misie zastaviti. Vstupem pak Turecka do války byly znemožněny i misie v Orientě, ježto misionářské stanice v těchto zemích byly ponejvíce v rukou řádových kněží francouzských a italských. A jaké následky bude míti povolávání francouzských kněží z misii do fronty, zatím co Anglie klidně ponechává protestantské misionáře v činnosti, může každý posouditi. Není proto divu, že odborníci nazývají tuto válku katastrofou pro činnost misijní. — Veliké a důležité úkoly nastanou Rakousku po válce právě v tomto směru. Bylo by si jen přáti, aby bylo u nás dostatek sil, peněz a pochopení k tomuto šlechtnému dílu.

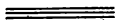
Nynější válka poučila nás také, jak strašný je rozkol. V ústech boj za osvobození, ve skutečnosti však znásilnění popravoslašením! Rozkol to byl, který zplodil neoprávněný sen o novém Velkosrbsku, jenž stal se pak podnětem nynějšího světového požáru; rozkol to byl, který snížil se v Haliči až k pronásledování. Vzpomeňme jen, jak naloženo bylo s metropolitou Lvovským hr. Szeptyckim, jak jednáno bylo s ruskými kněžími, jak nucen byl lid chudých vesnic polských od ruských popů k orthodoxi. Biskupové na mnohých místech byli sesazeni (černovický metropolita Vlad. Repta!), řeckokatoličtí kněží nahražováni orthodoxními, ano ze Lvova i 300 dítek odvezeno do Charkova k výchově v orthodoxi.¹⁾ Známy agitátor volyňský arcibiskup Eulogius vydal dokonce i pastýřský list k Rusínům ve vých. Haliči, v němž veřejně vybízí k odpadu od Říma. Tak vyhlíží ubohá duše rozkolu! Co všechru muselo katolické Polsko vytrpěti, vyličil sv. Otec a polští biskupové ve společném pastýřském listě, vydaném na svátek Všech svatých 1915. Může však nás těšiti, že Poláci a Rusíni v této těžké zkoušce, kterou na ně Prozřetelnost Boží seslala, obstáli, a můžeme doufati, že zatlačením Rusů z Haliče je nebezpečí orthodoxních fanatiků zažehnáno.

Shrneme-li na konec své poznatky, tu docházíme k závěru, že doba války jest pro náboženství dobou setby a klíčení, nikoliv však dobou žní, jak mnozí se domnívají. Nesmíme tedy činiti předčasné konkluse o náboženském znovuzrození, ježto náboženské napětí během války nebývá stavem trvalým, jsouc ponejvíce výronem citů. K těmto teprve musí přistoupiti důvody rozumové, musí přistoupiti vůle, která jedině může podati vítěznou energii. Jisto je také, že výsledek světové války stává nás před problémem nového Rakouska, které vyžaduje nové výchovy všech národů.

¹⁾ Jest jisto, že zprávy tyto třeba bráti s jistou rezervou, třeba že přinesly je většinou neutrální časopisy. Na př. švýcarský list „Journal de Genève“ vznášá v této příčině velikou obžalobu proti Rusku. Objektivní pravdu ukáže nám teprve budoucnost.

Co však neprospěje víře, nemůže prospěti ani národu. „Stu národů byl katolicismus vůdcem k vyšší kultuře — musí tedy opět býti na prvním místě, kde na troskách a po tolika převratech světové války bude budována kultura nová.“ (Dr. Eberle: *Schönere Zukunft*, S. 26.) Jak ohromné tedy úkoly v tomto směru čekají po válce zvláště na kněze! „*Stimmen der Zeit*“ (Jahrh. XC, 1.-X. 1915) píše o tom následovně: „Co našemu kleru po válce nastává, jest ovšem hojnost práce, množství nových neslýchaných problémů, nebývalé dosud napětí všech sil — zkrátka boj nejvyššího rozhořčení. Tento boj však nesmí býti bojem proti vnějšímu pronásledování, ani vzájemným bojem osobním, nýbrž musí to býti boj proti vnitřním nepřátelům národa a duše, boj proti hříchům, bludům, svádění a nedbalosti, proti duševní i tělesné bídě, boj o vyšší rozvinutí náboženského života, boj pro Boha a jeho duše!“ Proto stavme už nyní pevně hráze na poli duchovním a kulturním, aby snad mocný proud kulturních bojů nezastihl nás kdysi nepřípraveny. Vtiskněme si do srdce slova Dra Nováka, který ve svých „*Pohledech*“ (str. 410) napsal: „Učme se z dějin! Žijeme v době, ne-li velké, tož jistě na dlouho rozhodující, osudné. Stojíme v plném ohni války za víru a mravnost... Co nás čeká? Co čeká náš lid? Jaký soud pronesou jednou dějiny o nás? Nechť prapor náš neohroženě vlaje, kde napadena klesá víra a ctnost! Heslem naším budiž: církev a lid! Míjej daleko řady naše kletý egoismus, bezúhonným budiž náš štít! Naše oko budiž bystré, naše rámě silné, otužené životem prostým, jako se sluší na vojína Kristova! Velké budiž naše srdce důvěrou v Boha, zápalem pro svatou věc! A když tak nás stihne čas, v případě nejhorším jen jedno nám přinese — slávu mučednickou. Učme se z dějin!“

V. H.:

Z denníku.

21. ledna.

Dívám se zamlženým oknem do dvora. Jakýsi smutek, náhlý smutek mne ovanel, a cosi zašeptalo tesklivě: Již je po všem.

Vidím odcházeti poslední sanitěty — pomalu krok za krokem, jakoby čekali, že někdo na ně zavolá: Ale zůstaňte! Zastavují se... A zase jdou dále. Nikdo jich nezdržuje, jsou zde cizí, zbyteční. Stydí se sami za sebe, že srostli za ta dvě léta se šedivou budovou. Čáky jim zapadají do čela...

Poslední se ohlédl — nejhodnější sanitét. Ve všem přesný a dočvilný, neznal než svou povinnost. Sedřený a neduživý sanitét! Jde s ostatními a rozjímá v duchu, co přijde teď... náš hodný X. Stmívá se.

*

Hlavou proskočila představa, druhá, třetí... jsou tak živé, sběhly se v dlouhou řadu. Rozhrnula se minulost, a přede mnou

stanulo kus života, patnáct měsíců, patnáct nezvyklých měsíců prošlo těsně mimo, docela jiných, než které prožívá bohoslovec. Kapesní vydání světa v seminárním zátiší.

Pestrá směsice lidí honí se po jevišti, někteří běží k tobě přímo a s úsměvem ti tisknou ruce. Hlásí se noví a noví; jsou zaraženi, našli by tě mezi tisíci, vykládali o tobě doma, vzpomínali v zákopech, a ty teď děláš, jako bys jich nebyl jakživ spatřil. Omlouváš se rozpačitě: „Odpusťte, vojáčky, bylo vás tu tolik, kdepak bych se na všechny pamatoval.“ „Aspoň na mne,“ žadoní pokorně V. „Jsem z X. . . .“ „Já z Y. . . .“, víte, měl jsem tehdy právě ustřelený prst, hned na začátku . . . tolikrát jste jej obvazoval,“ a nastavuje pahýl zrovna pod nos. Konečně jej poznáváš. Září radostí . . .

Koho nevidím! Bezruký Pavluk! Chudák, až z Východní Haliče ho dovezli, je tomu mnoho měsíců. Nosil ruku před sebou jako veliké a neduživé děcko, které se nedalo a nedalo ničím upokojiti. Tak měkkounko měla ustláno ve vatě . . . a bolela, pořád bolela. Chodil s ní po všech světnicích, hrál druhou náruživě v karty a kroutil si bolestí knír (jedinou pýchu a radost, kterou se lišil „on kaprál od rekrutů“). Ošklivá ruka, pět ran bylo v ní, hlubokých, všechny prsty mohls pohodlně do každé strčiti — jako hlava u formanského vozu byla, když leží u koláře v kcutě — pochrámaná s černými otvory, z nichž vyrazili čepy — zahnisará ruka . . . Dvakrát ji řezali; do dneška vidím zkřivenou tvář trpitelovu a výčitku ve strhaných očích. „Čungrót, paně, čungnót, čimat,“ prosil v bezesných nocích a srkal dým cigaret . . . A nic nepomohlo. Bezruký Pavluk! Knír má výbojně vzepjatý, a cosi jako zákmit tiché radosti probíhá mu úzkými rty. Už neboli.

Přihнала se nová vlna. Aáá! Ještě jste na světě? X. vypouřil oči a přikyvuje, div si nepřelomí vaz. Měli jsme ho zprvu za Maďara, až ho druzí prozradili. Vzezření měl nahlouplé, ale v míru dost slušný „úřad“, jak vůbec všichni „Maďari“ v Uhrách. — Živila ho tady celá seminárka; všechny nedojedlé bochníky putovaly do jeho žaludku, který trávil vskutku mimořádně. Pořád jen volal: „Hlad, hlad.“ Ale při tom všem měl neobyčejný humor.

Zahovoril jednou (to byla vlastně jeho první slova v mateřštině): „Pane kaplan, len co pravda, nemoc máme. Nebudem sa za ňu hanbiť. Nemožem na nohy. Keď prindem do švarmlinie, nic nemožem, lehnem — pre mňa čo maroda snád len špitál dobrý . . .“

Podnikavý sanitét jeden uobí jakási natahovadla, ta že strýci jistě pomohou. Připevnil je na lůžko se slovy: „Pozitýtku začnem.“ Ostatní maródi chodili se dívat. Dva dny Slovák nejedl a „len“ obkukoval, s které strany hrozí útok. Samá kolečka, provázky . . . k čemu to . . . vrtá mu mozkiem. Na třetí den kopne do novoty, těžkým botem a ulehčí si jadrně: „A čo, frajérky, špacír a kúpanica nie šibenica.“ Snad si na to teď vzpomněl, směje se a pokouje spojojeně z krátké lulky.

„Kennen Sie mich noch, Hochwürden?“ „H. Grasel.“ Kdo

pak zapomene na příjemného obchodníka, který je rozená úslužnost, na Vídeňáka, jenž si prohlíží, desetkrát za den obrázky se svými poupátky (byla tří) a prozrazuje každým coulem něžného manžela a pečlivého tatínka. Vzpomněl se na nás několikrát z pole lístkem.

Slyšeti foukací harmoniku. — To jest jistě „šofér“. Virtuos, všeuměl, peštské dítě! Spoluhráče obehřával do halíře (než to bylo úředně zakázáno), v šachu byl mistr, sportsman rozený — ale jednoho nedovedl: vštípati si do paměti výrok písma sv.: „Co platno člověku, kdyby celý svět získal, ale na duši své škodu utrpěl.“ Směje se na mne ze široka. Hned za ním klopi rozpačitě hlavu: „Kaša nem jó“¹⁾, přesvědčil se později „na vlastní útraty“, že se u nás stravovalo přece jen dobře. — Balasovi je do čardášu. Kýho výra! Cikán-idealista! Uměl toho po cikánsku málo, ale byly za to snahy státi se aspoň frajtreem a uměti trochu německy. V prvních pokusech se zmohl na několik povelů (místo šavle mával berlou), němčinou omračoval své nevzdělané okolí potud, pokud se zmohl na „Russen gefangen, Rusen gefangen“ předčítané z obrácených novin.

Všichni se chtějí představovati. Není možno, přátelé, musím studovati. Vzpomínají, jak nás vidali s knihou v rukou. „Pan kaplan nemá kdy,“ upozorňuje a zdržuje jeden Slovák neodbytné druhy. „Ale, pane bohoslovče, neberou si to studium tak k srdci,“ zpívá jakýsi Čech. Rumuni se nedali. „Zugsführer Botonica-bunica“ řeční za všechny: Do předu postrkují X. Ani jsem ho už nepoznával. Přišel k nám kdysi obrazu Božímu nepodoben. Vlasy jeho nelišily se pranic od kudrlin na stromech zamořených housenkami. Sebe geniálnější romanopisec libující si ve šfavnatých popisech nepředstaví si do smrti pojmu „hlava jako kožuch“. Dalo práce, než byl „Romín“ zase „k světu“.

Návky z domu, noclehy v příkopech, omrzlé nohy . . . konglomerát okolností, které nešťastníka tak dořídily. Nohy jsou již zahojené, prstů sice nemá (odstříhali jsme mu vyhnilé kostky dávno), ale to nic nedělá.

Vlna odnesla Rumuny, Taliány, moslemíny, Tyroláky, deset zdravých Židů . . . Každá tvář rozzvučela v nadřech některou strunu, veselší, smutnější, tak jak je naladila minulost.

Jen v letu jsem podal ještě ruce demokratu, který nosil na krku rúženec, později posílal z fronty ještě dlouho lístky, usmál jsem se na německého učitele (jednou nemohl pochopit, jak může spravedlivý Bůh dopustit, aby byla nekřtěná dívka zavražděna; konečně uznal argumentaci a vypůjčil si hned dogmatiku), zavolal jsem na bývalého nevěrce X. (na frontě našel pravdu, kterou hledal nadarmo v Renanech, Voltairech, Nietschech — prostý dělník!) . . .

Mizely poněnáhlu všechny ty bytosti, které na své životní plavbě veply jen tak náhodou a na chvílku do přístavu světla, ticha a klidu, které si odnesly rozjasněné čelo a vzpomínku na celý život . . .

¹⁾ „Kaša není dobrá“, byl „na žaludek“, ale jisti chtěl, co druzi.

Mizely v dálce a bylo jich mnoho, velmi mnoho, se všech stran se shlukly, aby projevily své díky a uznání stisknutím pravice, aby tlumočily vděčnost za kvapné dni a probdělé noci.

Přišly neznámé, cizé a odcházely milé a drahé srdci. S Bohem, přátelé! Neuvidíme se už nikdy.

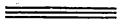
Ještě se dívám do okna. Dvůr je dávno prázdný... Naproti v Salesianu tma, ticho. Byl to jen sen.

*

Bylo těch patnáct měsíců nadarmo? Kde je trpkost, která někdy skanula do srdce jako odvar blínu, když se po nás žádala povinnost na fakultě, povinnosti v nemocnici, když jsme v noci bděli a ráno vstávali skleslí na duchu a na těle — ke studiu? Kde jsou slova, která se prodrala někdy mimovolně na rty, když jsme byli jednu dobu přechodnou stanicí (očistěné transporty posílaly se c. k. sestrám). A mnohé příkoří, nepochopení?

Vše dávno zapomenuto. Jen ty dobré vzpomínky rozbíhají hlavou a bzučí tichou píseň jako roj včel na výsluní...

To všechno mně napadlo, když od nás odcházeli sanitěti.

H.—:

»Zpytování svědomí«.

(Báseň v prose.)

Dlouhou cestou bral jsem se k Tobě.

Dohořivala světla, která svítila na tu tesknou — dlouhou cestu. Bez touhy odpocínouti jsem šel a v mysl mou drala se náhle jakás myšlenka. Lákavá byla a lahodila.

„Vrať se nám, vrať, my ti přály... Máš nás soucit a lásku. Vrať se do klínu přízně; bleďé růže voní, a my tě uvítáme jako vzácného hosta. Květy posypeme ulicé, kterými půjdeš a vstříc Ti pošleme mládí s jiskrami v očích a s písněmi na rtech.“

Snad únavou jsem nepřemýšlel.

Dohořivala světla, která plála na tu tesknou, dlouhou cestu...

„Přece jsi přišel“, vítal mne Svátý.

Spatřil jsem v jeho očích rozplývati se smutek.

Zabolelo mne srdce. Hlavu jsem sklonil až k zemi, aby nezřel mého zmatku.

Vzpomněl jsem si na dlouhou cestu, na dohořívající již světla a na to, že se mně nechtělo před chvílí jíti.

Ale On již mluvil divná slova, jichž mně dosud neřekl nikdo.

Zaplakal jsem a zase vzpomněl, že jsem před chvílí nechtěl jít...

„Dítě, dej mi své srdce a přivíň se na má prsa“. Dal jsem mu srdce. Ukázal na své. „Kdo k mému se přitulí, najde pokoj. Já jsem Pokoj!“

Neměl jsem srdce už, ale byl jsem plný lásky.

„Jak je dobře, Pane, seděti u Tvých nohou —“

„Ano, dítě, neboť setru slzu s očí každému, kdo zapláče na mém srdci. Vyplním hrud, které celý svět nemohl vyplniti. Rozehřeji kůru a roztavím ledy, kterých neprolomily žáry . . . Já jsem Slunce.“

Po obloze rozhořely se hvězdy.

„Propuť jej, Pane, aby šel domů a nasýtil se.“ „Kdo jedl z chleba, který já jsem dal, nemá už hladu. Kdo pil z vod, které já jsem dal, nemá už žízně. Já jsem Pramen.“

Zůstal jsem u Pána. Hlavu sklonil jsem k jeho nohám a v srdci mém rozhořely se tiché žáry lásky a vděčnosti k Mistru.

Zprávy z jednot.

Z BRNA.

I. schůze — 14.-I.

Po dvou letech opět všichni shromáždění v chlap. semináři v Brně, za poměrů poněkud urovnaných, slavili jsme první schůzi „Růže Sušilovy“. Zúčastnili se všichni bohoslovci a mimo to potčili nás návštěvou vdp. Dr. Hudec, Dr. Toman, viceregens chlap. semináře, náš dp. P. spirituál a spirituál semináře dp. P. Šettner.

Několika slovy uvítal předseda přítomné a sbor, řízený kol. Fröhlichem, zapěl Bendlův „Chorál národa českého“, jehož protičténé podání bylo zdárným ovocem pečlivého cvičení.

Kol. Fröhlich přednesl svoji práci „O chorálu“. S povděkem přijali jsme toto téma — tím více, že vyplnilo jednu z mezer potřebných vědomostí: vždyť chorál je spjat s liturgií a provázeti nás bude celým životem. — Historii chorálu rozdělil řečník na tři období: počátečního vývoje, rozvoje a vrcholu, úpadku, a doby obnovy.

Dovodiv, že prvky zpěvu křesťanského hledati dlužno v různém původu křesťanů, ukázal ony složky, jež skládají se v celek dýšící posvátností a vynikající ušlechtilostí formy. Provodil nás všemi fázemi, jež bylo prodělati chorálu, než nabyl stabilní formy za Řehoře Vel. v době rozkvětu a vrcholu. Zaujímavým způsobem zmínil se o různých obměnách tohoto zpěvu Řehořského, jež však vedly poněkud k jeho úpadku — zvláště když byl zaveden ve chrámech zpěv vícehlasý.

Sněm Tridentský rozhorlil se nad nevázaností a světskostí těchto „delicatae murmuraciones“ a vyslovil své požadavky.

Jim plnou měrou vyhověl kapelník Palaestrina, zreformovav Graduale Romanum. Přes výtečnost tohoto díla nastává od st. 16 úpadek; zavedením orchestrálních nástrojů nabývá zpěv nádechu smyslnosti a do chrámů vnesen vkus světské opery. Díla nápravy od r. 1830 chápe se stolice papežská — zřízeny komise k prozkoumání původních zpěvů Řehoř, jimž vděčíme za obrod této perly křesťanské a za pořízení nových chorálních knih.

Po přednášce zapěl sbor Försterova „Oráče“ (na slova K. D. Lutinova), jehož propracovaný přednes osvěžil každého.

Jelikož pro válečné poměry nebyli jsme dosud pohromadě a tudíž nebylo ani „Sušilek“, v nichž bychom poznali podstatu a pravý účel jejich, poukázal předseda ve své řeči na nutnost seznámení se stanovami, a slíbil, že se tak stane v některé z příštích schůzí. Dotkl se též jednoho choulostivého bodu — totiž kritiky, této ledové sprchy mnohých poctivých zápalů, a prosil kolegy o rozumný ohled.

Vdp. Dr. Hudec věnoval nám několik povzbuzujících slov. Zmínil se o situaci, v níž hynou skoro všechny tradice, uložil nám na svědomí, bychom nedali uhnouti tradicím pěkným a mezi nimi na prvním místě „Růži Sušilové“.

Na předsedovu zmínku o kritice navázal dp. P. Spirituál, by objasnil její pojem. Rozlišil mezi kritikou intencí čistě nápravných a kritikou nemístnou, která dovede bořit, ne však stavět.

S dojmy nejpříznivějšími rozešla se schůze.

Na návrh a za laskavé součinnosti dp. P. Spirituála zřízeny dva kroužky: řečnický a žurnalistický. Myšlenka výborná a dlouho již chystaná uvedena tak v život. Roztřídění toto má sloužiti ke zdokonalení v jednotlivých oborech, a hřivny, vyzískané touto prací, mají býti ukládány v „Sušilkách“ a „Museu“. Jelikož schůze bývají konány jen v neděli, stanoven takový pořad, že každý odbor má míti třetí neděli schůzi. Kroužky čítají 12 členů — kolegové quartáni pro blížící se svěcení na podjáhny se nezúčastnili.

V prvních dvou schůzích vyložil dp. Spirituál účel kroužků a naznačil metodu práce. Způsob, jakým nutno pokračovati v řečnictví, vyvolen ten, že 3 členové obdrží před schůzí théma, o němž mají mluvit — ostatní naučí se nějakému vzoru řeči nebo básni, jež přednesou. V žurnalistice rozdána thémata k vypracování. Třetí schůze kroužková pěkně se vydařila. Přes obtíže, jež působí řečníku-začátečníku promluvy „s patra“, byly podány ukázky, svědčící o snaze a dobré vůli.

II. — 17.-V.

Přes to, že bylo dosti dobré vůle, k nové schůzi po tak dlouhou dobu nedošlo. Vínu dlužno spíše hledati v poměrech vnějších, ač i v nás jest jí dosti. Myslím, že mutatis mutandis bylo tomu tak i v jednotách ostatních.

V této dlouhé mimořádné schůzi přednesl kolega předseda svoje pojednání o původu a významu „Růže Sušilovy“. Zajímavě, svým vzletným způsobem oživil nám dějiny od let třicátých s jejími poměry národnostními, postavil nás v prostředí, v němž začali svou svatou práci mužové, plní nejčistších a nezdolných snah, a do rámce obtíží a nesnází, jež kupily se v cestu mladým nadšencům, vložil a zobrazil čistotu ideálů, sílu a vytrvalost srdcí, upřímným vlastenectvím bijících. Zůstal nám obraz jejich — „Růže Sušilova“.

S jakými city k ní vzhlížeti máme a čím jsme jí povinni, cítí snad každý z nás. Doby jsou zlé a snad ještě horší budou — ale tím více přilneme k jednotě naší a v ní se připravujeme a cvičme, abychom jistě a pevně dovedli státi v životě na místech svých.

„Je nás málo“, tak končil kol. předseda svoji řeč, „a snad Vás bude i méně, ale nedejte klesnouti Sušilovu odkazu, a kdyby zde jich pět bylo, ať i ti plní důvěry v doby budoucí zachovají a pěstí Růži pro časy další — a jejímu zdaru volám svoje upřímné: „Zdař Bůh!“

Na to vyzval předseda kol. terciány, aby si zvolili funkcionáře na rok 1917-18, poněvadž za týden bude rozpuštěna kommunita.

Zvoleni byli: Dominik Pecka předsedou, Vilém Viktorin administrátorem, Josef Handlíř pokladníkem. Po volbě rozloučil se předseda s přítomnými a rozpustil schůzi.

Pozdrav všem Jednotám!

Jednatel.

Prázdňinová adresa předsedy: Dominik Pecka, Čejkovice u Hodonína.

Z OLOMOUCE.

Z „Literární Jednoty bohoslovců olomouckých“. Letoším rokem vstoupila Jednota ve 40. rok činnosti. Pout velehradská totiž v roce 1877 zavdala příčinu ke společné činnosti literární v olomouckém semináři. Zmíněného roku sešli se bohoslovci olomoučtí na posvátném Velehradě s bohoslovci brněnskými, nadšenými duchem Sušilovým, přijali radostně vybidnutí jejich ke vzájemnému snažení vlasteneckému a slíbili přispívati do „Musea“. Ale slibu nejen dostáli — a tak „Museum“ stalo se společným orgánem bohoslovců moravských — nýbrž i počali přípravné práce k založení „Sušilky“, jež jim dp. představeným byla povolena dne 28. března 1878. Protektorát svěřen lektoru v kn.-a. semináři, nynějšímu J. Exc. světícímu biskupu Dru K. Wisnarovi. Od toho dne život v „Jednotě“ se blahodárně rozvíjel posilován poutěmi a sjezdy velehradskými; duch Sušilův opanoval srdce a jemnou duši snaživých mladých mužů, hlas jeho rozechvíval jejich nitro. A dobře bylo, dokud dbali hlasu Sušilova, neboť kdykoliv se odchýlili členové „Jednoty“ od jeho ideálů, téměř vždy bylo to jen na škodu, takže v některých letech nechybělo mnoho, aby mladá ratolest vlivem podvrtných živlů neuschla. A byť i někdy činnost ochabla, přece — Bohu díky buďtež za to — „Literární Jednota“ nezanikla a letoším rokem může se již chlubití 40letým trváním. Potěšujícím jest, že právě letos duch Sušilův počíná nezdolnou silou podrobovati si srdce členů „Jednoty“. Velká doba potřebuje velkých mužů.

• Činnost L. J. v další části období r. 1916-17 byla tato:

3. prosince 1916 přednášel předseda Frant. Slavík na téma: „Ideový obsah snah unionistů“.

14. ledna 1917 pořádala „Jednota“ „Vánoční ozvěnu“. Pořad byl tento: 1. E. Ambros — V. Kosmák: Štědrý den. Melodram. (Přednesl ctp. Fr. Synek, s doprovodem ctp. J. Slavíka na klavír.) 2. Ant. Diabelli: Offertorium k svátku sv. Tří králů. Trio s průvodem harmonia. (Ctpp. Bedř. Hýža, Vincenc Kramoliš, Fr. Černý a Fr. Hrdlička.) 3. Scenerie z ráje. Od Rud. E. Linharta; uveřejněno v Almanachu bohoslovců olomouckých r. 1904. Recitace. (Ctp. Fr. Slavík.) 4. Ant. Dvořák: Hospodin je můj pastýř. Z „Biblických písní“ č. 4. Tenor (ctp. K. Bureš) s průvodem piana (ctp. J. Slavík).

28. ledna 1917 přednášel na plenární schůzi ctp. Flor. Coufal na téma: „Vliv světové války na náboženství“.

18. února 1917 pořádala „Jednota“ schůzi s přednáškou ctp. Raf. Rozsypala „Katol. misie za světové války“.

18. března 1917 byla plenární schůze s přednáškou „Úkoly naše a Rakouska pro misie za války a po válce“ (ctp. Raf. Rozsypal). Před přednáškou procitěně přednesl ctp. Stejskal Josef báseň „Trnový vínek“ od Xav. Dvořáka ze sbírky „Soli Deo“.

22. dubna byla poslední schůze plenární v tomto období. Choralisté zapěli krásný sbor „Jak sladce zní ten krásný hlas „kde domov náš“ (Vogl). Ctp. Jan Boxan přednášel o „Otázce výchovy a školství po válce“. Dp. protektor připojil povzbuzující promluvu k přítomným, aby pilně studovali tuto otázku pro neobyčejnou její důležitost. Téhož dne konala se mimořádná valná hromada L. J. v zahradě na „Šumavě“. Na ní projednána pout velehradská a ohlášen výsledek konkursu.

Z odborů „L. J.“ pracoval v tomto období odbor Cyrillo-Methodějský a s ním spojený (21.-XI. 1916) a pologeticko-dogmatický. Práci v odboru zahájil krátkou promluvou ke členům předseda ctp. Fr. Slavík dne 18.-X. 1916. Na II. schůzi 30.-X. přednášel ctp. J. Klímek na thema „Apoštolé slovanští sv. Cyril a Metoděj“. Přednáška byla projevem piety a lásky k našim vzorům apoštolské práce, a jistě podobné city u všech posluchačů vyvolala. Na III. schůzi 9.-XI. mluvil ctp. Dostál Kašpar, předseda historické sekce odboru C. M. na thema „Postavení sv. Cyrila a Metoda k rozkolu“. Na IV. schůzi 21.-XI. mluvil ctp. Ott „O poloze starého Velehradu“. Na V. schůzi 17.-XII. přednášel ctp. M. Výrek na thema „Příčiny a přípravná doba rozkolu východního“. Na VI. schůzi 7.-II. 1917 a na VII. schůzi 23.-III. mluvil předseda o tematě: „Přehled dějin církve rozkolnické“. Týž zmínil se na VIII. schůzi 30.-III. několika slovy „O významnějších východních konvertitech“. Na příští období pracovní připraveno jest několik dogmatických přednášek o pravoslaví. Průměrná účast při schůzích 30 členů. Výbor odboru měl 6 schůzí (27.-XI., 5.-XII., 20.-XII., 31.-I., 25.-II., 21.-IV.), v nichž pracovalo se na zdokonalení odboru. Odbor C.-M. měl sekci historickou, dogmaticko-apologickou a misijní (zřízenou 21.-IV.). Přednášky většinou rázu informačního připravovaly půdu k dalšímu odbornému vzdělání na poli idey Cyrillo-Methodějské.

Odbor literárně-historický pracoval více soukromě.

Odbor sociologický podal několik prací na plenární schůzi.

Do soutěže prací literárních a vědeckých, vypsané Literární Jednotou dle usnesení výborové schůze ze dne 10. října 1916, podány byly tyto práce:

1. Svatopluk Král: Řím a kompaktata se svými představiteli Jiřím z Poděbrad a M. Janem Rokycanou.

2. Pavel Poledne: Slovanská liturgie na Moravě až po její zákaz roku 885.

3. Maryan Racvski: Slovanská otázka.

4. Cyril Moravan: Qui ex Patre Filioque procedit. (Historicko-dogmatické pojednání.)

5. V. Lapač: Z mého zápisníku. Básně.

6. Vítězslav Horský: O hypnotismu.

7. J. K. L.: Pokusy a snahy o unii a práce v této otázce za doby války světové.

8. F. C.: Náboženství a válka.

9. Oldřich Živsa: Výbor překladů básní ze sbírky „Z Vesny Života“ od L. Podjavorinskej.

10. Ignotus: Právo a jeho vznik.

11. L. Láska: Ve znamení kříže.

12. A. V. K.: Trest filosofie Lva Nikolajeviče Tolstého.

13. Gustav Hlínecký: Píseň o bolestech a nadějích jednoho dne.

14. M. L.: Písně, jichž obsah jsem poznal v září svatostánku.

15. Metoděj A.: Historický podklad umělecké otázky.

Z toho jsou 4 práce básnické, 5 historických, 1 apologetická, 2 z oborů sociologie, 2 literárně-dějepisné. Práce valnou většinou jsou dobře propracovány. Cenou poctěny byly: práce V. Lapače (II.), G. Hlíneckého, F. C., Cyrila Moravana (III.), Pavla Poledne a M. L. (IV.)

Výbor L. J. měl celkem 13 schůzí. (22.-X., 7.-XI., 19.-XI., 29.-XII., 18.-XII., 26.-I., 17.-II., 27.-II., 17.-III., 28.-III., 31.-III., 16.-IV., 20.-IV.)

Členové „Literární Jednoty,“ od počátku války (15. září 1914) ošetřují raněné. Jen malý zlomek jich neošetřoval. A přece i za těchto těžkých podmínek udržují drahou jim „Jednotu“ obětující volný čas k pracím literárním a vědeckým. Těšíce se na milou shledanou 30. a 31. července o pouti na posv. Velehradě zdravíme srdečně všechny bratrské „Sušilovky“. Za L. J. bohoslovců olomouckých:

FR. X. SLAVÍK,

jáhen a předseda.

FLOR. COUFAL,

jednatel.

Z PRAHY.

Dne 16. listopadu 1916 konala naše „Růže Sušilova“ IV. ř á d n o u s c h ů z i. Program: 1. Z. Čech: „Ach, synku, synku.“ (Přednesl pív. kroužek „Smetana“.) 2. „Světové postavení papežství ve světle světové války.“ (Přednáška kol. Krainera.) Po zdařilém pěveckém výkonu líčil nám zajímavým způsobem kol. Krainer na základě zpráv časopisů většinou církvi katolické nepřátelských, v jakém postavení jest v dnešní době sv. Otec k rozbourené Evropě. Ukázal na zásluhy sv. Otce v nynější válce a zdůraznil hlavně to, že věhlas Apoštolské Stolice vzrostl nejen u katolíků, nýbrž i u největších nepřátel naší sv. církve a že právem k Římu dnes své zraky s důvěrou a úctou upírají všichni národové. Přednášky účastnil se také vsdp. ředitel Msgr. Ř í h á n e k.

Po této schůzi odjeli jsme na delší prázdniny pro obtíže doby válečné.

Teprve dne 13. května 1917 opět byly zahájeny řádné schůze, jež mimořádně byly přeloženy na neděle.

Program V. řádně schůze:

1. Pol. nár. hymna: „S požárů dýmem.“

2. J. Škroupa: „Staročeská“, přednesl pěv. kroužek „Smetana“. Na to předseda četl dopisy Jednoty olomoucké o letošní velehradské pouti, jež je projektováná a 30. a 31. července. Návrh byl s pochvalou přijat. Někteří z členů Jednoty se odhodlali, třeba že je nám to velmi obtížno o prázdninách se dostavití na posv. Velehrad.

Pak tlumočil tu s opravdovým zájmem projev pp. kol. Ligistů po užším spolupůsobení na poli nábožensko-sociálním po válce. Předseda vřelými slovy vyzýval všechny přítomné, aby se této práce opravdově chopili, poukazuje na význam Č. L. A. pro náboženské přesvědčení české inteligence.

Kolega Kabeláč (III. r.) přednášel velmi poutavě na téma: „Chorál do doby sv. Řehoře Vel.“

Po volbě revisorů rozpuštěna schůze — jedna z nejživějších.
Jednatel.

Z LITOMĚŘIC.

Ve školním roce 1916-17 nemohli jsme se věnovati činnosti jednotní tak, jak by si bylo přáti, a jak jsme pracovati toužili: školní rok vánočními a velikonočními prázdninami značně zkrácený volal nás v první řadě k vážnému studiu theologickému, ponechávaje nám méně než jindy volných chvil pro činnost vedlejší. Proto však přece naše Jednota nezahálela, práce v ní neochabla, třeba se jí bylo omeziti na užší okruhy než obyčejně. Schůze měli jsme měsíční (pokud celé měsíce nebyly vyplněny prázdninami, jako na př. leden a duben), pořádáno bylo několik přednášek, vydáván druhý ročník soukromé revue „Iridy“; mimo to pracoval v Jednotě sociologický kroužek za předsednictví kol. A. Kejvala. Počet členů naší Jednoty klesl letos na nepatrný počet jednácti. Byli bychom však i při tomto počtu se vynasnažili dopracovati se stejných výsledků, jako roku předchozího, kdyby tu nebylo uvedených nepříznivých okolností.

S radostnou nadějí i my očekáváme ukončení neblahé světové tragedie, kdy poměry se uvolní a poskytnou nám příležitosti a možnosti pracovati, jak by si toho srdce naše přálo.

Upřímný pozdrav všem Jednotám.

F. J. POKORNÝ, t. č. předseda.

Z HRADCE KRÁLOVÉ.

Činnost Jednoty zahájena letošního roku měsíční schůzí, konanou 26.-XI. 1916. Sbor zapěl Freyovo „Veni Sancte“, načež pan předseda vítá přítomné členy, dostavivší se v plném počtu,

a zahajuje schůzi pod dojmem zdrcující zprávy, která právě bolestně překvapila všechny národy říše rak.-uherské, zprávy o úmrtí Jeho Veličenstva císaře a krále Františka Josefa. Projevuje hluboký smutek nad úmrtím mocnáře, jenž byl pravým otcem všech národů, vzorem zbožnosti, v nějž všichni doufali, že přivedí opět oblažující mír. Zmíniv se stručně o činnosti jeho vládařské a nadchnuv členy naší Řeč. Lit. Jednoty k oddanosti a vroucím citům lásky k Jeho Veličenstvu císaři a králi Karlovi I., přistupuje k vlastnímu programu schůze.

Připomenuv účel naší Řeč. Literární Jednoty a význam pro naše budoucí povolání, vybízí, bychom všichni vedle studia aspoň poněkud si všímali veřejného života, bychom seznali potřeby lidu, k němuž za nedlouho budeme posláni. Řeč svou končí pan předseda přáním, by těchto několik slov přednesených přátelsky bylo přijato, a žádá jednatele o přečtení zprávy jednatelské z minulého roku.

Čtena zpráva o poslední valné hromadě a uvedeny hlavní body činnosti Jednoty roku letošního, následuje zpráva pokladniční a venkovských knihoven a po několika volných návrzích schůze skončena.

Dne 7. prosince 1916 přednášel v naší Jednotě oblíbený redaktor „Štitu“ p. Frant. Šupka „O tisku“. Poutavá a zajímavá přednáška tato byla vyslechnuta s velkým zájmem.

Měsíční schůze Jednoty nemohly býti konány, poněvadž I. semestr následkem válečných poměrů byl velice krátký. Přes to však byla konána dne 2. března měsíční schůze, na níž přednášel člen výboru Jednoty p. Dr. Ot. Klapka (II. roč.) o „otázce dělnické“. Přednáška tato konána za účasti všech členů a účastnil se jí i vsdp. Dr. Bedřich Augustín, vicerektor našeho semináře. Po přednášce vyřízeny některé drobnější záležitosti. Výborové schůze konány byly pouze dvě pro krátkost prvního semestru.

Bratrský pozdrav všem Jednotám.

JAN KOPA, jednatel.

Z BUDĚJOVIC.

26.-XI. byla druhá schůze „Jirsíka“.

Přednášel jednatel na thema „Úkol kněze v nynější válce“. Navázav na minulou přednášku p. předsedy (o níž byl již v. Museu podán referát), poukázal na situaci nynější doby, již válka postavila na trosky civilisace, zbudované ve znamení mimo- neb protináboženském. Krátce podal kredo moderního, předválečného člověka, jak je vyslovila „moderní“ filosofie — „nejlepší to náboženství“ dnešního člověka: Bůh a život posmrtný — pro což není prý důkazů — odhozeno, lesklými, vábívními hesly — volností, rovností — tvořen přirozený ráj na zemi, na níž prý úloha člověka končí. Avšak to krásné štěstí pozemské nepřišlo — místo snu přišla drsná skutečnost — válka a s ní moře bolu, bídy, zhrubění a pod.

Tu nyní stojí kněz. S upřímnými přáteli osvěty musí se snažiti přivesti zbloudilého člověka ku starému křesťanskému kředu, v němž pravá síla, pravá míza životní. Nechť ukáže, že není možný klidný život bez Boha. Kněz mírniti má různé ty následky, výstřelky doby válečné, jež ohrožují všechny hodnoty života, hnutí mysli i srdce, život rodinný, veřejný i náboženský. Zachraň duši svou, miluj Boha, miluj bratra, vznes se od věci stvořené k Tvůrci — toť budiž volání dnešního kněze. Nutno knězi spolupůsobiti při reorganisasi lidstva. Neb jen duch Kristův zrestauruje svět a on je hlasatelem Kristovým. On musí se státi „všem vším“ se sv. Pavlem.

Po přednášce rozvinula se čilá debata, jíž účastnili se mnozí kolegové, takže schůze vyplnila dobu vymezenou.

18.-II. a 4.-III. 1917 konala se třetí a čtvrtá schůze „Jirsíka“.

Přednášel kol. knihovník Čerevský (III.) o spiritismu.

Přednáška byla založena na základě spisu prof. Novotného („Spiritismus zdokonalením křesťanství?“); jelikož p. přednášející pochází z kraje, kde spiritismus rozšířen, mohl mnoho zajímavého pověděti i z vlastní zkušenosti.

Promluvil krátce o dějinách spiritismu, o různých zjevech spirit., o mediu — prostředníku duchů — o perispritu a pod., uvedl různé domněnky a vysvětlení učenců, jež vyzněly asi takto: pravou příčinu a podstatu spiritismu dosud neznáme, než možno říci, že hodná porce v tom klamu a podvodu; ostatní, těžko vysvětlitelné objasní snad budoucnost; příčinou toho neznámé dosud síly orgánismu lidského, snad i působení zlého ducha.

Poukázal pak na učení spiritistů — jež není jednotné. Katechismus jejich jest založen na výpovědi duchů. Obsahuje ne zdokonalení, nýbrž zvrácení křesťanství. Výsledek jest vlažnost náboženská, šilenství, samovražda a j.

Přednášek, jež četně byly navštíveny, účastnil se také vdp. vicerektor a prof. morálky Roubal. Panu přednášejícímu, jenž nám mnohé o tak zajímavém předmětu objasnil a nové pověděl, náležitě vřelé díky.

19.-III. 1917 konala se pátá a poslední schůze „Jirsíka“.

Promluvu měl p. předseda, jenž zdůraznil ideu našeho spolku, vybídl k úsilovné práci v něm (přednáškami, použitím knihovny), poukázal na morální užitek (výchovu, upotřebení v praxi, upevnění a vytržení vlastního charakteru). Vybídl k svorné, součinné práci ve spolku, zdůraznil důležitost tisku v nynější době a vybídl k účinné jeho podpoře, ať materiální, ať morální. Věšeho, čeho každý ve spolku získal, upotřebí vždy ve spolkovém životě v praxi, i v tom nejideálnějším, jež shromáždí kolem kazatelny, oltáře, zpovědnice.

Vřelými slovy rozloučil se pak se členy „Jirsíka“ přeje spolku a všem skvělého zdaru.

Po promluvě proneseny různé návrhy stran řízení spolku a pak schůze ukončena.

Tím vyplněn opět list historie „Jirsíka“, ukončen rok činnosti spolku, rok těžký, chvějící se hrůzou války, jež každého se dotkla — i v našem jinak klidném životě seminářském. Čas studia, přesně vymezený, nedovoloval, aby „Jirsík“ plně rozvinul svou činnost tak, jak bychom si všichni přáli. Než vše, co bylo možno, bylo také vykonáno. Kéž Bůh dá, abychom nový rok činnosti „Jirsíka“ začali již v požeňání toužebného míru.

Jednatel.

Různé zprávy.

Prozatímní program poutě bohoslovců na posvátném Velehradě ve dnech 30. a 31. července roku 1917.

30. o 6. hodině dopol. sejdeme se u „Cyrillky“ a průvodem půjdeme do chrámu Páně, kdež nás uvítá dp. rektor Kolleje T. J. P. Pernička. Slavné požehnání (s „Veni Sancte“). O 7. hod. večere s rekreací. O 9. hod. večerní modlitba.

31. o 6. hod. ranní modlitba, slavná mše svatá a spol. svatě přijímání. Po snídani prohlídka vykopávek a památností velehradských za laskavého doprovodu dp. univ. prof. Dra. J. Nevěřila. O 9. hod. slavnostní kázání J. M. opata M. Zavorala. O 10. hod. pontifikální mše svatá (zpívá se mše Dittrichova); o 12. hod. spol. oběd a rekreace. Odpoledne o 1. hod. slavné nešpory, promluva Dra. A. C. Stojana „na rozloučenou“, „Te Deum“ a sv. požehnání. Poutníci! Vezměte si, pokud možno s sebou chléb. —

K hojně účasti zvou spolubratry a vznešené příznivce
bohoslovci olomoučtí.

Otevřený list bohoslovcům.

Kterýsi list našel dorost kněžský z malého porozumění pro katolický tisk a písemnictví vůbec. Povstaňte, drazí, se stolice obžalovaných a vyjádřete beze studu a určitěji svou vinu: jsou mezi námi, kteří mají vlohy (je jich dosti), ale není u nás zájmu, smyslu, pro svatou povinnost není u nás.

Pravdu jste řekli. Není zájmu. Neomlouvejte budoucně své liknavosti, nenarážejte pohodlnost na kopyto askese. „Jsme skromní. Jen žádnou pozornost a okázalost! Plníme své a nepálíme si prstů pro hloupost.“ Byli velcí svatí, asketi ex professo a neznali vašeho planého ospravedlnění. Pravá askese zná jen lásku, která šíří světlo a pravdu v J. K.

Pracujte! Pište!

Zní to jako nechutná fráze, ale pak by bylo také frází výstražné volání do noci, opětné a opětné volání, kterému odpovídá jen hluchá ozvěna, protože je spáči přeslechli.

Katolická myšlenka musí přejíti do krve. Nejen kněžské ruce, ale srdce, cit a svědomí chce pro vás katolická Morava. Tisk vám rodí nepřátele, tiskem chraňte svobodu křesťanskou, svobodu jedinou, protože pravou!

Není ruch literární komedii, hříčkou, nýbrž apoštolátem doby. Nadšení chceme! Hluchý, tupý bohoslovec je ještě hlušším a tupějším knězem a ocitá se na nejlepším cestě k chlebařství.

Kristus rozeslal apoštoly a vykázal jim všestrannou činnost. Dnes promluvil by k leckterému učeníku svému z 20. století ústy pánovými z evangelia: „Služebníku špatný a lenivý... Vezměte tedy od něho hřivnu a dejte tomu, který má deset hřiven. Neboť každému, kdo má, bude dáno a bude míti hojně, tomu však, kdo nemá, bude odňato i to, co má.“

Kde by stála dnes katolická myšlenka, kdyby se všichni kněží zajímali o vše, začínajíc od posledních novin zastávajících názor křesťanský, až k nejlepšímu publikacím? Kde by stály dnes katolické časopisy, kdyby sta kněžské intelligence nečekala s rukama v klínu, čím jejich nudu zaplaší jeden dva redaktori z povolání? Všichni měli by psáti; zatím posílají, mnozí (bohužel) nervosně zásilky na zpátky, nebo nechávají ležeti v zaprášeném koutě a — neplatí.

Stín, rub — a my chceme přece světlo pro sebe a světlo pro druhé!

Přátelé, vzchopte se, proberte se z agonie, ospalí strážci Sanctissima, aby vás nenazvala budoucnost Herostraty katolických snah.

Jeden bohoslovec.

Katolická kulturní koncentrace.

Myšlenka katolické kulturní koncentrace vznikla roku 1914, za doby příprav k obranné práci katolické na r. 1915. Redaktor Světlík svolal za tím účelem na den 20. července r. 1914 konferenci katolických kulturně-literárních institucí do Olomouce, kdež po jeho referátu bylo usneseno zříditi kulturní svaz Cyrillomethodějský. Válka provedení tohoto plánu oddálila. V březnu r. 1916 myšlenku všeobecné katolické kulturně-literární koncentrace obnovil v „Našinci“ dr. Kratochvil. Rozvinul se rozhovor a řečník navrhl zřízení „Společnosti sv. Cyrilla a Methoděje“, zajel do Prahy k prelátu dr. Tumpachovi a opatu Zavoralovi, aby je získal pro tento plán. V Olomouci plán schvaloval prelát dr. Ehrmann. V Praze byl plán ochotně přijat a vydáno příslušné provolání, podepsané preláty drem. Tumpachem a drem. Ehrmannem, opatem Zavoralem, drem. Kratochvilem a red. Světlíkem. Na konferencích konaných v Praze 3. října 1916, dne 3. prosince 1916, dne 11. února 1917 a 11. března 1917, vše dojednáno v té formě, že katolické kulturně-literární soustředění provedeno bude ve vědeckém odboru křesťanské akademie, který zásadně přijal jméno „Společnost sv. Cyrilla a Methoděje“. 10. dubna 1917 byla ustavující schůze olomoucké místní skupiny. Předsedou zvolen prelát dr. Ehrmann a náhradním předsedou dr. A. C. Stojan.

Úkolem „Společnosti“ jest vésti evidenci katolických kulturně-literárních pracovníků, jakož i jejich práce, podporovati je ve studiu a napomáhati jim ve vydávání knih, mezery v katolické vědecko-literární práci vyplňovati vypisováním cen, témat a vyhledáváním pracovníků, pořádati každý rok reprezentační schůze, udržovati

styky se všemi bratrskými i cizími podobnými institucemi, zaujmá stanovisko jménem všech českých katolíků v otázkách kulturních a vůbec podporovat a vésti katolickou kulturně-literární práci tak, aby povznesla se na výšice největší a stala se důležitou a působivou složkou duševního života celého národa. Úkolem místní skupiny v Olomouci bude v rámci celkové práce Společnosti napomáhati provedení tohoto úkolu na Moravě a ve Slezsku. Členové zakládající platí roo K, skuteční 6 K, podporující 2 K. Jak dalekosáhlý význam má naše koncentrace, nedá se nyní plně vyjádřiti, ale blahodárné její důsledky poznáme teprve v budoucnu (snad nejbližším). Došli jsme tedy opětně jednoho dávno již touženého cíle.

Jický František.

Alfons Glos:

Patnáct měsíců ve vojenské nemocnici „c. a k. nouzová nemocnice Salesianum“.

(Vzpomínka.)

V pohnutých dnech prvních měsíců války byli povoláni také bohoslovci olomouckého k. a. semináře k ošetřování raněných a nemocných vojinů. Byli to ti bohoslovci, počtem 33, většinou s absolutoriem I. roč. bohosloví, kteří v zimě 1913-14 na vojenský pokyn navštěvovali theoreticko-praktický ošetrovatelský kurs štáb. lékaře dra. Suchého v garnisonní nemocnici na Hradisku u Olomouce.

Dne 13. září 1914 obdržela nejdůst. konsistoř od velitele olomoucké posádky tento přepis:

K. u. k. Stationskommandant Olmütz.

Res. Nro. 388-II. Geistliche Kandidaten f. Krankenpflege.

An das hochwürdigste f. e. Ordinariat

Olmütz!

Olmütz, am 13. Septb. 1914.

Zufolge Verordnung des k. u. k. Mil. Kommandos in Krakau Praes Nro. 4118 vom 9. d. M. beehre ich mich das Ersuchen zu stellen, die im heurigen Winter im Krankenpflegedienste ausgebildeten geistlichen Kandidaten zur Pflege der im Salesianum untergebrachten Verwundeten heranzuziehen. Die Namen der tatsächlich diesen Dienst Versiehenden und die hiefür gestellten Ansprüche wollen gefälligst anher bekannt gegeben werden.

N. N.

Za dva dni na to, dne 15. září 1914, rozeslalo olomoucké místní vojenské velitelství bohoslovcům svolávací listiny tohoto znění:

Einberufungskarte.

Der Kandidat des geistl. Standes N. N. hat sofort nach Olmütz ins Salesianum zur Krankenpflege einzurücken.

Olmütz, am 15. September 1914.

L. S.

N. N.

Naše budoucí působiště, Salesianum, jest nová budova k. a. semináře se starou spojená. Nikdo z nás netušil před odjezdem na prázdniny, že se vrátíme jako ošetřovatelé. Přišli jsme do semináře — nemocnice. To nebyly ony tiché, zmlklé chodby duchovního útulku, v nichž tak dobře se hloubá zanícenému duchu mladého bohoslovce —. Stálý ruch a hluk, nezvyklé postavy a zařízení, to vše uvádělo v nepořádek naše dosavadní představy o semináři. Celkový dojem semináře stále důrazněji přesvědčoval o skutečnosti, že i seminář pochopil velikost současných událostí a potřeb, a že rád poskytl přístřeší bojovníkům za drahé statky napadené vlasti. Ano, seminář přijal do svých tichých zdí trpící hrdiny a dal povolati i své bohoslovce, aby hrdinům těmto ukázali svou uznanost a vděčnost ošetřováním. Host cítí se šťasten v rodině, kde otec i synové stejně upřímně ukazují pohostinskou lásku. Proto i naši duchov. otcové toužili míti u svých hostů raněných raději své duchov. syny, své bohoslovce, aby pobyt vojínů byl příjemněn a štěstí jejich rozmnoženo.

Chápali jsme zodpovědnost i velikost své nastávající povinnosti, do které nás oekonom semináře Dr. Foltynovský podrobně uváděl, a s chutí a nadšením chopili jsme se práce. Na zkoušku nám bylo z počátku svěřeno páté oddělení nemocnice, umístěné ve staré budově (světnice I., II., III. [„Pastorálky“], IV. [„Hudbárna“] a později V. [„Raiff.“], VI. a VII. [„Nemocnice“]). Lékařskou službu tu konal dr. Schön. V nové budově byly ošetřovatelky Červ. kříže. Když však dne 24. září přečetl dr. Foltynovský ve správní komisi nemocnice hořejší vojenské nařízení a povolání bohoslovců ke službě ošetřovatelské, potvrdil tak skutečnost odvolání ošetřovatele k nemocnice a převzetí celé nemocnice ošetřovateli-bohoslovci.

Tak převzali jsme po 24. září 1917 celou nemocnici. Do každé světnice byl dán jeden až dva ošetřovatelé. Po dvou z každého oddělení přidělení lékařům. Dva ošetřovatelé byli na obvažisti a později dva v kanceláři. Nemocnice byla rozdělena na pět oddělení a měla na počátku pět lékařů: dr. Kux, chefarzt (přízemí a separace, na č. 18), dr. Langer (I. poschodí), dr. Löblowitz (II. poschodí) dr. Remeš (III. poschodí) a dr. Schön (Stará budova). Každého lékaře na přehlídce doprovázeli dva ošetřovatelé. Tito bohoslovci „assistenti“ měli v přehledu celé oddělení příslušného lékaře a hlásili mu důležité případy, vedli seznam obvázaných a k obvažu určených, příchozích, k roentgenu nebo operaci určených, pomáhali při obvazování lékaři, vyléčené ohlašovali v kanceláři atd. atd.

Službu konající ošetřovatelé ve světnicích dbali, aby sanitní vojíní udržovali světnici v náležitě čistotě a dle důtklivých pokynů z kanceláře, dohlíželi na vojensky přesné uspořádání inventáře. Před lékařskou prohlídkou pomáhali ošetřovatelé zvláště těžce raněným umýti a obléci, změřili teplotu, dávali pozor na změnu zdravotního stavu, na účinky léků a podob., což bylo nutno zaznamenat na ordinačním listě. Dále vedli seznam obvázaných a

určených k obvazu. Tento seznam předkládali lékařovým bohoslov-cům-assistentům, kteří vždy před lékařskou přehlídkou napřed sami oddělení prošli, aby se informovali. Při přehlídce pomáhali ošetřovatelé spolu s bohoslovci-assistenty lékařům, oznamovali svá pozorování nemocí, hlásili teplotu, byli tlumočníky přání vojnů, zaznamenávali ordinaci atd. Po přehlídce doprovodili raněné na ob- vazišťe a vrátili se vykonat předpisy lékařovy.

Ošetřovatel ručil za zachovávání předpisů lékařových lékaři i za zachovávání kancelářských nařízení. Vyrizoval dovolené na vycházky, zaopatřoval četbu a byl vůbec duší světnice. Jaký oše- třovatel, takoví vojáci, taková světnice. Ve službě se z počátku střídali dva ošetřovatelé polodenně, později denně a konečně dle potřeby. Nové požadavky vyžadovaly změny. Později si ošetřovatelé své vojáky ze světnice převazovali sami.

Brzy nabyli jsme v obvazování a vůbec v zacházení s raně- nými takové zručnosti, že výrok dra. Löblowitze: „Die Herren Theologen machen es schon so, wie ich“, nebyl při jeho střízlivé povaze přehnanou pochvalou. V přízemí dokonce svěřil lékař velmi brzy úplné ošetřování ran i velmi vážných zručným ošetřovatelům a přijímal od nich již jen rekonvalescenty.

Obvaziště bylo v č. 15. Na počátku tu řídil lékárnu zvlášt k tomu určený poručík magister farmacie Reimar. Později však svěřena byla tato dvěma ošetřovatelům z č. 15., kteří mimo to udržovali v čistotě lékařské přístroje a pomáhali při obvazování. Zvláště uplatňovali svoji lékaři často uznanou zručnost při ope- racích.

Ošetřovatelé neštíteli se žádné práce. Zvláště u těžce raněných a nemocných obětavě zastávali často i práce sanitétů. Když přišel nový transport (a z počátku chodily často přímo z bojiště), bylo nutno umazané a vysílené vojiny z polního úboru převléci do ne- mocničního, umývat a ihned některé, třeba to bylo v noci, pře- vazovat. Tu zvláště bylo třeba opatrnosti před neprozrazenými dosud nemocemi a před cizopasníky, kteří se hemžili v teplých záhybech obvazů.

Aby si získal důvěru a lásku nemocného, učil se ošetřovatel jeho řeči. A tu zvláště Maďaři na č. 5. a 6. „maďarské světnice“ našli přítele v horlivém ošetřovateli, který brzy stal se dobrým a ochotným tlumočnickem jejich jak u lékaře, tak v kanceláři. Žádný Maďar z „pětky“ nezapomene na svého „tisztelendo“ Gaspar ur“. Jiní ošetřovatelé horlivě se učili německy, italsky, polsky, chorvatsky a jiným řečem. Lásky a úcta k jazyku jest branou k srdci národa. Sebete jazyk a — brány k srdci máte navždy zavřeny. A oše- třovatelům všichni byli vítáni, protože všichni trpěli.

Ošetřovatelé starali se také o duchovní blaho raněných vo- jáků. Povzbuzovali k důvěře v Boha, ukazující na Jeho prozřete- lnost i nekonečné milosrdenství.

Dojemné chvíle bývaly v kapličky nemocnice. Každou ne- děli o 9. a 10. hod. ráno na dané znamení vycházeli ze světnic

na chodby podivní účastníci služeb božích. Oko, zvyklé na vážnou nedělní úpravu šatu, s překvapením pozorovalo ovázané vojáky s pláští a kabáty lehce přehozenými nebo i bez nich. A tyto šaty — jejich všechno — byly mnohdy rozříceny a se skvrnami po zaschlé krvi lidské. Mlčky, s hlavou nakloněnou, ubírají se chodbou a jen klapkání berlí a holí o kamenou dlažbu je slyšeti. Podivný to zástup pestrých lidí z různých krajů, od různých pluků! Jdou na společné služby boží. Jdou na duchovní hody hosté, duchovní otec je čeká a synové jeho, ošetřovatelé, s ním. I tu jsou ošetřovatelé s vojáky, i tu jsou nachystáni posloužití ochotně zase nebeskému lékaři v jeho operaci lidského srdce. A kterých nástrojů užívají? Vedle modlitby jest to zpěv. Svými sborovými vložkami, které tak uměl vyhledávati vždy živosti plný náš nezapomenutelný ošetřovatel-dirigent ctp. Štrajt, pomáhali ošetřovatelé-zpěváci tak mnohým vojákům povznášeti sursum corda. V kapliče, při hodech lásky, mnohým vojákům praskala srdce tísnící kúra různých moderních předsudků, milost boží otvírala srdce. A poznával-li šťastný voják, že rána duše byla zastaralá a slabost jeho duchovního života vzbuzuje vážné obavy o věčný život duše, mohl se upokojiti slovy Svátostného Spasitele, která mu vyřizuje kněz od oltáře s ním hovořící: „Pax Domini sit semper vobiscum“. — Bývaly to šťastné chvíle s vojáky v kapliče. Kéž se vyplnilo na všech raněných a nemocných ono vroucí přání našich představených semináře, aby totiž vojáci nejen tělesně, nýbrž i s duší vyléčenou opustili seminář.

Bohoslužby bývaly české, německé a někdy i maďarské.

Ošetřovatelé se uplatnili též i v kanceláři nemocnice. Jeden vedl vojenské nemocniční účty a druhý — nazýván odborně „posta mestér ur“ nebo obecně pošta mešternek — vyřizoval poštu. Tito kancelářští úředníci ne bez příčiny těšili se zřejmé oblibě u velitele nemocnice.

Nedá se tu popsati dopodrobna činnost ošetřovatelská. Chtěl-li ošetřovatel vše rádně a svědomitě vykonati, aby vyhověl citlivému nemocnému a nestal se nespolehlivým v očích lékařů, chtěl-li něžnou obsluhou každého ukázati svůj soucit a odměniti tak vojáky za jejich velikou obět, kterou přinesli vlasti za nás, při značnějším počtu nemocných zbylo ošetřovateli málo času k odpočinku. Zvláště služba na odděleních vnitřních a na separaci (č. 18) byla velmi vysilující. Přece však celkový zdravotní stav ošetřovatelů byl i přes nakažlivé nemoci a studium dosti dobrý. Mnozí ovšem churavěli a byli nahrazeni jinými a tři z ošetřovatelů zemřeli.

Nezapomínejme, že ošetřovatel byl současně bohoslovcem, že tedy studoval a připravoval se duchovně na budoucí svůj stav! Tu bylo třeba soukromé pile, aby dle možnosti dostal věrně všem třem svým povinnostem. Tu bylo třeba umění spojití všechny tři složky denní povinnosti, stejně nutné jako důležité, v jediný a neodkladný požadavek.

Šťastný byl ošetřovatel, který se propracoval k nepostrádatel-

nému přesvědčení, že jeho ošetřování jest dobrou cvičnou školou potřebného kněžského charakteru, a že jest ukázkou budoucí práce uprostřed světa. Jen s tímto přesvědčením a v pevné naději na pomoc boží dovedl povstávati ze skleslosti při unavující práci a při nehodách, jen tak dovedl trpěti a vytrvati. Bývalo často jíti trním útlému srdci — a trny nezranily povolání? Bylo nutno jíti do mlýnice a prach nezadusil povolání žádného? — Šťastný bohoslovec, který se propracoval k nepostrádatelnému přesvědčení: Zlato čistí se v ohni. Bez boje není vítězství. Bůh řídil kroky naše k vítězství v boji za povolání.

Naše ošetřování trvalo po celý druhý ročník a na počátek třetího. V listopadu 1916 vycvičil dr. Kux theoreticky i prakticky bohoslovce mladšího ročníku a ti v týdnu 9.—15. prosince pozděně nás vystřídali. Od té doby ošetřovali až do 20. ledna 1917, kdy „Salesianum“ přestalo býti nemocnicí. Dlouho však nemocnice nebyla zrušena. Již v březnu letos byla zase obnovena a ošetřovatelé vrátili se k svému úkolu.

A nám, prvním ošetřovatelům a nyní již odcházejícím ze semináře, zbývá jen vzpomínka na patnáctiměsíční nepřetržitou službu vlasti, vzpomínka na radosti v ní, i boje, vzpomínka na dozrávajícího bohoslovce ve vojenském prostředí. Byly ty boje a lákání ke zradě povolání již anticipováním budoucích bojů v životě kněžském, nebo jen tichou předehrou k větším ještě bojům s nejistým vítězstvím —? Tolik jest jisto, že utrpěné rány si musíme ošetřiti sami, musíme skryti svůj bol světu a jíti k nebeskému Lékaři, který i léčí i uzdravuje.

Nové knihy.

Bible a věda. Rozhovory o námitkách proti písmu svatému. Na francouzském podkladě upravil Jan Bělina (Jaroslav Dlouhý) v Praze 1916.

Pod uvedeným titulem vyšlo nové apologetické dílo dp. Jar. Dlouhého, v němž p. autor šťastně řeší zdanlivé rozpory mezi Písmem sv. a moderními vědeckými výzkumy. Ve formě rozhovorů studenta-septimána, Vladimíra Huky, jež tento zapadá se svým p. farářem na společných procházkách, uvádí p. spisovatel nejčastější námitky proti Bibli a zároveň je pádně vyvrací. — Počíná biblickou zprávou o stvoření, pečlivě probírá otázku „dne stvoření“ a proč Mojžíš rozdělil dílo stvoření na šest dní, přechází k tomu, v jakém pořadí vypočítává bible stvoření živočichů a v jakém pořadí uvádí jejich vznik věda, dále přistupuje k Mojžíšovu názoru geocentrickému, k otázce, zda jsou hvězdy obydlí, a zda vykupitelské dílo se v případě, že existují obyvatelé hvězd, i raře vztažuje. Zabývá se i transformismem a jeho poměrem k člověku, dále otázkou, pocházeli veškeré lidstvo z jednoho páru lidí, odkud jsou lidé v Americe, rozbírá otázku stáří člověčenstva a dlouhého věku patriarchů. Zvláštní péči věnuje biblické zprávě o potopě, o východu Židů z Egypta a zprávě o zázraku „zastavení“ slunce nad Gabaonem. Jako dodatkem připojuje několik poznámek a vysvětlení k „Samsonovým líškám“, jeho boji s Filišťany, když byl svými soukmenovci v poutech vydán nepřátelům, jichž mnoho usmrtil — přerhává pouta — poblíž pohozenou oslí čelisti a dokazuje pravost zázraku na hodinách Ezechiášových a třídenního pobytu Jonáše v břiše ryby. Toto dílo vyniká snadným, srozumitelným i nižším vrstvám přístupným slohem. V naší literatuře musí být tím vítanější, poněvadž je příspěvkem k vyplnění velké mezery, totiž nedostatku řádné apologetické literatury moderní. Náš lid byl nábožensky vychováván až dosud skoro výhradně jen po stránce citové, kdežto náboženské vzdělání po stránce rozumové se velmi zanedbávalo, což jest jednou z hlavních příčin, že naše mládež ve městech, ba nyní dokonce i na venkově, následkem nepříznivých vlivů snadno se odcizuje víře; neboť víra musí mít pevný základ v rozumu a nikoliv v citu. City bez rozumového přesvědčení rychle mizí a s nimi pak hasne i plamének víry.

Kniha se svým obsahem i formou dostatečně doporučuje sama. Třeba jen na ni upozorniti.

Gab. Ronaj, Pane, smiluj se nad námi! 1916. „Eva“, Olomouc.

Sv. Otec Benedikt XV. vida hrůzy světové války vyzval věřící, aby 7. února 1915 před vystavenou nejsvětější Svátostí zpívali litanie ke všem svatým za mír.

„Tu kněz jeden — z malých ten nejmenší,
který nemá nic než srdce, lýru,
na níž stejně hraje anděl míru,
jako satan bojů i nejtenší
strunkou jeho mocně zaburácí —
k Tvému slovu na kolena klekl,
a bol, který s Tebou stejně vlekl —
neb zřel, kterak stud každý ztrácí,
podlost od Londýna ke Kavkazu
šlechetnosti že si dává masku,
ať v svých otroky zří, nectnou chásku,
jménem svobody že kuje zkázu —
bol ten žhavý, zchvácen jím v tom rázu,
zpíval Nejvyššímu — Veleknězi!“

A písně toho kněze vztahují se k onomu dni, kdy zpívány litanie ke všem svatým, a jsou vlastně jejich glosami. Nelze upřít, že základní myšlenka sbírky Ronajovy je hluboká a vážná. Případlo mi, že litanie ke všem svatým jsou vlastně legendou věků en miniature, a že Ronaj mohl psát něco podobného jako Lee-Hamilton ve svých „Sonetech Imaginárních“. Rýsovatí sporými rysy přesné profily světů a něžné postoje mučednic není věru nevděčný úkol, ale také ne snadný. Ronaj není veliký básník: tu a tam činí násilí myšlence, pro rým komolí nebo nastavuje, ale je básník dovedoucí uchvátiti a oblažiti srdce věřící, básník, jenž „zpěvem se modlí a modlitbou zpívá“.

D. Pecka.

„Náš císař a král Karel I. a jeho choť Zita“. Pro českou mládež a lid upravil Ant. Brousil. S 30 vyobrazeními. Vydala „Bonifatia“ v Praze 1917. Cena 1 K, poštou 1.10 K.

Pěkně vypravená tato knížka vypravuje čerstvým, jednoduchým slohem mnoho zajímavého ze života našeho mladého panovníka a jeho choti, o jejich rodičích, učitelích a vychovatelích, o dobrotě a ušlechtilosti jejich srdcí. Kapitoly „Pobyt v Praze“ a „Pobyt v Brandýse n. L.“ zvláště budou se pro blízkost místa svého děje našemu čtenářstvu zamlouvati. Vskutku krásnou výzdobou knížky jest 30 vyobrazení ze života císaře a císařovny, jejich rodišť, jakož i jejich rodiny. Proto doporučuje se knížka sama sebou do každé lidové, školní i rodinné knihovny a hodí se k hromadnému rozšíření.

